

DANIEL ARNESEN, BERNARD ENJOLRAS, AUDUN FLADMOE,
VIBEKE WØIEN HANSEN OG KARL HENRIK SIVESIND

Frivillighet før og etter pandemiens tid

Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale
og nasjonale frivillige organisasjoner

Daniel Arnesen, Bernard Enjolras,
Audun Fladmoe, Vibeke Wøien Hansen
og Karl Henrik Sivesind

Frivillighet før og etter pandemiens tid

Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale og
nasjonale frivillige organisasjoner

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2023

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2023
Rapport 2023:7

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (digital): 978-82-7763-800-3

ISSN (digital): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunn og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Forord.....	5
Innledning.....	6
Frivillig innsats i Norge	7
Frivillige organisasjoner under koronapandemien	9
Data og metode.....	11
Panelundersøkelse om frivillig innsats.....	11
Organisasjonsundersøkelser	13
Data fra momskompensasjonsordningen	18
Frivillig innsats før og etter pandemien.....	20
Omfang av frivillig innsats og medlemskap før og etter pandemien	20
Forklaringer på endringer i deltakelse.....	33
Organisasjonenes aktiviteter og økonomi før og etter pandemien.....	41
Medlemmer og frivillige i lokalforeningene	41
Aktiviteter i lokalforeningene og i de nasjonale organisasjonene	49
Bruk av sosiale medier i lokale foreninger og i nasjonale organisasjoner	54
Lokalforeningenes orientering	57
Myndighetskontakt og samarbeid med andre.....	61
Endringer i økonomien i organisasjonene	68
Tendenser i organisasjonenes fritekstsvar	74
Endringer i organisasjonenes økonomi og effekter av offentlige støtteordninger	77
Endringer i driftskostnader fra 2019 til 2022	78
Behandlingseffekter av offentlig støtte på organisasjonenes økonomi	87
Difference-in-Differences-analyse av effekter av offentlig støtte.....	90
Oppsummering.....	95
Oppsummering: Frivillighet før og etter pandemien	97
Avsluttende konklusjon	101
Appendiks.....	103

Litteratur	104
Sammendrag/Abstract	107

Forord

Koronapandemien påvirket alle deler av det norske samfunnet, også frivillig sektor. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har gjennomført spørreundersøkelser i befolkningen og blant organisasjoner før, under og etter pandemien. Denne rapporten er del av et større prosjekt om koronapandemiens betydning for frivillig sektor. Rapporten presenterer funn som kan si noe om hvordan pandemien påvirket frivillig arbeid, medlemskap og frivillige organisasjoner på mellomlang sikt. Den bygger på og følger opp en tilsvarende rapport som ble publisert høsten 2022, som studerte de kortsiktige konsekvensene av pandemien. Videre forskning vil avdekke hvorvidt pandemien hadde varige konsekvenser for frivillig sektor.

Prosjektet er gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som er et samarbeid mellom forskere fra Institutt for samfunnsforskning i Oslo og NORCE i Bergen. Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet.

Vi vil rette en særlig takk til alle som har svart på spørreundersøkelsene våre. Vi vet at dette er ressurskrevende for frivilligheten som allerede har hendene fulle, og setter stor pris på tidsbruken og alt engasjementet rundt undersøkelsene – og ikke minst de gode dataene vi sitter igjen med. Vi vil også takke ansatte i Kulturdepartementet for nyttige innspill og tilbakemeldinger underveis i arbeidet.

Oslo, desember 2023

Daniel Arnesen, Bernard Enjolras, Audun Fladmoe, Vibeke Wøien Hansen og Karl Henrik Sivesind

Innledning

Dette er den andre omfattende rapporten fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor som undersøker hvilke konsekvenser koronapandemien har hatt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi. Den forrige rapporten bygde på data som ble samlet inn før pandemien (vinteren 2019) og på tampen av pandemien (vinteren og våren 2022 og våren 2022), da de siste nasjonale smitteverntiltakene ble avsluttet, og analyserte således *korttidseffekter* av pandemien (Fladmoe & Arnesen, 2022). I denne rapporten bygger vi videre på tidligere analyser med nye data som ble samlet inn høsten 2022 og våren/sommeren 2023, og analyserer pandemiens konsekvenser for frivillig sektor på *mellomlang* sikt.

I undersøkelsene som ble gjennomført vinteren/våren 2022, spørres det om aktivitet det siste året (2021 / tidlig 2022), altså i en periode der pandemien preget aktiviteten i frivillig sektor. Det kan derfor være nyttig med en kort rekapitulering av smitteverntiltakene i 2021, det siste året med nasjonale tiltak. De første månedene i 2021 var preget av høy smitte og strenge smitteverntiltak, spesielt i storbyene. Smitteverntiltakene ble gradvis lempet på utover våren i takt med synkende smittetall og utrulling av vaksiner. I slutten av september ble de fleste myndighetspålagte smitteverntiltakene avsluttet, og det ble innført en såkalt normal hverdag med økt beredskap. Denne normalperioden varte imidlertid ikke lenge. Etter at det ble oppdaget en ny virusvariant (omikron) og smittespredningen igjen økte raskt, ble det gjeninnført strenge smitteverntiltak mot slutten av året, som varte frem til februar 2022.¹

Pandemien førte til restriksjoner på frivillige organisasjoners aktiviteter, men åpnet også nye arenaer for frivillige initiativ. Frivilligheten mobiliserte allerede fra begynnelsen av for å gi informasjon og hjelp til risikogrupper, og den fortsatte med dette gjennom pandemien. Tiltakene skjedde både på frivillighetens eget initiativ og i samarbeid med det offentlige – fra

¹ For informasjon om endringer i smitteverntiltak i denne perioden, se: <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/innforer-normal-hverdag-med-okt-beredskap>, <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/endringar-i-smitteverntiltak-som-gjeld-fra-12.februar-2022-kl.10>

hjelpetelefoner til tiltak for utsatte grupper og assistanse i forbindelse med testing og vaksinerings. Mange innsamlingsorganisasjoner skalerte dessuten opp innsamlingsarbeidet sitt. Samtidig hadde pandemien konsekvenser for frivilligheten. Restriksjoner og nedstengninger påvirket aktiviteten i mange lag, foreninger og organisasjoner, spesielt innenfor idrett og kulturliv. Inntektsbringende aktiviteter som loppemarkeder måtte settes på vent (Arnesen & Sivesind, 2021). Det hadde igjen konsekvenser for rekrutteringen til og økonomien i frivilligheten. Myndighetene opprettet derfor ordninger for å kompensere for bortfall av billettinntekter, deltakeravgifter og noen andre inntekter (Arnesen mfl., 2020). Senere kom det også på plass en stimuleringsordning for å bidra til økt aktivitet i forbindelse med gjenåpningene underveis i pandemien.

Med dette som bakgrunn tar denne rapporten for seg følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirket pandemien omfanget av frivillig innsats og medlemskap, på kort og mellomlang sikt? (kapittel 3)
- Hvordan varierer endringer i frivillig innsats etter kjennetegn som kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden? (kapittel 3)
- Hvilke konsekvenser hadde pandemien for aktiviteter, frafall og rekruttering i de frivillige organisasjonene? (kapittel 4)
- Hvordan har samspillet mellom frivilligheten, næringslivet og offentlig sektor blitt påvirket av koronapandemien? (kapittel 4)
- Hvordan og i hvilken grad har økonomien i frivillige organisasjoner blitt påvirket av pandemien? (kapittel 4 og 5)

Disse spørsmålene undersøkes i lys av trekk ved frivillig innsats og organisasjonslandskapet i Norge og den kunnskapen vi allerede har om pandemiens konsekvenser for frivilligheten.

Frivillig innsats i Norge

Omfanget av frivillig innsats er stort i Norge. Spørreundersøkelser gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB) som har vært gjennomført med ujevne mellomrom siden slutten av 1990-tallet, har vist at mellom 50 og 60 prosent av den voksne befolkningen deltar i frivillig innsats for frivillige organisasjoner minst én gang i året (Fladmoe mfl., 2018). Dette er høye tall i en internasjonal sammenheng, både sammenlignet med våre skandinaviske naboland (Qvist mfl., 2019) og sammenlignet med Europa for øvrig (Folkestad mfl., 2017, s. 18; Salamon mfl., 2004, tabell A2).

Den norske og skandinaviske frivilligheten er kjennetegnet av å være dominert av organisasjoner knyttet til nærmiljø, kultur, idrett og andre fritidsaktiviteter. Dette står i motsetning til andre deler av Europa, hvor

frivillighet i relativt større grad er knyttet til velferd og sosiale tjenester (Selle mfl., 2019). Dette illustreres av at idretten alltid har vært den største kategorien i undersøkelsene til SSB når det gjelder omfanget av frivillig innsats, etterfulgt av kategoriene velforeninger, grendelag og nærmiljø, hobby og fritid og kunst og kultur. I alle undersøkelsene fra 1998 til 2017 har andelen av befolkningen som svarer at de har deltatt i frivillig arbeid i regi av et idrettslag, vært over 20 prosent (Fladmoe mfl., 2018).

Disse kjennetegnene ved den norske frivilligheten gjenspeiles i *hvem* det er som oftest deltar i frivillig arbeid i Norge. Kort oppsummert kan den vanligste frivillige beskrives som en person i 30–40-årene med forholdvis høy utdanning og inntekt og med hjemmeboende barn (Fladmoe mfl., 2018). Med andre ord er frivillige ofte ressurssterke personer som bidrar i tilknytning til barnas aktiviteter. Denne beskrivelsen passer riktignok bedre for frivillige innenfor idretten enn innenfor andre typer organisasjoner, men siden idretten utgjør en såpass stor del av frivilligheten i Norge, påvirker den også totalbildet.

Under pandemien ble frivillig sektor, som andre deler av samfunnet, sterkt påvirket. En rapport om frivillig innsats i den tidlige fasen av pandemien viste at mange også engasjerte seg på denne tiden (Arnesen & Sivesind, 2021). På spørsmål om frivillig innsats i forbindelse med koronapandemien svarte 7 prosent at de hadde utført ubetalt arbeid for eller i regi av frivillige organisasjoner. 4 prosent svarte også at de hadde gjort slikt arbeid direkte for andre utenfor egen husholdning. Videre var det 13 prosent som hadde gitt penger til en frivillig organisasjon, og 7 prosent som hadde gitt bort mat, klær eller andre ting det var behov for. 4 prosent oppga i tillegg at de hadde gitt blod. Samlet sett hadde en fjerdedel av befolkningen bidratt på en av disse måtene. Sammenlignet med hvor mange i befolkningen som normalt utfører frivillig arbeid eller gir penger til ideelle formål, fremstår innsatsen knyttet til pandemien som av begrenset omfang. Det kan være nærliggende å peke på sosiale restriksjoner, bekymringer for smitte og nedgang i organisasjonsaktivitet som forklaring. Samtidig bestod etter alt å dømme «rutinefrivilligheten»: Folk utførte fortsatt frivillig arbeid som ikke var relatert til pandemien.

Dette ble bekreftet i en studie av hvilke korttidseffekter pandemien hadde på frivilligheten, basert på data samlet inn før pandemien (vinter 2019) og på tampen av pandemien (vinter 2022) (Fladmoe & Arnesen, 2022). Omfanget av frivillig innsats og medlemskap gikk ned i denne perioden, men omfanget var fortsatt høyt i internasjonal målestokk. Om lag 50 prosent av den voksne befolkningen svarte vinteren 2022 at de hadde gjort frivillig innsats i løpet av de siste 12 månedene, en periode hvor landet hadde flere pandemirelaterte nedstengninger og restriksjoner. Pandemien hadde imidlertid tydelig innvirkning på såkalt «korttidsfrivillighet», innsatser utført i forbindelse med for eksempel en festival eller et sportsarrangement. Analysene viste også at nedgangen i frivillig innsats var ujevnt fordelt mellom grupper. Nedgangen var

større for kvinner enn for menn, og den var også større blant dem med barn i husholdningen enn blant dem uten barn. De geografiske variasjonene i frivillig deltakelse var begrensede, men omfanget av innsatsen til de frivillige i Oslo og omegn, som også hadde de strengeste og mest langvarige nedstengningene, falt mer enn omfanget av innsatsen til frivillige andre steder i landet.

I denne rapporten følger vi opp disse analysene med to nye runder med datainnsamling, gjennomført høsten 2022 og våren 2023. På denne måten kan vi se om konsekvensene av pandemien på kort sikt har vedvart, eller om den frivillige innsatsen er tilbake på et «normalnivå».

Frivillige organisasjoner under koronapandemien

Organisasjonsundersøkelser tidlig i pandemien viste at nasjonale og lokale organisasjoner tilpasset seg krisesituasjonen, nedstengningen av samfunnet og sosiale restriksjoner på flere måter (Arnesen & Sivesind, 2021). Organisasjoner som spilte en aktiv rolle i pandemihåndteringen, bidro med sine frivillige ressurser og tilpasset aktiviteter og oppgaver etter behovene i samfunnet. En evaluering av helsefrivillighetens bidrag under pandemien har vist at mange organisasjoner på dette området bidro med informasjon, sosial beredskap og aktiviteter for spesifikke målgrupper (Sivesind mfl., 2022). På andre områder skjedde det også tilpasninger ved at de frivillige organisasjonene endret rammene for eller formen på aktiviteter for å gjennomføre dem innenfor de restriksjonene som eksisterte på ulike tidspunkter. En måte de håndterte dette på, var som man også gjorde i andre deler av samfunnet, å legge om normale aktiviteter ved hjelp av digitale verktøy som sosiale medier og samtale- og videoplattformer (Arnesen & Sivesind, 2021). En studie av nordnorske lag og foreninger viste at mange foreninger samtidig hadde en forventning om at aktivitetsnivået ville komme tilbake til samme nivå som før pandemien, om enn i noen tilfeller i endret form (Arnesen & Jøsok, 2021).

Undersøkelser fra senere i pandemiens løp viste at de fleste organisasjonene fortsatte driften som normalt, men at noen typer aktiviteter – særlig medlemsaktiviteter og dugnadsbasert aktivitet der en deltar fysisk – ble redusert. Eksempler på dette var løppemarkeder, øvinger og treninger, konkurranser og sosiale samlinger for medlemmer og andre. Det skyldtes nok at det i en del tilfeller kunne være krevende å gjennomføre aktiviteten innenfor strenge og skiftende smittevernregler (Arnesen & Jøsok, 2021; Fladmoe & Arnesen, 2022). Et unntak i denne sammenhengen var pengeinnsamlinger, som i noen organisasjoner potensielt fikk seg et løft under pandemien. Det er ikke funnet noen klar effekt av pandemien på omfanget av pengegaver til frivillige organisasjoner, men dette var en måte mange i befolkningen bidro på (Arnesen & Sivesind, 2021).

En av de første bekymringene i organisasjonslivet var at endringer i aktiviteten som følge av pandemisituasjonen ville føre til frafall og utfordringer med rekruttering av medlemmer og frivillige. Flertallet av lokale organisasjoner

opplevde imidlertid ikke endringer i antallet medlemmer eller frivillige. De organisasjonene som rapporterte om bortfall av medlemmer og frivillige, var særlig organisasjoner innenfor idrett, kultur og samfunn. Analyser har i tillegg vist at frafallet var noe større blant organisasjoner med få medlemmer. Det er også en gjennomgående opplevelse i lokale organisasjoner av at rekrutteringen er utfordrende (Fladmoe & Arnesen, 2022). En annen bekymring har vært konsekvensene for økonomien i organisasjonene. Tidlig i pandemien så noen organisasjoner seg nødt til å permittere ansatte som følge av den økonomiske situasjonen sin. En del forventet at deler av inntektene ville falle bort (Arnesen & Sivesind, 2021). En god del organisasjoner hadde da også en reduksjon i inntektene under pandemien, men dette var fulgt av en reduksjon på kostnadssiden. Organisasjoner med få medlemmer og uten ansatte hadde noe større bortfall av inntekter. Generelt var det i hovedsak en liten nedgang i inntekter fra medlemskontingent og ulike salgsaktiviteter. Samtidig økte andelen inntekter i form av støtte fra stiftelser (Fladmoe & Arnesen, 2022).

Offentlige støtteordninger spilte en viktig rolle for de frivillige organisasjonene. En analyse av fordelingen av kompensasjonsordningene for idrett og frivillighet som ble etablert i 2020, viste at de sikret at organisasjoner med løpende utgifter unngikk å havne i økonomiske vanskeligheter. Samtidig ble det pekt på at eksempelvis små organisasjoner med lave inntekter, men som likevel også ble rammet økonomisk, havnet utenfor kriteriene (Arnesen mfl., 2020). Nasjonale organisasjoner og paraplyorganisasjoner arbeidet aktivt inn mot myndighetene for å sikre gode støtteordninger og minske påvirkningen av smitteverntiltak. Samfunnsorienterte organisasjoner hadde noe redusert kontakt med Stortinget og regjeringen, mens denne kontakten for økonomisk orienterte organisasjoner og fritidsorganisasjoner holdt seg på samme nivå som før. Samlet sett var likevel kontaktmønsteret preget av stabilitet fremfor endring. Analyser tyder likevel på at det var de økonomisk orienterte organisasjonene som i størst grad opplevde å få innflytelse på politiske beslutninger (Arnesen & Sivesind, 2022). Funnene i forskningen om frivillige organisasjoner under koronapandemien kan danne grunnlag for noen forventninger om endringer fra før til etter pandemien. Mens Fladmoe og Arnesen (2022) så på organisasjonsdata fra 2022, sammenligner vi i denne rapporten organisasjonsdata fra før pandemien (2019) med tilsvarende organisasjonsundersøkelser fra 2023.

Data og metode

Denne rapporten baserer seg på tre ulike datakilder: befolkningsrepresentative spørreundersøkelser om frivillig innsats, gjennomført blant de samme personene i 2019 og 2022, spørreundersøkelser gjennomført blant lokale lag, foreninger og organisasjoner og nasjonale organisasjoner i 2019 og 2023 og data fra momskompensasjonsordningen for 2019 og 2022. I det følgende redegjør vi for alle disse tre datakildene.

Panelundersøkelse om frivillig innsats

Panelundersøkelsen om frivillig innsats er en spørreundersøkelse som ble gjennomført mot et befolkningsrepresentativt utvalg av den voksne, norske befolkningen før pandemien (vinteren 2019) og tre ganger mot slutten av og etter pandemien (vinteren 2022, høsten 2022, våren 2023). Respondentene ble trukket fra Kantars webpanel, «GallupPanelet». De som svarte på undersøkelsen i 2019 (n = 5154), ble invitert på nytt i alle de påfølgende undersøkelsene. I tillegg ble det trukket nye respondenter i hver runde for å erstatte respondenter som sluttet å svare.

I analysene i denne rapporten baserer vi oss på panelutvalget, som består av respondenter som svarte på alle fire undersøkelsene, til sammen 1249 personer. På denne måten følger vi de samme personene over tid, før og etter pandemien. Dette gjør at de absolutte nivåene som rapporteres (f.eks. andelen som deltar i frivillig arbeid), kan avvike fra andre undersøkelser. Det sentrale i disse analysene er imidlertid å undersøke de *relative* endringene over tid, altså hvordan nivåene har endret seg over tid. Ved å følge de samme respondentene reduserer vi målefeil som kan oppstå når to ulike utvalg sammenlignes.

Tabell 1 viser fordelingen på sosiodemografiske bakgrunnsvariabler i panelutvalget, i tillegg til fordelingen blant dem som bare svarte på den første av de fire undersøkelsene. På denne måten kan vi identifisere hvilke grupper som hadde størst frafall i panelstudien. Tabellen viser for det første at selv om kjønnsfordelingen er forholdsvis jevn, var det litt flere menn enn kvinner som svarte på alle fire undersøkelsene. Den største skjevheten er imidlertid knyttet til alder, der frafallet var tydeligst i de yngre aldersgruppene. Blant dem som svarte på alle fire undersøkelsene, var det 5 prosent som var yngre enn 30 år,

16 prosent som var 30–44 år, mens mer enn halvparten var 60 år eller eldre. Blant dem som bare svarte på den første undersøkelsen var 18 prosent under 30 år, 25 prosent 30–44 år og 35 prosent 60 år eller eldre.

Når det gjelder høyeste utdanningsnivået, var det dem som har videregående skole som høyeste nivå, som i størst grad deltok i alle fire undersøkelser, mens frafallet var størst blant dem med lengst utdanning. En viktig årsak til dette er at andelen med videregående som høyeste utdanningsnivå er størst blant de eldste respondentene. Videre var det i panelutvalget en litt høyere andel respondenter med barn i husstanden enn det var blant dem som bare svarte på den første undersøkelsen.

Til sist viser tabellen to geografiske mål: bostedsregion og kommunesentralitet. På begge kategoriene var det små variasjoner i fordelingen mellom panelutvalget og utvalget av dem som bare svarte på den første undersøkelsen, noe som tyder på at frafallet ikke har tydelig geografisk skjevhet.

For å korrigere for de ulike skjevhetene i utvalgene er tallene som presenteres basert på predikerte verdier fra regresjonsmodeller, der vi kontrollerer for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden.

Tabell 1. Panelutvalget og de som falt fra etter første undersøkelse om frivillig innsats. Fordeling på sosiodemografiske kjennetegn. Prosent.

		Besvart alle fire undersøkelser (panelutvalg)	Besvart bare første undersøkelse (falt fra)
Kjønn	Menn	52,7	47,5
	Kvinner	47,3	52,5
Alder	Under 30 år	5,1	17,7
	30–44 år	16,3	24,7
	45–59 år	27,2	22,8
	60 år eller eldre	51,3	34,8
Høyeste utdanning	Grunnskole	8,4	8,9
	Videregående skole	57,7	51,4
	Universitet/høyskole	33,9	39,7
Barn i husstanden	Ikke barn i husstanden	69,6	73,4
	Barn i husstanden	30,4	26,6
Bosted (region)	Oslo og omegn	25,4	24,7
	Østlandet øvrig	26,7	26,3
	Sør-/Vestlandet	30,4	31,1
	Trøndelag/Nord-Norge	17,5	17,9
Bosted (kommune- sentralitet ^a)	Minst sentrale kommuner	12,8	11,9
	Mellomsentrale kommuner	40,0	40,5
	Mest sentrale kommuner	47,2	47,7
	n	1249	2157

Basert på informasjon oppgitt vinteren 2019 (t1)

^a SSBs inndeling gjeldende i 2019 (Høydahl, 2020). Minst sentrale kommuner består av kategoriene minst sentrale kommuner og nest minst sentrale kommuner; mellomsentrale kommuner består av kategoriene mellomsentrale kommuner 1 og mellomsentrale kommuner 2; mest sentrale kommuner består av kategoriene mest sentrale kommuner og nest mest sentrale kommuner.

Organisasjonsundersøkelser

Undersøkelsene om nasjonale organisasjoner fra 2019 og 2023 er rettet mot alle typer nasjonale frivillige organisasjoner. En nasjonal organisasjon blir definert som en frivillig organisasjon hvor virksomheten har et nasjonalt omfang slik at de aktivitetene og tjenestene den tilbyr, kan benyttes uansett hvor man bor i landet (Sivesind & Enjolras, 2022). Dette omfatter for eksempel sentralledd med regionale og lokale lag eller avdelinger, enkeltstående organisasjoner, paraplyorganisasjoner og norske avdelinger av internasjonale organisasjoner. Undersøkelsene retter seg mot hele populasjonen av landsomfattende organisasjoner. For å definere populasjonen i undersøkelsene ble det benyttet informasjon om registrerte organisasjoner, lag og foreninger i Brønnøysundregistrene. I tillegg ble det benyttet informasjon fra internettsøk

og Organisasjonsarkivet.² I den første undersøkelsen foregikk datainnsamlingen i perioden januar til juni i 2019, mens i den andre undersøkelsen var datainnsamlingsperioden mai til september 2023. Invitasjonsbrev med en lenke til spørreskjemaet ble sendt ut via e-post gjennom Questback. Det ble begge gangene purret i flere omganger. Det nettbaserte spørreskjemaet ble stilt til generalsekretæren eller personer i lignende ledende stillinger og omfattet en rekke emner om gruppene og deres aktiviteter, inkludert spørsmål om påvirkningsarbeid. De svarte som nøkkelinformanter på vegne av sin organisasjon og stod frie til å konsultere andre internt før og underveis i besvarelsen ved behov. Svarprosenten var 24,7 i 2019 og 19 i 2023. At svarprosenten er noe lavere i 2023 enn i 2019 kan til dels forklares av at vi har fulgt opp organisasjonene underveis i pandemien med årlige spørreundersøkelser, mens i 2019 var den forrige undersøkelsen i 2013. Hyppigere undersøkelser gjør det vanskeligere å holde samme nivå på svarprosenten.³

For at vi skal kunne sjekke mulige endringer fra 2019 til 2023 på en bedre måte, deler vi inn datasettet i et tidsseriedatasett (alle som har svart i 2019 og 2023) og et paneldatasett (organisasjonene som svarte begge årene, N = 248). Dersom vi sammenligner disse datasettene mot populasjonen når det gjelder andeler gruppetyper som har svart, ser det ganske bra ut, men spesielt identitetsbaserte organisasjoner er noe overrepresentert, og fagforeninger/arbeidstakerorganisasjoner er noe underrepresentert. Dette gjelder i begge undersøkelsene og for panelet. Dersom vi vektet analysene presentert i kapittel 4 for å korrigere for disse forskjellene, blir resultatene tilnærmet uendret eller veldig like som det som er rapportert. Vi rapporterer dermed kun de vektete resultatene dersom det nyanserer analysene ytterligere.

Hovedkilden i delen om organisasjoner i denne rapporten (kapittel 4) er imidlertid data fra lokale organisasjonsundersøkelser i 2019 og 2023. I 2019 ble det valgt ut noen landsrepresentative kommuner, og organisasjonene i disse kommunene fikk undersøkelsen, mens i 2023 sendte vi ut undersøkelsen til alle lokale organisasjoner med registrert epostadresse i Frivillighetsregisteret. I den lokale undersøkelsen var målgruppen lokallag og foreninger. Et lokallag eller en forening ble definert som en frivillig organisasjon der virksomheten er avgrenset til én eller flere kommuner eller et mindre geografisk område, og hvor bare innbyggerne i det aktuelle området kan delta på aktivitetene. I 2019

² Data fra spørreundersøkelser fra 1964 til 2005 om nasjonale frivillige organisasjoners medlemstall, organisasjonsstruktur, kontakt med offentlige organer m.m.: <https://polsys.sikt.no/polsys/andreakiv/organisasjonsarkivet.html>

³ Noter at vi gjennomgående i spørreundersøkelsen for 2023 hadde med muligheten til å svare «vet ikke», mens undersøkelsen i 2019 i mindre grad inkluderte dette svaralternativet. Slike endringer kan påvirke fordelingene på svarkategoriene noe, også selv om spørsmålsformuleringene ellers er like.

ble utvalget stratifisert for å representere store, mellomstore og små kommuner i tillegg til åtte ulike regioner. Det ble også valgt to bydeler i Oslo, Nordstrand og Grorud, som sammen med Bergen representerte norske storbyer (Arnesen og Sivesind, 2020). I hver av de til sammen 25 kommunene ble det trukket et utvalg av organisasjoner, lag og foreninger. Utvalget ble gjort proporsjonalt ved å la utvalgsbrøken være lik for de ulike strataene. På denne måten ble det sikret at enheter fra hvert stratum kom med i utvalget, samtidig som det tallmessige forholdet mellom strataene ble bevart. Det ble også trukket et tilleggsutvalg for å kunne erstatte organisasjoner som ikke lenger var aktive, som var lagt ned, eller som viste seg ikke å være i målgruppen for undersøkelsen. Svarprosenten for alle kommunene utenom Bergen var 24 prosent, mens den med Bergen var 17 prosent. Totalt kom det inn 959 svar. Undersøkelsen i 2023 var en populasjonsundersøkelse som ble sendt ut til de lokale organisasjonene som har registrert epostadresse i Frivillighetsregisteret. Av de 62 150 enhetene i registeret var det registrert fungerende e-postadresse til en kontaktperson i foreningen for 33 526 av dem. Frivillighetsregisteret omfatter ikke alle typer lag og foreninger, siden de som ikke mottar tilskudd eller grasrotandel, ikke har noe sterkt insentiv for å registrere seg. I tillegg er det sannsynligvis en overvekt av dem som er mer aktive enn andre. Samtidig har antallet registrerte enheter økt over tid. Totalt kom det inn svar fra 6056 organisasjoner, som gir en svarprosent på 18. Datainnsamlingsperiodene og innsamlingsmåten for de lokale undersøkelsene er like som for de respektive nasjonale undersøkelsene.

Hovedmålet med organisasjonsanalysene er å sammenligne tilstanden i 2019, før pandemien, med tilstanden i 2023, etter pandemien. For å tilnærme oss mer sammenlignbare data, avgrensner vi på den ene siden 2023-utvalget fra Frivillighetsregisterundersøkelsen til foreninger i de kommunene som lå til grunn i undersøkelsesdesignet i lokallagsundersøkelsen i 2019. Samtidig avgrensner vi 2019-utvalget til foreninger som er eller var registrert i Frivillighetsregisteret. På denne måten får vi to utvalg som omfatter foreninger oppført i Frivillighetsregisteret og fra de samme kommunene, men på ulike tidspunkter. Utvalget i 2019 omfatter svar fra 608 foreninger og i 2023 fra 961 foreninger. Sammenlignet med antallet foreninger i registeret utgjør disse utvalgene 6 og 8 prosent av totalen i disse kommunene. Om vi forstår dette som tilsvarende en «responsrate», er andelen i begge tilfellene lav. Som nevnt ovenfor er den i 2023 imidlertid egentlig noe høyere, siden populasjonen var avgrenset til foreninger som stod oppført med e-postadresse i Frivillighetsregisteret og ikke registeret som helhet. Det er også en usikkerhet om hvor aktive mange av de registrerte foreningene egentlig er. Det er i tillegg 147 foreninger som har svart på undersøkelsene i både 2019 og 2023. Vi bruker dataene om disse foreningene til å konstruere et panel der vi kan sammenligne svarene fra de samme foreningene. Dette er et utvalg som er egnet til å vise relative endringer over tid, men som omfatter en mindre gruppe organisasjoner som ikke er representative for hele organisasjonspopulasjonen. Denne metoden

reduserer målefeil som kan oppstå ved sammenligning av utvalg som er trukket på ulik måte, og som dessuten har lav svarprosent. Panelutvalget er egnet til å se på trender i endringer, men ikke til å se på nivået på de ulike organisasjonsaktivitetene det spørres om. I sum vurderer vi det som at disse dataene er gode nok til å gi oss viktig informasjon om i hvilken grad organisasjonslivet i Norge har kommet seg helskinnet ut av pandemien.

Vi legger til grunn forutsetningen fra 2019-designet om at kommunene som var valgt ut er representative for norske kommuner. Spørsmålet om hvor problematisk det er at utvalgene utgjør en relativt liten andel av de totalt registrerte foreningene, dreier seg i hovedsak om i hvilken grad dette innebærer at det er skjevheter i utvalgsfordelingen på variabler av interesser sett i forhold populasjonen. Tabell 2 viser fordelingen i Frivillighetsregisteret, enheter i registeret med e-post og innkomne svar på ICNPO-kategorier.

Tabell 2. Fordeling i Frivillighetsregisteret, enheter i registeret med e-post og innkomne svar etter ICNPO-kategorier. Lokale organisasjoner, lag og foreninger.

	2019						2023			
	Frivillighetsregisteret		Populasjon		Utvalg		Populasjon		Utvalg	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Kunst og kultur	10 979	18	2 220	19	264	28	1 899	19	146	24
Idrett	12 272	20	2 092	18	192	20	1 871	18	107	18
Hobby og fritid	12 149	20	2 006	17	165	17	1 661	16	152	25
Utdanning	506	1	135	1	6	1	104	1	4	1
Helse, pleie og redning	850	1	128	1	9	1	102	1	15	2
Sosiale tjenester	2 451	4	464	4	33	3	348	3	16	3
Miljø-, natur- og dyrevern	930	1	216	2	10	1	175	2	8	1
Bo- og nærmiljø	6 395	10	883	7	46	5	776	8	52	9
Rettighets- og støttearbeid	5 237	8	1 265	11	94	10	1 119	11	48	8
Politiske partier	1 101	2	282	2	12	1	238	2	10	2
Fremme av frivillighet	194	0	21	0	2	0	18	0	5	1
Internasjonale aktiviteter	1 065	2	350	3	9	1	291	3	5	1
Tro og livssyn	2 734	4	550	5	34	4	479	5	24	4
Økonomi	966	2	216	2	10	1	216	2	11	2
Barn og ungdom	3 080	5	637	5	52	5	540	5	2	0
Mangfold og inkludering	1 148	2	430	4	12	1	314	3	3	0
Totalt	62 057	100	11 895	100	950	100	10151	100	608	100

Før det første ser vi av tabellen at det er noen forskjeller i fordelingen i Frivillighetsregisteret og i populasjonen i underutvalget av kommuner som vi avgrensner oss til i analysene av undersøkelsene. Idrett, hobby og fritid og bo- og nærmiljø er noe underrepresentert i disse kommunene sammenlignet med i registeret som helhet, mens rettighets- og støttearbeid er overrepresentert. Det

er ellers mer marginale forskjeller. For det andre ser vi at det er skjevhet i de to utvalgene sammenlignet med i populasjonene. Mer konkret er kunst og kultur sterkt overrepresentert i 2019, mens bo- og nærmiljø noe underrepresentert. I 2023 er kunst og kultur og hobby og fritid sterkt overrepresentert, mens rettighets- og støttearbeid er noe underrepresentert. Vi korrigerer for disse skjevhetene ved å bruke vektorer på organisasjonskategori, slik at utvalgenes fordeling i større grad samsvarer med fordelingen i populasjonen.

I analysene grupperes organisasjonene i fem kategorier. Disse er «kunst og kultur», «idrett», «hobby og fritid» (inkludert barn og ungdom), «velferd og samfunn» (utdanning, helse, pleie og redning, sosiale tjenester, miljø-, natur- og dyrevern, rettighets- og støttearbeid, mangfold og inkludering, politiske partier, fremme av frivillighet og internasjonale aktiviteter) og «andre» (bo- og nærmiljø, og tro og livssyn). Inndelingen har til hensikt å fange inn forskjeller mellom kvalitativt forskjellige aktivitetsfelter i frivillig sektor, men også å legge til rette for statistisk testing av forskjeller mellom 2019 og 2023. Vi vektlegger det det sistnevnte fordi formålet er å undersøke endringer fra før til etter koronapandemien. Et lavt antall svar fra foreninger innenfor bo- og nærmiljø og tro og livssyn gjør for eksempel at vi har valgt å slå sammen disse til en restkategori, fordi selv store forskjeller i fordelingen mellom de to årene ikke ville være signifikant forskjellige i statistisk forstand. Økonomi og andre organisasjoner holdes utenfor i analysene fordi det var få antall svar i disse kategoriene, og fordi disse også utgjør en liten andel av Frivillighetsregisteret.

Tabell 3 viser panelutvalget fordelt på de nevnte kategoriene sammenlignet med Frivillighetsregisteret. Som det fremgår av tabellen, er panelutvalget ikke representativt for registeret på disse kategoriene. Foreninger innenfor kunst og kultur og velferd og samfunn er overrepresentert, mens andre (bo- og nærmiljø og tro og livssyn) er sterkt underrepresentert. Det er også sannsynlig at panelet kan avvike fra populasjonen på andre parametere, for eksempel at dette er mer aktive og ressurssterke foreninger. Formålet med panelet er som vi har vært inne på, imidlertid ikke å generalisere, men snarere å utdype og illustrere overordnede trekk gjennom å se på endringer i et knippe av de samme foreningene over tid (og gitt forbeholdet om ikke-representativitet).

Tabell 3. Sammenligning av fordeling i Frivillighetsregisteret og fordeling i panelutvalg. Lokale organisasjoner, lag og foreninger.

	Frivillighetsregisteret		Panelutvalg	
	Antall	%	Antall	%
Kunst og kultur	10 979	19	37	26
Idrett	12 272	22	33	23
Hobby og fritid	12 149	21	31	21
Velferd og samfunn	12 334	22	37	26
Andre	9 129	16	7	5
Total	56 863	100	145	100

Data fra momskompensasjonsordningen

For å måle effekter av støtteordninger som ble etablert av offentlige myndigheter under pandemien, er vi avhengige av tidsseriedata som sporer utviklingen av økonomiske indikatorer over tid. En primær kilde til slik data er momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner, som er den eneste tilgjengelige databasen som inneholder økonomisk informasjon om frivillige organisasjoner over en lengre periode. Vi bruker data fra momskompensasjonsordningen for 2019 og 2022. Momskompensasjonsdataene dekker 22 000 organisasjoner i 2019 og 16 000 organisasjoner i 2022.

Økonomisk informasjon i momskompensasjonsdataene er begrenset til årlige driftskostnader, som er den indikatoren som er brukt for å måle pandemiens og støtteordningenes effekt. Variasjoner i driftskostnader mellom 2019 og 2022 brukes som et mål for de økonomiske konsekvensene av koronapandemien for frivillige organisasjoner. Imidlertid må det tas forbehold om at dette kan være noe upresist. Dette skyldes at driftskostnader ofte er delt inn i faste og variable kostnader. Mens organisasjoner med lave faste kostnader har kunnet redusere aktivitetsnivået og dermed de variable kostnadene under koronarestriksjonene uten store økonomiske konsekvenser, har organisasjoner med høye faste kostnader ikke hatt samme mulighet til å tilpasse kostnadsnivået.

Momskompensasjonsdataene kobles med data om støtteordninger som ble etablert for å støtte idrett og frivillighet under pandemien. Støtteordningene fra Kulturdepartement har variert over tid med hensyn til innretning, innhold og krav til mottaker. Seks støttepakker har vært implementert i 2020 og 2021. Disse er som følger:

- Krisepakke 1 (c1): Pakken ble lansert 3. april 2020 og tilbød kompensasjon for arrangementer som var planlagt å bli holdt i Norge fra 5. mars til 30. april 2020.

- Krisepakke 2 (c2): Denne trådte i kraft 16. juli 2020 og omfattet arrangementer og aktiviteter som skulle finne sted i Norge fra 12. mars til 31. august 2020.
- Krisepakke 3 (c3): Krisepakken var aktiv fra 16. oktober 2020 og kompenserte for arrangementer og aktiviteter planlagt mellom 12. mars og 31. desember 2020.
- Covid-tilskudd (c4): Den første delen av stimuleringsordningene til idrett og frivillighet ble introdusert 23. mars 2021. Her ble 255 millioner kroner fordelt blant organisasjoner som mottok momskompensasjon i 2020, forutsatt at de søkte om støtte.
- Tilskuddsordning for Frivillige Organisasjoner (c5): Denne pakken ble introdusert 19. mai 2021, med oppdaterte regelverk 3. desember 2021 og 14. februar 2022. Den kompenserte arrangementer fra 1. januar til 31. oktober 2021 (runde 1), 1. november til 31. desember 2021 (runde 2) og 1. januar til 31. mars 2022 (runde 3). Mottakere som tidligere hadde fått midler fra c4, måtte trekke dette beløpet fra de tildelte midlene i runde 1 og 2.
- Tilskudd for Publikumsarrangement av Nasjonal Verdi i Idrett (c6): Tilskuddet ble lansert 26. mars 2021, med oppdaterte regelverk 3. desember 2021 og 14. februar 2022. Det kompenserte arrangementer fra 1. januar til 31. oktober 2021 (runde 1), 1. november til 31. desember 2021 (runde 2) og 1. januar til 31. mars 2022 (runde 3).

I analysene i kapittel 5 omtales pakkene etter betegnelsene i parentes (c1–c6).

Frivillig innsats før og etter pandemien

I dette kapittelet studerer vi hvilken effekt koronapandemien har hatt på frivillig innsats på kort og mellomlang sikt. Kapittelet har to deler. Først undersøker vi omfanget av frivillig innsats og medlemskap i frivillige organisasjoner før pandemien (vinteren 2019) og tre ganger mot slutten og etter pandemien (vinteren og høsten 2022 og våren 2023). Dernest ser vi på ulike forklaringer på endringer i frivillig innsats knyttet til sosiodemografiske kjennetegn ved respondentene.

Omfang av frivillig innsats og medlemskap før og etter pandemien

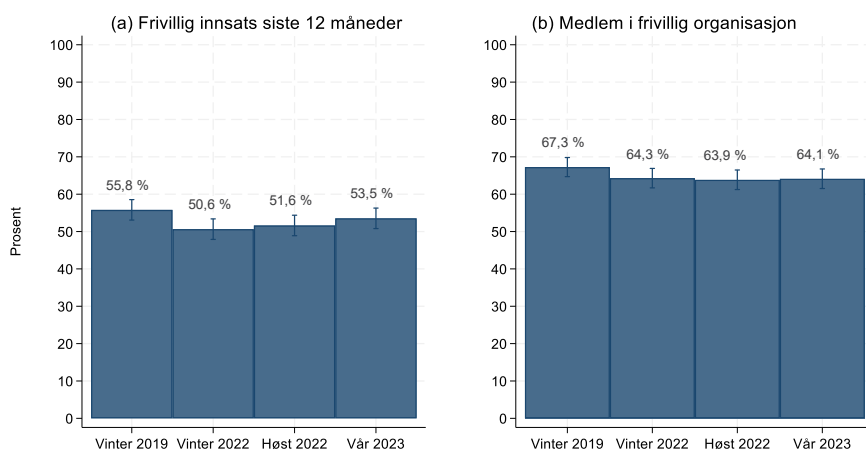
Alle de fire spørreundersøkelsene begynte med spørsmål som skulle kartlegge omfanget av frivillig innsats og medlemskap i frivillige organisasjoner. Disse spørsmålene er veletablerte og har vært stilt i nasjonale undersøkelser om frivillig innsats siden 1990-tallet (Arnesen, 2015). Frivillig innsats måles ved å spørre om respondentene «(...) i løpet av de siste 12 månedene [har] utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av de følgende områder», etterfulgt av en liste med 14 organisasjonskategorier (med eksempler), i tillegg til en åpen kategori («Annet»). Spørsmålsformuleringen og organisasjonskategoriene tilsvarende ILOs manual for måling av frivillig arbeid (ILO 2011). Det viktigste målet på befolkningsandelen som har gjort frivillig arbeid, er om man har bidratt minst én gang i løpet av de siste 12 månedene. Dette betyr at den første undersøkelsen (vinteren 2019) måler frivillig innsats i 2018–2019, mens den andre undersøkelsen (vinteren 2022) måler frivillig innsats i 2021–2022, det siste året med smitteverntiltak. Den tredje undersøkelsen (høsten 2022) måler innsats på slutten av og i tiden rett etter at smitteverntiltakene ble fjernet, mens den siste undersøkelsen (våren 2023) måler innsatsen i en periode etter at de nasjonale smitteverntiltakene mot koronapandemien ble fjernet.

Medlemskap i frivillige organisasjoner er målt ved å spørre om respondentene er «(...) medlem i frivillige organisasjoner på noen av følgende områder», etterfulgt av den samme svarlisten som ble brukt i spørsmålet om

frivillig innsats. Dermed er «medlemskap» avgrenset til medlemskap på tidspunktet for gjennomføringen av undersøkelsen.

Figur 1 viser den estimerte andelen i den voksne befolkningen som før og etter pandemien oppga at de (a) hadde utført frivillig innsats for minst én organisasjon i løpet av de siste 12 månedene og (b) var medlem av en frivillig organisasjon på tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Estimatenes er basert på multivariate regresjonsmodeller, der vi har kontrollert for respondentenes kjønn, alder, utdanning, bosted og om de har barn i husstanden. Figuren viser at det var en nedgang både i frivillig innsats og i medlemskap fra før til sent i pandemien. Endringen var imidlertid størst for frivillig innsats, der andelen som oppga at de hadde bidratt, var 56 prosent i 2019 og 51 prosent i 2022. Nedgangen i medlemskap var på tre prosentpoeng, fra 67 til 64 prosent.

Figur 1. Andel (a) som har deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon, og andel (b) som er medlem av minst én frivillig organisasjon, 2019, 2022 og 2023. Predikert andel (prosent).

n = 1249

Kontrollert for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformuleringer: (a) «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...»; (b) «Er du medlem i frivillige organisasjoner på noen av følgende områder: ...». 14 kategorier slått sammen.

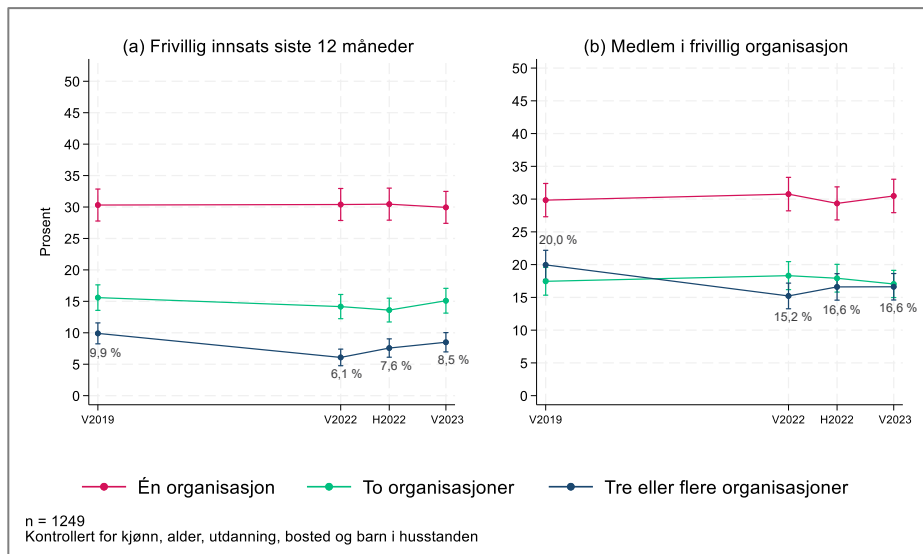
Utover i 2022 og 2023 økte andelen som svarte at de hadde deltatt i frivillig innsats svakt, og i den siste undersøkelsen våren 2023 hadde andelen økt med tre prosentpoeng sammenlignet med rett etter pandemien – men den var fortsatt litt lavere enn før pandemien. Når det gjelder medlemskap, finner vi ingen endring i tiden etter pandemien. Nivået har holdt seg konstant på cirka 64 prosent, tre prosentpoeng under nivået fra før pandemien. I sum ser det derfor ut til at mens nivået på frivillig innsats gikk mer ned enn nivået på medlemskap,

har nivået på den frivillige innsatsen nesten tatt seg opp igjen, og nivået på medlemskap har forblitt på et litt lavere nivå. Samtidig er det viktig å understreke at alle endringene vi observerer, er tallmessig små, og at en hovedkonklusjon derfor må være at pandemien ser ut til å ha hatt begrensede konsekvenser for omfanget av frivillig innsats og medlemskap i frivillige organisasjoner. Nivåene var hele tiden svært høye i internasjonal målestokk (Qvist mfl., 2019).

Samtidig er ikke terskelen veldig høy for å bli telt med når kravet er at man har deltatt i frivillig innsats minst én gang i løpet av det siste året. For å få et bedre bilde på omfanget kan vi se på hvor mange organisasjoner (organisasjonskategorier) respondentene oppga på spørsmålene om frivillig innsats og medlemskap, og dessuten hvor mange timer de vanligvis brukte på frivillig arbeid.

Figur 2 viser hvor stor andel av de frivillige som på de fire tidspunktene hadde utført frivillig innsats eller var medlem i henholdsvis én organisasjon, to organisasjoner og tre eller flere organisasjoner. Figuren viser at når det gjelder både frivillig innsats og medlemskap, var andelen som oppga at de hadde bidratt for eller var medlem i én eller to organisasjoner, forholdsvis stabil gjennom hele perioden. Derimot sank andelen som oppga at de hadde gjort innsats for eller var medlem i tre eller flere organisasjoner umiddelbart etter pandemien, før den gikk litt opp igjen. Med andre ord ser det ut til at pandemien førte til at flere konsentrerte engasjementet sitt i én eller to organisasjoner, noe som kan være en indikasjon på at de som fortsatt var frivillige rett etter pandemien, bidro i mindre grad enn før.

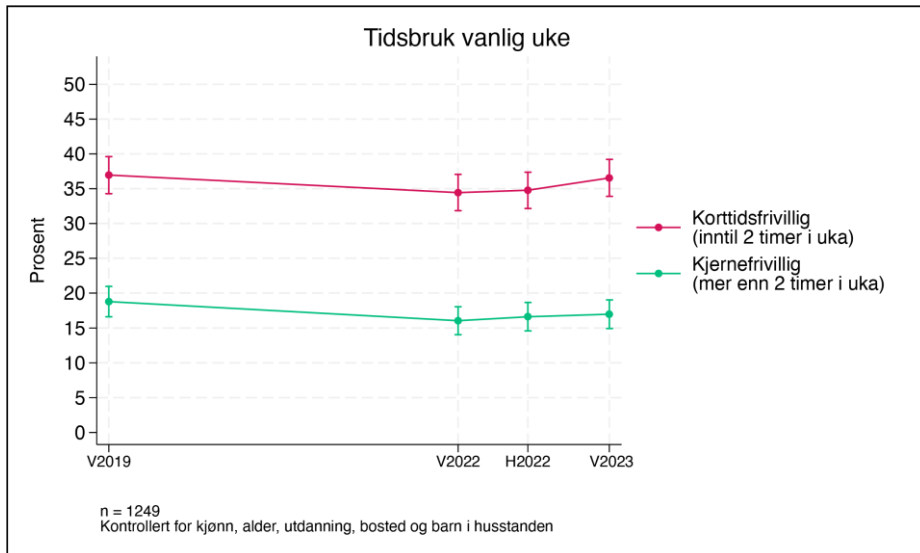
Figur 2. Antall organisasjonskategorier de frivillige har utført frivillig innsats for. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Antall organisasjoner er kalkulert med utgangspunkt i hvor mange organisasjonskategorier respondentene svarte at de hadde utført frivillig innsats for det siste året, eller at de var medlem i.

Et siste overordnet mål på omfanget av frivillig innsats er hvor mange timer de frivillige har brukt på innsatsen. I undersøkelsene fikk alle som hadde utført frivillig innsats, et oppfølgingsspørsmål om hvor mange timer de omtrentlig hadde brukt på frivillig arbeid i en vanlig uke det siste året. Spørsmålet hadde seks svaralternativer («mellom en halvtime og en time», «1 til 2 timer», «2 til 5 timer», «mer enn fem timer» og «ikke sikker»). I tidligere publikasjoner har vi med utgangspunkt i tidsbruken og en grense på to timer i uka / ti timer i måneden skilt mellom «kjernefrivillige» og «korttidsfrivillige». Figur 3 viser fordelingen av kjerne- og korttidsfrivillige i befolkningen gjennom perioden.

Figur 3. Andel korttids- og kjernefrivillige over tid. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Om du tenker på det siste året under ett, omtrent hvor mye tid brukte du på frivillig arbeid i en vanlig uke?»

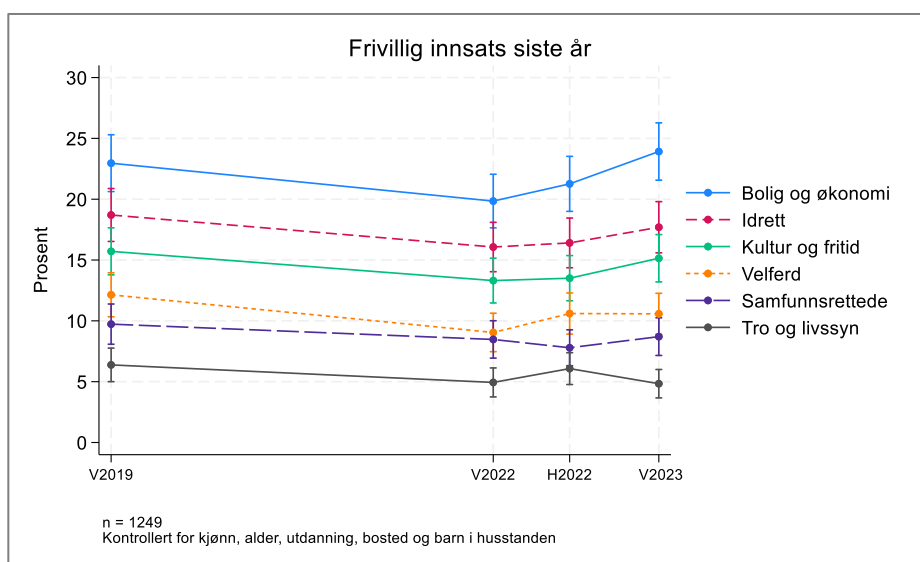
Figuren viser at nedgangen i frivillig innsats etter pandemien skjedde både blant korttids- og kjernefrivillige. I begge gruppene falt andelen med cirka tre prosentpoeng fra vinteren 2019 til vinteren 2022. Deretter har andelen økt igjen, men mest for andelen korttidsfrivillige, som våren 2023 var omtrent på nivå med før pandemien (37 prosent). Andelen kjernefrivillige lå våren 2023 fortsatt cirka to prosentpoeng under nivået før pandemien. På mellomlang sikt ser det derfor ut til at pandemien kan ha bidratt til en liten reduksjon av ildsjeler i frivilligheten. Det er imidlertid viktig å understreke at variasjonene er forholdsvis små, og at forskjellene er innenfor de statistiske feilmarginene.

Frivillige organisasjoner består av mange ulike typer organisasjoner, og pandemien har truffet disse ulikt. For eksempel ble barneidretten stengt helt ned i perioder. Figur 4 viser utviklingen for seks brede organisasjonskategorier, mens tabell 4 viser utviklingen for 15 litt smalere kategorier, målt i både absolutt (prosentpoeng) og relativ (prosent) endring. Både figuren og tabellen viser at det var en nedgang i frivillig innsats innenfor de fleste organisasjonstypene under pandemien, men også at nivåene stort sett har gått opp igjen innenfor alle kategoriene i tiden etterpå. De detaljerte tallene i tabell 4 viser at nedgangen fra første til andre undersøkelse målt i prosentpoeng var størst (og statistisk signifikant) innenfor kategoriene velforeninger, grendelag og nærmiljø (-2,9 prosentpoeng), sosiale tjenester og rusmiddelomsorg (-2,7 prosentpoeng), idrett (-2,4 prosentpoeng) og hobby og fritid (-2,3 prosentpoeng). Målt som prosentvis, eller relativ, nedgang var fallet størst

innenfor sosiale tjenester og rusmiddelomsorg (42,6 prosent), utdanning, opplæring og forskning (35,1 prosent) og velforeninger, grendelag og nærmiljø (29,4 prosent). På den andre siden var endringene gjennom pandemien svært små innenfor kategoriene borettslag og boligbyggelag, yrkes-, bransje- og fagforeninger, politiske partier, helse, pleie og redningsarbeid og natur-, miljø- og dyrevern.

På lengre sikt økte andelen frivillige igjen, og våren 2023 var det bare innenfor hobby og fritid (-2,6 prosentpoeng) og religion og livssyn (-1,5 prosentpoeng) at andelen frivillige var statistisk signifikant lavere enn før pandemien. For de aller fleste kategoriene var andelen frivillige våren 2023 innenfor +/- ett prosentpoeng sammenlignet med vinteren 2019.

Figur 4. Frivillig innsats siste 12 måneder, seks organisasjonskategorier. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...». Sammenslåtte kategorier: Bolig og økonomi = borettslag og boligbyggelag, velforeninger, yrkes-, bransje- og fagforeninger; Idrett = idrett og sport; Kultur og fritid = kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid, utendørsaktivitet; Velferd = utdanning, opplæring og forskning, helse, pleie og redningsarbeid, sosiale tjenester og rusmiddelomsorg; Samfunnsrettede = natur-, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid, politiske partier, internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid; Tro og livssyn = religion og livssyn, inkludert Den norske kirke.

Tabell 4. Frivillig innsats siste 12 måneder, 14 organisasjonskategorier. Predikerte andeler og endring over tid.

	Vinter 2019 (t1)	Vinter 2022 (t2)	Høst 2022 (t3)	Vår 2023 (t4)	Endring t1-t2 (prosentpoeng (prosent))	Endring t1-t4 (prosentpoeng (prosent))
Idrett	15,7	13,3	13,5	15,1	-2,4 (-15,3)	-0,6 (-3,6)
Hobby og fritid	11,9	9,6	9,4	9,3	-2,3 (-19,6)	-2,6 (-22,0)
Borettslag og boligbyggelag	11,1	10,5	11,1	12,5	-0,6 (-5,1)	1,4 (12,5)
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	9,9	7,0	9,5	9,8	-2,9 (-29,4)	0,0 (-0,2)
Kunst og kultur	9,8	8,2	8,7	9,9	-1,5 (-15,7)	0,2 (1,9)
Religion og livssyn, inkludert Den norske kirke	6,4	4,9	6,1	4,8	-1,4 (-22,6)	-1,5 (-24,2)
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	6,2	3,6	4,6	5,4	-2,7 (-42,6)	-0,8 (-13,4)
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	4,2	4,1	3,1	3,9	-0,1 (-1,8)	-0,3 (-7,4)
Politiske partier	4,0	3,8	3,8	4,3	-0,2 (-5,7)	0,3 (8,6)
Utdanning, opplæring og forskning	3,9	2,5	3,5	3,7	-1,4 (-35,1)	-0,2 (-4,6)
Helse, pleie og redningsarbeid	3,4	3,5	3,2	2,9	0,2 (4,6)	-0,5 (-13,8)
Natur-, miljø- og dyrevern	2,6	2,5	2,0	2,1	-0,1 (-2,9)	-0,5 (-18,8)
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	2,2	1,6	1,3	1,6	-0,6 (-27,4)	-0,6 (-27,7)
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettsarbeid	1,9	1,5	1,5	1,5	-0,4 (-19,6)	-0,4 (-20,5)
Annet	4,3	4,4	4,0	3,8	0,1 (2,0)	-0,5 (-10,9)
n	1249	1249	1249	1249		

Uthevede tall, $p < 0,1$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...». Kontrollert for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden.

I tillegg til det som gjøres innenfor ulike organisasjonskategorier, utføres det også mange ulike arbeidsoppgaver i de frivillige organisasjonene. Tabell 5 viser andelen av befolkningen som hadde utført ulike arbeidsoppgaver på de fire undersøkelsestidspunktene, og dessuten endring på kort sikt (vinteren 2019–vinteren 2022) og mellomlang sikt (vinteren 2019–våren 2023). Tabellen viser en nedgang på kort sikt på tvers av nesten alle arbeidsoppgavene det ble spurt om. Det var statistisk signifikant nedgang i de tre suverent største aktivitetene: dugnader (–5,4 prosentpoeng), styrearbeid (–3,9 prosentpoeng) og administrasjon/kontorarbeid (–3 prosentpoeng). Den relative prosentvise nedgangen var likevel større for deltakelse i innsamlinger, transport og annet informasjonsarbeid, kampanjer og politisk arbeid, som alle gikk ned med +/- 40 prosent.

Tabell 5. Arbeidsoppgaver utført i regi av frivillige organisasjoner. Predikerte andeler og endring over tid.

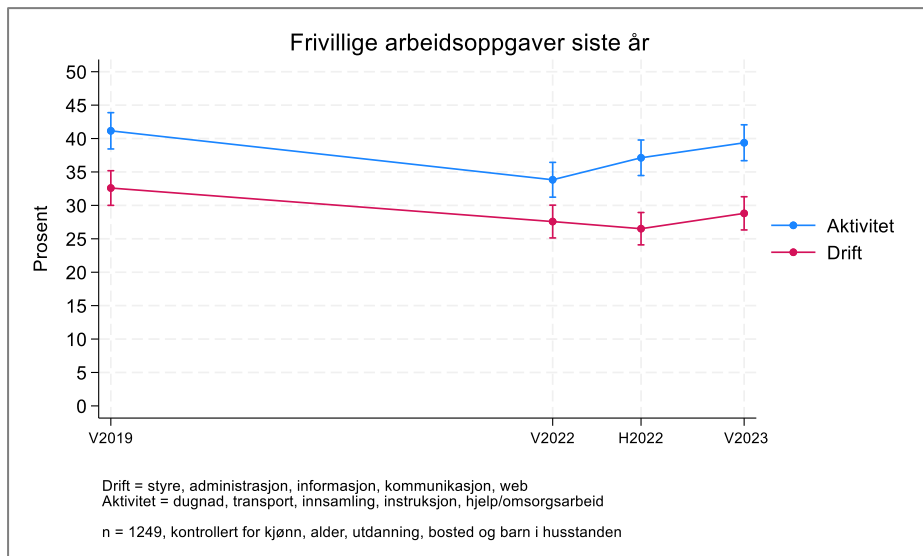
	Vinter 2019 (t1)	Vinter 2022 (t2)	Høst 2022 (t3)	Vår 2023 (t4)	Endring t1-t2 (prosentpoeng)	Endring t1-t4 (prosentpoeng)
Dugnader	30,6	25,2	27,2	29,5	-5,4 (-17,8)	-1,1 (-3,6)
Styrearbeid	23,6	19,7	18,7	21,3	-3,9 (-16,6)	-2,3 (-9,6)
Administrasjon/ kontorarbeid	17,8	14,7	14,1	14,1	-3,0 (-17,1)	-3,7 (-20,8)
Innsamlinger	7,5	4,2	5,8	4,8	-3,3 (-44,5)	-2,8 (-36,8)
Instruksjon og trening	6,5	5,8	5,6	5,9	-0,7 (-11,3)	-0,7 (-10,5)
Hjelp eller omsorgsarbeid rettet mot enkeltpersoner eller grupper	8,0	6,8	6,9	7,0	-1,2 (-15,3)	-0,9 (-11,9)
Transport	7,5	4,2	6,0	6,6	-3,3 (-44,1)	-0,8 (-11,3)
Annet informasjonsarbeid, kampanjer, politisk arbeid	5,8	3,7	4,8	5,0	-2,1 (-36,8)	-0,8 (-13,5)
Organisasjonens nettside, sosiale medier	5,2	4,3	3,7	3,8	-0,9 (-17,2)	-1,4 (-26,6)
Annet	8,4	8,4	8,6	8,8	0,0 (0,5)	0,4 (5,2)
Ikke sikker	0,5	1,5	0,5	0,8	1,0 (211,7)	0,3 (63,6)
n	1249	1249	1249	1249		

Utføvede tall, $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Hva slags arbeidsoppgaver har du utført for frivillige organisasjoner de siste 12 månedene?» Kontrollert for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden.

På mellomlang sikt var det igjen en liten økning i stort sett alle arbeidsoppgaver, men nivåene var våren 2023 stort sett litt lavere enn vinteren 2019. Det er verdt å merke seg at mens andelen som har deltatt i dugnader, nærmer seg nivået fra før pandemien, er det fortsatt en merkbar nedgang i andelen som har deltatt i styrearbeid, administrasjon/kontorarbeid og arbeid med organisasjonens nettsider og sosiale medier (statistisk signifikant for de to sistnevnte). Dette er oppgaver som gjerne utføres av frivillige som har mer permanente verv i organisasjonene. Med andre ord tyder tallene på at andelen som deltok i organisasjonenes daglige, innadrettede kjernevirksomhet (styre og administrasjon), har vedvart på et litt lavere nivå enn før pandemien.

Dette illustreres ytterligere i figur 5, hvor de ulike oppgavene er fordelt på to kategorier, henholdsvis drift og aktivitet. Drift inkluderer mer innadrettede oppgaver som er knyttet til organisasjonenes daglige drift, mens aktivitet handler om organisasjonenes mer utadrettede aktiviteter, som dugnader og treninger (se figurnote for inndeling). Figuren viser at andelen som deltok i driftsrelaterte oppgaver, falt mindre under pandemien enn andelen som deltok i aktivitetsorienterte oppgaver. Men på mellomlang sikt økte andelen som deltok i aktivitetsrelaterte oppgaver mer enn andelen som deltok i driftsrelaterte oppgaver. Våren 2023 var den predikerte andelen som var engasjert i aktivitetsoppgaver, to prosentpoeng lavere enn vinteren 2019, mens den predikerte andelen som var engasjert i driftsoppgaver, var fire prosentpoeng lavere enn før pandemien. Forskjellene er altså ikke dramatiske, men sett i sammenheng med en liten nedgang i andelen som engasjerer seg i flere organisasjoner, og som er kjernefrivillige, styrker dette et bilde av at det er noe færre «ildsjeler» nå enn før pandemien.

Figur 5. Arbeidsoppgaver utført i regi av frivillige organisasjoner. Drift og aktivitet. Predikert andel.

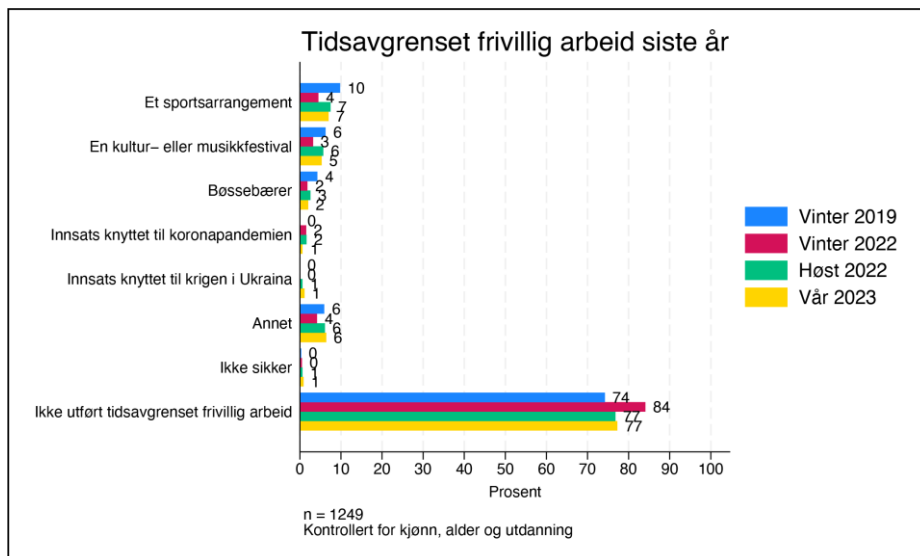
Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Hva slags arbeidsoppgaver har du utført for frivillige organisasjoner de siste 12 månedene?»

I undersøkelsene har også vi målt befolkningens deltakelse i tidsavgrenset frivillig arbeid, som festivaler og sportsarrangementer, og i hvilken grad de frivillige har utført innsatsen sin gjennom digitale kanaler.

Figur 6 viser andelen av befolkningen som har deltatt i tidsavgrenset frivillig arbeid i løpet av det siste året. Samlet sett var det på kort sikt en sterk nedgang i denne typen deltakelse. I 2019 svarte til sammen 26 prosent av respondentene at de hadde deltatt i tidsavgrenset frivillig arbeid i løpet av det siste året, mens vinteren 2022 svarte 16 prosent det samme. Nedgangen var tydelig for både sportsarrangementer og kultur- og musikkfestivaler, og det var langt færre som hadde vært bøssebærere. Den sterke nedgangen må ses i sammenheng med at nedstengninger og smitteverntiltak hadde begrenset muligheten til å gjennomføre slike aktiviteter.

På mellomlang sikt økte andelen som hadde deltatt i tidsavgrenset frivillig arbeid igjen, og både høsten 2022 og våren 2023 var det til sammen 23 prosent som svarte at de hadde deltatt i slike aktiviteter – litt færre enn før pandemien. Den vedvarende nedgangen skyldes først og fremst at færre hadde bidratt på et sportsarrangement.

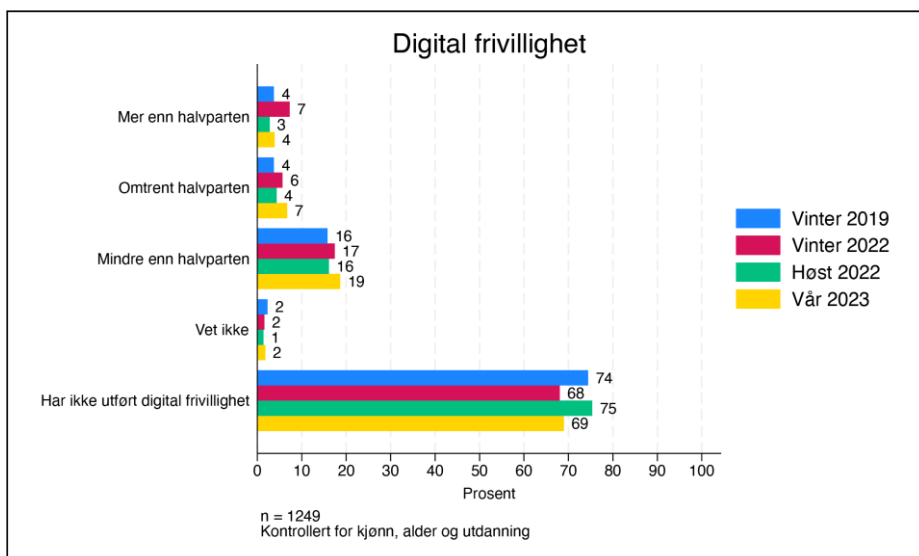
Figur 6. Tidsavgrenset frivillig arbeid siste 12 måneder. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av det siste året utført ulønnet frivillig arbeid som har vært tidsavgrenset, for eksempel ved en festival, et sportsarrangement, vært bøssebærer eller innsats knyttet til koronapandemien?»

Til sist viser figur 7 at det var en *økning* under pandemien i andelen av befolkningen som hadde utført digital frivillighet de siste 12 månedene. Vinteren 2019 svarte til sammen 24 prosent at de hadde utført slik innsats (mer enn halvparten, omtrent halvparten eller mindre enn halvparten av innsatsen), mens andelen var økt til 30 prosent vinteren 2022. Da vi publiserte resultater etter de to første rundene av undersøkelsen, spekulerte vi på om denne økningen både kunne skyldes at pandemien krevde at mer av innsatsen ble utført digitalt, og en generell trend mot mer digitalisering i samfunnet (Fladmoe & Arnesen, 2022). Etter den tredje runden, hvor nivået var tilbake omtrent som før pandemien, kunne det se ut til at økningen først og fremst var pandemirelatert. I den fjerde undersøkelsen våren 2023, var det imidlertid igjen en økning i andelen som hadde utført digital frivillighet, med den totale andelen digitale frivillige omtrent som i den første undersøkelsen etter pandemien. Det var riktignok færre som svarte at de brukte mer enn halvparten av tiden på denne typen innsats, noe som kan støtte en tolkning om at endringene skyldes en kombinasjon av pandemien og generelle digitaliseringstrender: Flere gjør digitale frivillige oppgaver enn før pandemien, men de fleste bruker mindre tid på dette enn det de gjorde under pandemien.

Figur 7. Digital frivillighet siste 12 måneder. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Omtrent hvor mye av det frivillige arbeidet du har gjort i løpet av det siste året ble utført i digitale kanaler/medier?»

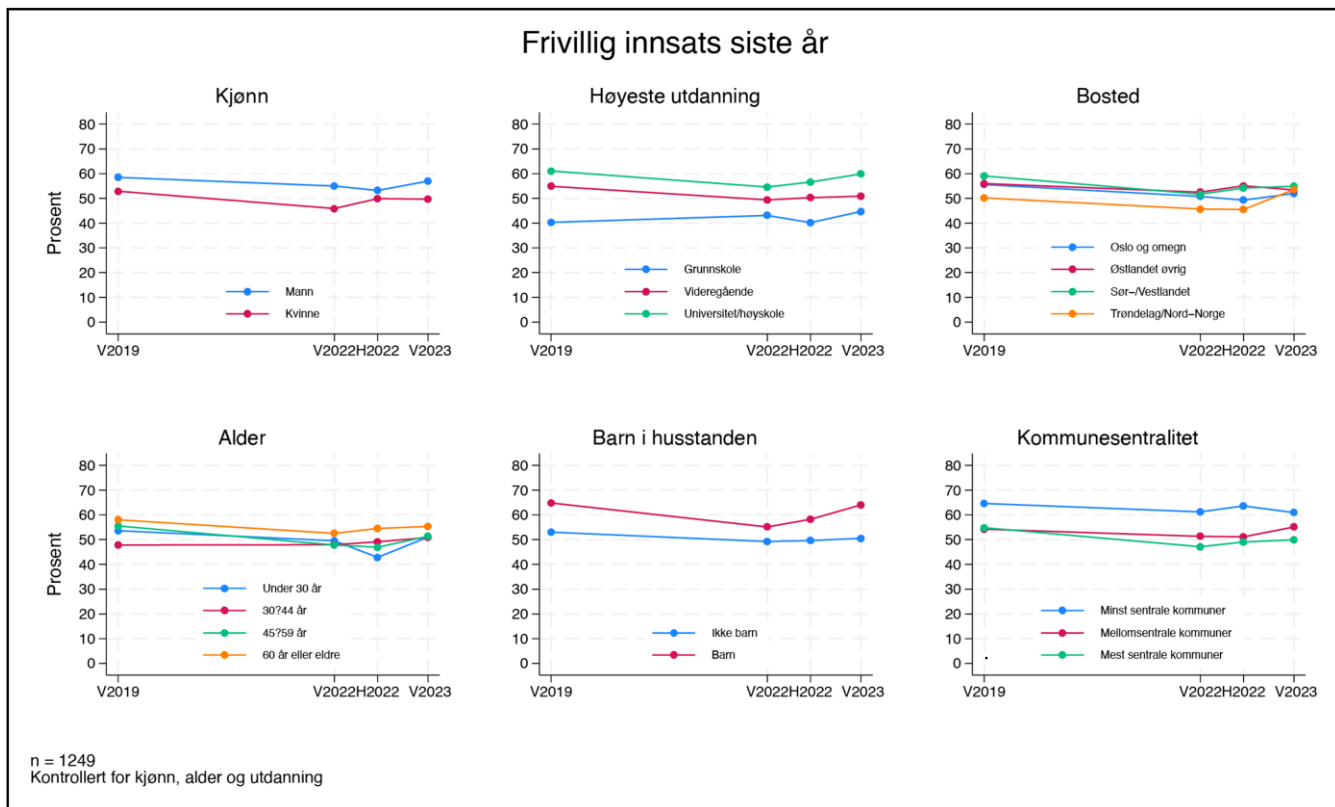
For å oppsummere de overordnede trendene viser altså undersøkelsen at nedgangen i frivillig innsats gjennom pandemien var større enn nedgangen i medlemskap. På lengre sikt økte andelen frivillige noe igjen. Våren 2023 var nivået på frivillig innsats fortsatt litt lavere enn før pandemien, men forskjellen var ikke lenger statistisk signifikant. Vi kan derfor ikke si med sikkerhet at pandemien førte til en nedgang i antall frivillige på lengre sikt. På tross av nedgangen under pandemien var det likevel i alle undersøkelsene minst halvparten av befolkningen som svarte at de hadde deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, noe som er høyt i internasjonal sammenligning. Selv om andelen frivillige fortsatte å være høy, var det en tendens under pandemien til at omfanget av innsatsen blant de frivillige ble redusert. Det var færre som bidro for flere organisasjoner, og de frivillige oppga jevnt over å ha utført litt færre arbeidsoppgaver. På mellomlang sikt var omfanget av innsatsen igjen økt, nesten til samme nivå som før pandemien. Det er likevel verdt å merke seg at mens andelen «korttidsfrivillige» – de som bruker lite tid på frivillig innsats – våren 2023 var nær identisk som før pandemien, var andelen «kjernefrivillige» – de som bruker mye tid – fortsatt litt lavere enn før pandemien. På samme måte var det også en tendens til at færre tok på seg de mer rutinepregede driftsoppgavene i organisasjonene, som styrearbeid, kontor og administrasjon og oppgaver knyttet til nettsider og sosiale medier. Endringene skal ikke overdrives, men dette er tendenser det er verdt å følge spesielt med på fremover i nye studier. Til slutt har vi sett at det var en tydelig nedgang i tidsavgrenset

frivillig arbeid under pandemien, men også at frivillige i større grad utførte oppgavene sine digitalt. På mellomlang sikt var nivåene på tidsavgrenset frivillig arbeid omtrent på nivå som før pandemien, mens den digitale frivilligheten har økt noe sammenlignet med før pandemien. Dette kan skyldes at pandemien førte til at frivillige i større grad begynte å bruke digitale verktøy i innsatsen sin, men kan trolig også knyttes til større digitaliseringstrender i samfunnet.

Forklaringer på endringer i deltakelse

I denne delen skal vi se på ulike forklaringer på endringer i frivillig deltakelse. I hvilke grupper i befolkningen var endringene størst og minst? Figur 8 viser endringer i deltakelse etter kjønn, alder, utdanning, hvorvidt man har barn i husstanden, og dessuten to geografiske mål: bostedsregion og kommunesentralitet. Grunnlagstabellen for figuren kan leses i appendikset (tabell A1).

Figur 8. Andel som har deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon, 2019, 2022 og 2023. Sosiodemografiske kjennetegn. Predikert andel.

Kilde: Panelutvalg. Prosentnivåene er estimert fra en regresjonsmodell der alle variabler er inkludert samtidig.

Figuren viser at det under pandemien var en nedgang i andelen frivillige innenfor nesten alle gruppene, men også at størrelsen på denne nedgangen varierte. Nedgangen var litt større blant kvinner enn blant menn. Siden flere menn enn kvinner svarte i 2019 at de deltok i frivillig arbeid, betyr dette at kjønnsforskjellene økte fra vinteren 2019 til vinteren 2022. I denne perioden falt andelen frivillige menn i utvalget fra 58 til 55 prosent, mens andelen kvinner falt fra 53 til 46 prosent. Deretter ble kjønnsforskjellene redusert gjennom 2022 ved at andelen frivillige kvinner økte til 50 prosent. Fra høsten 2022 til våren 2023 økte igjen andelen menn som var frivillige, til 57 prosent, slik at kjønnsforskjellen våren 2023 var forholdsvis lik som før pandemien.

Figuren viser videre at det under pandemien var en nedgang i frivillig deltakelse i alle aldersgrupper, bortsett fra i aldersgruppen 30 til 44 år. I denne gruppen var nivået påfallende stabilt gjennom hele perioden vi undersøker. Blant personer som var 45 år eller eldre gikk, andelen frivillige litt opp igjen på mellomlang sikt, men nivået var fortsatt litt lavere våren 2023 enn vinteren 2019. Den aller yngste aldersgruppen, de under 30 år, skiller seg ut ved at nedgangen i deltakelse fortsatte gjennom 2022, og andelen frivillige i denne gruppen var lavest høsten 2022, før den igjen økte våren 2023. Det kan dermed se ut til at pandemien påvirket deltakelsen til de yngste mer og lengre enn de som var eldre.

Når det gjelder utdanning, kan det se ut til at pandemien på kort sikt bidro til å redusere forskjeller. På kort sikt var det en tydelig nedgang i deltakelse blant dem med videregående skole og universitet/høyskole som høyeste nivå, mens nivået var stabilt, eller til og med litt økende, blant dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå. Siden nivået på frivillig deltakelse i 2019 var langt høyere blant dem med lengst utdanning, betyr dette at utdanningsforskjellene blant de frivillige ble redusert gjennom pandemien. På mellomlang sikt økte igjen deltakelsen blant dem med høyest utdanning, men ikke blant dem med videregående som høyeste nivå. Implikasjonen er at våren 2023 var det større forskjell mellom de to gruppene med lengst utdanning, og at de med videregående nivå lignet mer på de med grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

Siden mye frivillig innsats er knyttet til barns aktiviteter, har nettopp det å ha barn i husstanden tradisjonelt vært en viktig forklaring på frivillig deltakelse i Norge (Fladmoe mfl., 2018). Figuren viser imidlertid at nedgangen i frivillig innsats under pandemien var mye større blant dem med barn i husstanden enn blant dem som ikke hadde dette. Det var fortsatt slik vinteren 2022 at de med barn oftere deltok i frivillig innsats enn de uten barn, men forskjellene mellom de to gruppene var mye mindre enn før pandemien. På mellomlang sikt har imidlertid forskjellene igjen økt, og våren 2023 ser bildet svært likt ut som før pandemien. Den naturlige tolkningen av dette er at restriksjoner knyttet til barns fritidsaktiviteter førte til langt mindre frivillig aktivitet blant foreldre, men at denne aktiviteten igjen er tilbake til et «normalnivå».

Til slutt ser vi på variasjoner knyttet til geografi. Basert på høyere smittenivå og langvarige og strenge pandemiltak i hovedstadsområdet kunne man tenkt seg at nedgangen i frivillig innsats ville vært større der enn i andre deler av landet. Tallene gir imidlertid ikke et entydig bilde. Når det gjelder bostedsregion, var det nedgang i frivillig innsats over hele landet. Etter gjenåpningen vinteren 2022 gikk nivået opp igjen på Sør- og Vestlandet og på Østlandet utenfor hovedstadsregionen. I Oslo og omegn var nivået stabilt eller til og med litt synkende i 2022. Dette gjaldt imidlertid i Trøndelag og Nord-Norge også, slik at vi ikke kan konkludere med en særskilt «Oslo-effekt». Våren 2023 gikk nivået opp igjen – litt i Oslo og mye i Trøndelag og Nord-Norge – og de varige geografiske forskjellene var ubetydelige.

De overordnede tallene av andelen frivillige maskerer likevel omfanget av innsatsen til de frivillige. I Oslo og omegn var det fra vinteren 2019 til vinteren 2022 en nedgang i andelen kjernefrivillige på 5 prosentpoeng (fra 24 til 19 prosent), mens andelen korttidsfrivillige var stabil. På mellomlang sikt har ikke andelen kjernefrivillige økt i Oslo, slik at nivået våren 2023 fortsatt var lavere enn før pandemien. I resten av landet falt andelen kjernefrivillige mindre under pandemien, og våren 2023 var nivået igjen omtrent som før pandemien. Dette indikerer altså at omfanget av innsatsen til den enkelte frivillige er redusert på mellomlang sikt etter pandemien i Oslo og omegn, men ikke i resten av landet.

Et annet relevant geografisk mål er Statistisk sentralbyrås indeks for kommunesentralitet (Høydahl, 2020). Denne indeksen er basert på nærhet til arbeidsplasser og servicefunksjoner blant innbyggerne i alle landets kommuner. Hver enkelt kommune får en verdi på en indeks fra 0 til 1 000, og deretter grupperes de i seks kategorier (fra minst sentrale kommuner til mest sentrale kommuner). I analysene i denne rapporten har vi delt disse kategoriene igjen i tre grupper: minst sentrale kommuner (minst sentrale og nest minst sentrale), mellomsentrale kommuner (mellomsentrale 1 og mellomsentrale 2) og mest sentrale kommuner (nest mest sentrale kommuner og mest sentrale kommuner). Selv om Oslo kanskje var i en særstilling under pandemien, var det generelt en tendens til større smitteutbrudd og smitteverntiltak i tettbygde enn i spredtbygde områder. Den siste figuren viser at det var nedgang i andelen frivillige under pandemien i alle typer kommuner, men omfanget av innsatsen var i hele perioden høyest i de minst sentrale kommunene. Figuren viser videre en tendens til at de mest sentrale kommunene i mindre grad enn de mellomsentrale kommunene har kommet seg tilbake til «normalnivået». Andelen frivillige var omtrent helt likt i de mest sentrale og i de mellomsentrale kommunene vinteren 2019 (54–55 prosent). Våren 2023 var nivået igjen på 55 prosent i de mellomsentrale kommunene, mens det var 50 prosent i de mest sentrale kommunene. Dette kan være en indikasjon på at konsekvensene av

pandemien på mellomlang sikt har vært større i kommunene som hadde mest alvorlige smitteutbrudd og dermed også langvarige og strenge smitteverntiltak.⁴

Tabell 6 går dypere inn i ulike deler av frivilligheten og viser hvordan endringene for ulike grupper (i prosentpoeng) har vært innenfor ulike hovedkategorier av organisasjoner (se tabellnote for hvilke organisasjonstyper som inngår i kategoriene).

⁴ Nærmere analyser der vi skiller mellom de mest sentrale og de nest mest sentrale kommunene, tyder på at fallet i andelen frivillige var vel så stort i de nest mest sentrale som i de mest sentrale kommunene.

Tabell 6. Deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon. Endring fra 2019 til 2022 og 2023 i ulike organisasjonskategorier. Predikert endring (prosentpoeng).

	Bolit og økonomi		Idrett		Kultur og fritid		Velferd		Samfunnsrettede		Tro og livssyn	
	t1-12	t1-14	t1-12	t1-14	t1-12	t1-14	t1-12	t1-14	t1-12	t1-14	t1-12	t1-14
Kjønn												
Menn (n = 668)	-2,3	1,4	-1,0	0,2	-1,5	-2,2	-2,7	-2,3	-0,6	-0,1	-1,2	-1,7
Kvinner (n = 591)	-4,1	0,3	-3,9	-1,7	-3,9	0,4	-3,4	-0,7	-2,0	-2,1	-1,7	-1,3
Alder												
Under 30 år (n = 64)	-0,4	4,4	5,0	-2,3	-1,9	3,2	-2,1	0,5	0,8	7,6	-1,4	-1,4
30-44 år (n = 204)	-0,2	-0,4	-5,1	0,9	7,0	5,4	-2,6	-0,8	-2,0	-2,0	0,6	-0,3
45-59 år (n = 340)	-1,0	2,2	-2,2	-1,5	-3,8	-0,8	-2,1	1,6	-0,9	0,8	-2,4	-2,5
60 år eller eldre (n = 641)	-5,2	0,4	-1,8	-0,8	-5,1	-3,0	-4,0	-3,5	-1,4	-1,8	-1,6	-1,5
Høyeste utdanning												
Grunnskole (n = 105)	4,7	8,6	-3,1	-3,6	1,9	-1,5	-3,1	-1,2	3,4	4,3	-0,2	-0,2
Videregående skole (n = 721)	-4,2	-0,5	-2,3	-0,1	-3,3	-0,8	-2,3	-2,1	-1,8	-0,4	-2,2	-1,3
Universitet/høgskole (n = 423)	-3,4	1,3	-2,4	-1,0	-2,6	-1,1	-4,3	-0,7	-1,6	-3,4	-0,5	-2,4
Barn i husstanden												
Ikke barn (n = 924)	-3,5	0,1	-1,3	-0,8	-3,2	-1,3	-3,0	-2,0	-0,5	-0,3	-1,0	-1,3
Barn (n = 325)	-2,3	3,4	-6,2	-0,2	-0,8	-0,1	-3,4	-0,1	-3,5	-3,2	-2,9	-2,2
Bosted												
Oslo og omegn (n = 317)	-4,6	0,4	-0,9	-0,6	-2,9	-0,6	-4,2	-2,2	-1,3	0,4	-2,7	-1,6
Østlandet øvrig (n = 333)	-2,6	-1,0	-3,6	-2,4	-1,9	-0,2	-2,2	-2,0	-1,4	-2,2	-1,7	-0,9
Sør-/Vestlandet (n = 380)	-1,7	2,4	-2,7	-0,3	-1,4	-0,2	-1,7	-1,0	-0,3	0,4	-1,2	-3,3
Nord-Norge/Trøndelag (n = 219)	-4,5	1,5	-2,3	0,7	-5,5	-4,1	-4,9	-0,6	-2,7	-4,2	0,4	0,8
Kommunesentralitet												
Minst sentrale kommuner (n = 159)	-5,0	-3,5	-3,4	-1,8	-6,5	-3,7	-7,3	-5,2	-0,5	-1,9	-1,8	-2,4
Mellomsentrale kommuner (n = 499)	-2,4	1,5	-2,1	-0,9	-1,7	-0,1	0,4	0,1	-1,0	-1,4	-0,8	-1,1
Mest sentrale kommuner (n = 589)	-3,3	1,5	-2,4	-0,3	-2,2	-0,9	-4,9	-1,9	-1,7	-0,5	-1,8	-1,5

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...». Sammenslåtte kategorier: Bolig og økonomi = borettslag og boligbyggelag, velforeninger, yrkes-, bransje- og fagforeninger; Idrett = idrett og sport; Kultur og fritid = kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid, utendørsaktivitet; Velferd = utdanning, opplæring og forskning, helse, pleie og redningsarbeid, sosiale tjenester og rusmiddelomsorg; Samfunnsrettede = natur-, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid, politiske partier, internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid; Tro og livssyn = religion og livssyn, inkludert Den norske kirke. Kontrollert for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden.

Når det gjelder alder, er bildet noe mer blandet. Organisasjoner innenfor kategorien bolig og økonomi opplevde en nedgang på kort sikt blant eldre, som deretter var utlignet. På mellomlang sikt var det en økning i andelen frivillige under 30 år innenfor denne kategorien. Under pandemien opplevde idretten nedgang i alle aldersgrupper, bortsett fra blant de yngste, mens på mellomlang sikt var aldersforskjellene mer utjevnet. Organisasjoner innenfor kultur og fritid opplevde nedgang i andelen frivillige blant de yngste og blant dem som var 45 år og eldre. I gruppen 30–44 år var det imidlertid en økning i andelen frivillige innenfor denne type kategorier, og denne økningen har holdt seg på mellomlang sikt. Velferdsorganisasjoner opplevde nedgang i alle aldersgrupper under pandemien. På mellomlang sikt er nivåene omtrent tilbake igjen, med unntak for den eldste aldersgruppen som fortsatt var mindre tilbøyelige til å være frivillige innenfor disse organisasjonene våren 2023 enn det de var vinteren 2019. Andelen frivillige i samfunnsrettede organisasjoner sank noe i alle aldersgrupper bortsett fra de yngste under pandemien. I tiden etterpå har det imidlertid vært en tydelig økning i andelen frivillige under 30 år innenfor denne type organisasjoner. Til slutt viser tabellen at tro- og livssynsorganisasjoner opplevde en liten nedgang i alle aldersgrupper under pandemien, og at denne nedgangen har vedvart på mellomlang sikt.

Som vist i figur 7 var det under pandemien ingen nedgang i andelen frivillige blant dem med kortest utdanning (grunnskole), mens det var tydelig nedgang blant dem med lengre utdannelse. Denne tendensen gjaldt innenfor organisasjonskategoriene bolig og økonomi, kultur og fritid og samfunnsrettede organisasjoner. I idrett og velferd var det en nedgang for alle utdanningsgrupper, mens det i tro- og livssynsorganisasjoner var en nedgang blant dem med videregående som høyeste utdanningsnivå. Figur 7 viste videre at andelen frivillige med høyere utdanning steg markant igjen etter pandemien, mens den forble på et lavere nivå blant dem med videregående som høyeste utdanningsnivå. Denne tendensen var tydeligst innenfor bolig og økonomi og velferd. Innenfor samfunnsrettede organisasjoner og tro- og livssynsorganisasjoner falt deltakelsen blant dem med høyest utdanningsnivå ytterligere.

Den sterke nedgangen under pandemien i andelen frivillige med barn i husstanden var tydeligst innenfor idretten, noe som styrker en tolkning av at dette først og fremst kan forklares av restriksjoner på barnas fritidsaktiviteter. På mellomlang sikt var andelen av dem med barn som var idrettsfrivillige, omtrent identisk som før pandemien. En lignende tendens gjaldt innenfor bolig og økonomi. Man kunne tenkt seg at denne tendensen også ville gjelde for frivillige innenfor kultur og fritid, men der er tallene langt mer stabile. Det var også en nedgang i frivillighet blant dem med barn i husstanden innenfor kategoriene samfunnsrettede organisasjoner og tro- og livssynsorganisasjoner, og denne nedgangen har vedvart på mellomlang sikt.

Videre viser tabellen variasjoner knyttet til geografi. Selv om nivåene varierer, er det i stor grad den samme tendensen som gjaldt på tvers av bostedsregioner: nedgang i andelen frivillige under pandemien, deretter en økning igjen på mellomlang sikt. I Oslo og omegn, hvor smitteverntiltakene i perioder var strengere enn i andre deler av landet, var nedgangen i frivillig innsats mest synlig innenfor bolig og økonomi og innenfor velferdsorganisasjoner. Det samme mønsteret ser vi i Nord-Norge og Trøndelag, hvor det også var en tydelig nedgang innenfor kultur og fritid. Kanskje noe overraskende tyder tallene på at frivillighet innenfor idretten sank *mindre* i Oslo og omegn enn i andre deler av landet.

Til sist viser tabellen variasjoner knyttet til tre kategorier av kommunesentralitet. I flere av tilfellene (bolig og økonomi, kultur og fritid og velferd) har andelen frivillige på både kort og mellomlang sikt falt mest i de minst sentrale kommunene, men her er det viktig å huske på at andelen frivillige i utgangspunktet var høyest i disse kommunene (se også figur 7).

Oppsummert viser resultatene i denne delen at det var nedgang i frivillig innsats på tvers av befolkningsgrupper og organisasjonstyper under pandemien, og at nedgangen jevnt over var litt større blant kvinner enn blant menn. Det var også større nedgang blant dem som har barn i husholdningen, enn blant dem som ikke har det, spesielt innenfor idretten. Videre har vi sett at nedgangen i frivillig innsats har vært mindre blant personer med kort utdanning enn blant personer med lang utdanning, men her er det også viktig å ta hensyn til at det i utgangspunktet var langt flere med lang utdanning som deltok i frivillig arbeid. Til sist har vi sett at de geografiske variasjonene har vært forholdsvis begrensede, men på mellomlang sikt er det tegn til at nivået på frivillig innsats har vedvart på et litt lavere nivå i de mest sentrale kommunene. I de mest sentrale kommunene, der andelen frivillige falt mest på mellomlang sikt, er endringene små innenfor de ulike kategoriene. Dette skyldes dels at det totale antallet frivillige har gått ned, men at de som er igjen, oppgir flere kategorier.

Organisasjonenes aktiviteter og økonomi før og etter pandemien

I dette kapittelet undersøker vi endringer i medlemmer, frivillige, aktiviteter og økonomi i lokale foreninger og nasjonale organisasjoner før og etter koronapandemien basert på organisasjonsundersøkelser fra 2019 og 2023. Vi ser på endringer i frivillige og medlemmer i lokalforeningene, aktiviteter, bruk av sosiale medier, lokalforeningenes orientering, samarbeid og kontakt med andre og økonomi. Vi ser først og fremst på dataene om de lokale foreningene, men viser også analyser basert på dataene om de nasjonale organisasjonene når det gjelder aktiviteter, bruk av sosiale medier, kontakt og samarbeid med andre og generell oppfatning av egen økonomi. Til slutt ser vi også kort på hva organisasjonene, både lokalt og nasjonalt, har fremhevet i sine fritekstsvar om forholdene og vilkårene for videre foreningsdrift.

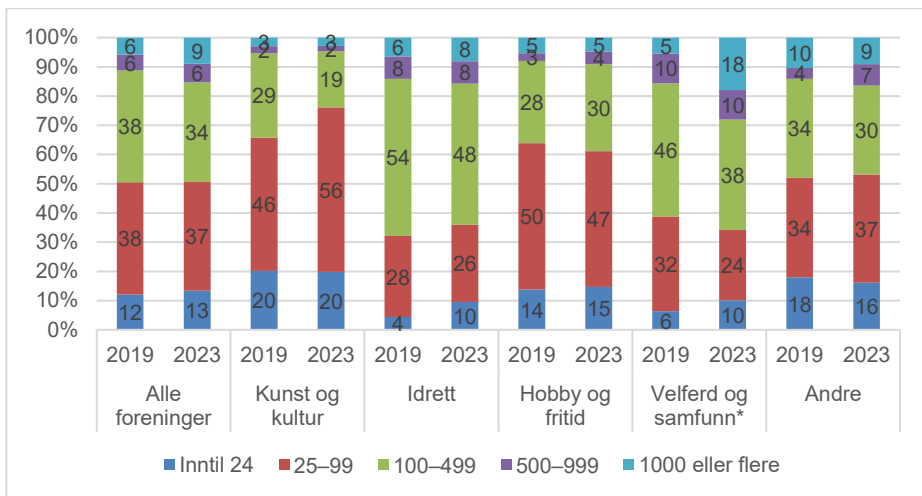
Medlemmer og frivillige i lokalforeningene

Vi begynner med å se på utviklingen i medlemmer og frivillige i foreningene. Det sentrale spørsmålet sett fra organisasjonsnivået er hvorvidt det under koronapandemien har skjedd endringer i rekrutteringen til foreningene som har påvirket tallet på medlemmer og frivillige. Analysene i forrige kapittel viser at andelen i befolkningen som gjør frivillig arbeid, har gått marginalt ned på mellomlang sikt, mens det derimot er noe færre som oppgir å være medlemmer i frivillige organisasjoner. I foreningene var det under pandemien en viss bekymring for at endringer i aktiviteten kunne svekke rekrutteringen av medlemmer og frivillige. En forventning kan være at særlig små foreninger med få medlemmer eller frivillige var sårbare for reduksjon eller stopp i aktiviteten som følge av nedstengning og restriksjoner under pandemien. For disse foreningene kan også terskelen for å ta opp igjen aktiviteten senere være større, fordi ildsjelene som stod for den, har forsvunnet. Samtidig tyder undersøkelser på at flertallet av foreningene ikke har opplevd store endringer verken i antall medlemmer eller i antall frivillige (Fladmoe & Arnesen, 2022). Dette var imidlertid basert på retrospektive spørsmål der foreningene svarte om både det

nåværende og det tidligere antallet medlemmer og frivillige i samme undersøkelse. Datagrunnlaget i denne rapporten baserer seg til forskjell på hva foreningene har svart uavhengig på to ulike tidspunkter, i 2019 og 2023.

For å undersøke utviklingen i medlemsmassen på lokallagsnivået kan vi først se nærmere på figur 9, som viser antall medlemmer i foreningene i 2019 og 2023 basert på en inndeling i fem intervaller. Analysene av medlemstall er her basert på spørsmål der respondentene ble bedt om å anslå antall medlemmer i foreningen. Dette bruker vi som grunnlag for å dele inn i intervaller og å regne ut gjennomsnittlig antall medlemmer. Tallene omfatter kun foreninger med medlemmer.

*Figur 9. Antall medlemmer i lokalforeninger etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent. N (vektet) 2019/2023 = 514/860. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)*

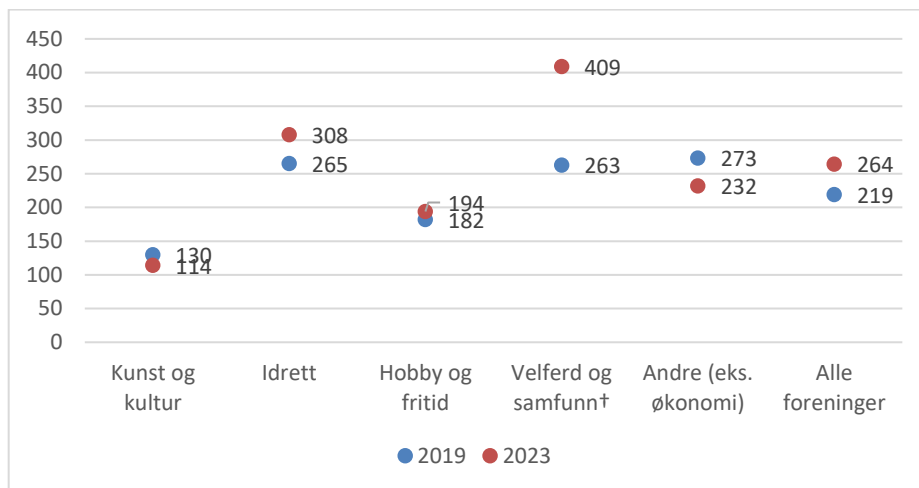

Ser vi på fordelingen for alle foreningene samlet, er det ikke signifikant endring mellom de to årene. Vi finner at flertallet av foreningene har 24 til 99 medlemmer og 100 til 499 medlemmer, der andelen var henholdsvis 37 og 34 prosent i 2023. 13 prosent har inntil 24 medlemmer, mens 6 prosent har 500 til 999 medlemmer, og 9 prosent har 1000 eller flere i 2023. Fordelingen varierer en del i forhold til dette om vi ser på de ulike kategoriene, men det er i hovedsak heller ikke noen betydelige endringer innenfor disse kategoriene. Unntaket er velferd og samfunn, der vi finner at andelen foreninger med mellom 100 og 499 medlemmer synker fra 46 til 38 prosent, samtidig som andelen med 1000 eller flere medlemmer øker fra 5 til 18 prosent. I denne kategorien kan det dermed se ut til å være en medlemsvekst blant i de aller største foreningene. Dette omfatter i hovedsak lokallag i større byer og regionlag. En del av forklaringen

på økningen i dette intervallet kan derfor være at det fra 2019 til 2023 har skjedd sammenslåinger på kommune- og fylkesnivå.

Figur 10 viser gjennomsnittlig antall medlemmer i foreningene i 2019 og 2023.

Figur 10. Gjennomsnittlig antall medlemmer i lokalforeninger etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent. N (vektet) 2019/2023 = 514/860. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Det er små forskjeller mellom de to årene, både samlet sett når vi ser på alle foreningene, og innenfor de enkelte organisasjonskategoriene. Unntaket er velferd og samfunn, der gjennomsnittlig antall medlemmer øker fra 263 til 409 (forskjellen er signifikant på 10-prosentnivå).

I undersøkelsen i 2023 ble det stilt et spørsmål om i hvilken grad foreningen opplever utfordringer med rekrutteringen av nye medlemmer. Vi har ikke sammenlignbare tall om dette fra før koronapandemien, men det kan likevel gi en indikasjon om hvordan man i foreningene subjektivt vurderer situasjonen når det gjelder medlemsrekrutteringen. Tabell 7 viser fordelingen av svarene på dette spørsmålet etter organisasjonskategori.

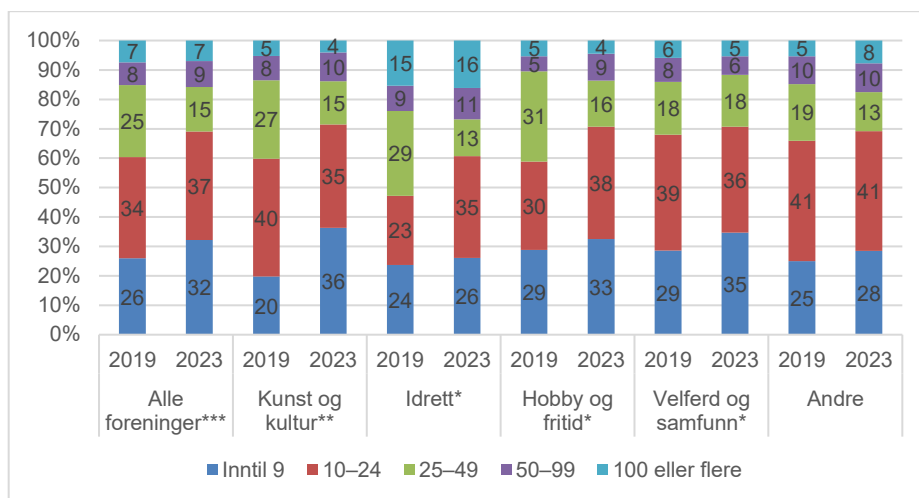
Tabell 7. I hvilken grad opplever din forening, slik situasjonen er i dag, utfordringer med rekruttering av nye medlemmer? Tverrsnittsutvalg. Prosent.

	Alle foreninger	Kunst og kultur	Idrett	Hobby og fritid	Velferd og samfunn	Tro og lokalmiljø
I svært stor grad	14	12	8	15	20	6
I stor grad	22	25	19	24	21	27
I noen grad	34	33	43	32	32	28
I liten grad	19	20	17	20	17	19
Ikke i det hele tatt	9	7	12	10	6	14
Vet ikke	2	3	1	0	3	7
Totalt	100	100	100	100	100	100
N (vektet)	835	158	153	221	234	70

Tabellen viser at henholdsvis 22 prosent og 14 prosent i stor og svært stor grad opplever utfordringer med rekruttering av nye medlemmer, altså i alt i overkant av en tredjedel av foreningene. 34 prosent svarer i noen grad, mens 19 prosent svarer i liten grad, og 9 prosent svarer ikke i det hele tatt. Det er å forvente at få svarer at de ikke har noen utfordringer med rekrutteringen i et spørsmål som dette, og at mange tenderer mot mellomalternativet. Andelen som til sammen svarer i stor eller svært stor grad, er høyest innenfor velferd og samfunn og hobby og fritid, med rundt fire av ti foreninger. Lavest er den blant idrettslagene, der det samme gjelder en fjerdedel. Det er også markant færre som svarer at de i svært stor grad har utfordringer innenfor idrett. Det er ellers små variasjoner mellom kategoriene.

Figur 11 viser antall frivillige i foreningene i 2019 og 2023 basert på en inndeling i fem intervaller. Tallene er også her basert på spørsmål der respondentene er bedt om å anslå antall frivillige i foreningen. På samme måte bruker vi dette som grunnlag for å dele inn i intervaller og å regne ut gjennomsnittlig antall frivillige. Tallene omfatter kun foreninger som har frivillige.

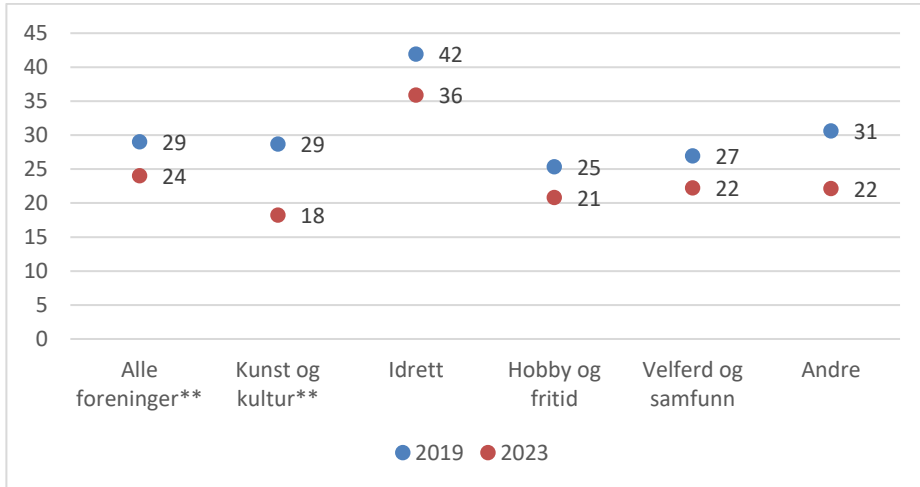
Figur 11. Antall frivillige i lokalforeninger etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent. N (vektet) 2019/2023 = 575/806. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Det er signifikante forskjeller i fordelingen på tvers av alle foreningene mellom 2019 og 2023, som igjen må ses i sammenheng med endringer innenfor kategoriene kunst og kultur, idrett og hobby og fritid. I fordelingen for alle foreningene synker andelen med mellom 25 og 49 frivillige fra 25 til 15 prosent, samtidig som andelen med mellom 10 og 24 frivillige øker fra 34 til 37 prosent, og andelen med inntil 9 frivillige øker fra 26 til 32 prosent. I de øverste intervallene er det derimot ingen endringer, og i 2023 er det 9 prosent som har mellom 50 og 99 frivillige, og 7 prosent som har 100 eller flere. Når det gjelder de nevnte kategoriene, ser vi innenfor kunst og kultur ikke bare en tilsvarende tendens, men at andelen med svært få frivillige øker mest. Innenfor idrett og hobby og fritid er det i hovedsak i det neste intervallet at vi finner en økning. I alle tre tilfellene kan imidlertid endringene tyde på at antallet frivillige har blitt redusert i en del foreninger.

Figur 12 viser gjennomsnittlig antall frivillige i foreningene i 2019 og 2023.

Figur 12. Gjennomsnittlig antall frivillige i lokalforeninger etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent. N (vektet) 2019/2023 = 575/806. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Figuren tyder på at gjennomsnittlig antall frivillige i foreningene har gått noe ned, fra 29 til 23 for alle foreningene. Det er kun innenfor kunst og kultur at vi finner at antallet synker signifikant, og der er nedgangen også enda noe større fra i snitt 28 i 2019 til 18 frivillige i 2023. For de øvrige kategoriene er det ikke signifikante forskjeller mellom de to årene, og endringene er til dels små. Om vi imidlertid ser disse tallene i sammenheng med det som ble vist i figuren ovenfor, er det tendenser som indikerer at det har skjedd endringer i tallet på frivillige i foreningene.

De samme spørsmålene om utfordringer med rekruttering ble stilt også om frivillige i undersøkelsen i 2023. Tabell 8 viser fordelingen av svarene på dette spørsmålet etter organisasjonskategori.

Tabell 8. I hvilken grad opplever din forening, slik situasjonen er i dag, utfordringer med rekruttering av nye frivillige? Tverrsnittsutvalg. Prosent.

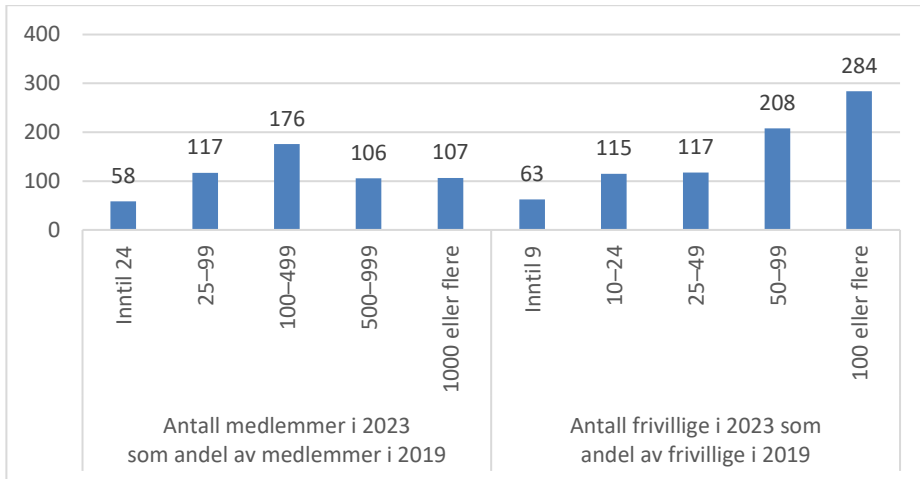
	Alle foreninger	Kunst og kultur	Idrett	Hobby og fritid	Velferd og samfunn	Tro og lokalmiljø
I svært stor grad	16	13	11	20	17	9
I stor grad	25	25	25	23	29	18
I noen grad	32	32	39	30	30	35
I liten grad	16	18	18	15	13	16
Ikke i det hele tatt	7	6	2	8	8	12
Vet ikke	5	5	5	4	2	10
Totalt	100	100	100	100	100	100
N (vektet)	855	152	151	214	257	81

Fra tabellen fremgår det at 25 prosent svarer at de i stor grad og 16 prosent at de i svært stor grad har utfordringer med rekruttering av frivillige, og dermed plasserer fire av ti foreninger seg i denne enden av skalaen. 32 prosent svarer her i noen grad, 16 prosent svarer i liten grad, og 7 prosent svarer ikke i det hele tatt. Også her rapporterer foreningene innenfor velferd og samfunn i større omfang at de har store eller svært store utfordringer, med henholdsvis 29 og 17 prosent. Det utgjør nærmere halvparten av alle foreningene (som har frivillige) i denne kategorien. Andelen er lavest innenfor tro og lokalmiljø, der det samme gjelder under en tredjedel.

Vi kan også bruke panelutvalget for å undersøke utviklingen i medlemstall og rekruttering innenfor det samme settet av organisasjoner. Det er viktig å understreke at dette panelet ikke er representativt, slik at tallene ikke er generaliserbare på samme måte som de øvrige tallene vi har presentert. Fordelen er at vi har data om de samme organisasjonene på to tidspunkter, og på denne måten kan dataene indikere noe om hvorvidt endringer skjer innenfor organisasjonene, fremfor å være en følge av populasjonsendringer eller andre forhold.

Figur 13 viser hvor stor andel medlemmene som foreningene i panelet har i 2023, i gjennomsnitt utgjorde av antallet de hadde i 2019, etter intervaller av medlemmer og frivillige i 2019. Dette kan vi beregne siden vi har opplysninger om de samme foreningene på de to tidspunktene. Det betyr at dersom tallet på medlemmer eller frivillige er 100, hadde foreningene i gjennomsnitt det samme antallet begge årene. Er tallet lavere enn 100, vil det si at det er lavere i 2023 sammenlignet med hva det var i 2019. Omvendt vil et tall høyere enn 100 bety at det er høyere i 2023 enn i 2019. Sammenlignet med å se på absolutt antall er denne måten å beregne endringen på relativ ved at den tar antallet medlemmer eller frivillige som foreningene hadde på det første tidspunktet, som utgangspunkt for å se endring på det andre tidspunktet.

Figur 13. Antall medlemmer og frivillige i foreningene i 2023 som andel av foreningenes medlemmer og frivillige i 2019. Panelutvalg. N= 125 (medlemmer) / 132 (frivillige).

Det figuren viser, er at de foreningene i panelet med færrest medlemmer og frivillige også har hatt en nedgang i henholdsvis medlemmer og frivillige. For denne gruppen utgjorde antallet medlemmer i 2023 i gjennomsnitt 58 prosent og antallet frivillige 63 prosent av hva tallet var i 2019. Samtidig viser figuren at antallet medlemmer i foreningene med mellom 25 og 499 medlemmer økte i 2023 sett i forhold til tallet i 2019. Antallet øker også i de største foreningene. Det er verdt å merke at selv om den relative økningen ikke er like stor for de største foreningene som i de midterste intervallene, vil den i absolutt forstand kunne være like stor eller større, siden de største foreningene i utgangspunktet også har et langt større antall medlemmer. Med hensyn til antall frivillige viser figuren at den relative økningen er større, jo flere frivillige foreningene har i 2023. Selv om foreningene i panelet ikke er representative for alle foreninger, illustrerer figuren at det blant foreninger som også eksisterte i 2019, har vært en vekst i frivillige og medlemmer mellomstore og store foreninger og en nedgang i de aller minste foreningene.

Analysene av medlemstall i foreningene tegner et bilde som i all hovedsak er preget av stabilitet. Utviklingen som er beskrevet på foreningsnivået, skiller seg fra den på individnivået, der vi i forrige kapittel så at det var en nedgang i andelen i befolkningen med medlemskap i frivillige organisasjoner. En mulighet er at dersom denne nedgangen har vært en følge av nedleggelse av foreninger, vil ikke det vil fremkomme i analyser av aktive foreninger. Selv om vi ikke finner noen endringer på aggregert nivå mellom årene, illustrerer endringene i panelutvalget av foreninger at de aller minste foreningene har hatt avskallinger i denne perioden. Det kan bygge opp under et slikt argument, som

også er i tråd med en forventning om at det er små foreningene som har vært mest sårbare under pandemien, selv om dette ikke er noe vi kan fastslå med de dataene vi har her.

Vi finner videre at andelen foreninger med få frivillige øker, og at det gjennomsnittlige antallet frivillige i foreningene synker. Dette står også tilsynelatende i kontrast til at andelen frivillige i befolkningen har kommet tilbake til samme nivå som før pandemien. Forklaringen er nødvendigvis ikke bare at frivillige faller fra, men også at det har kommet til nye foreninger med relativt få frivillige, og som dermed trekker ned gjennomsnittet. Endringene i panelutvalget illustrerer en mulig økning i foreninger med mange frivillige, selv om panelet ikke er representativt sammensatt. Panelet peker også i retning av at det i små foreninger som eksisterte før pandemien, kan ha vært en nedgang i antallet frivillige. Setter vi dette i sammenheng med endringene i befolkningens frivillige deltakelse, er en mulig tolkning at det er en kombinasjon av at det dannes nye småskalaforeninger, og at er vekst i frivillige i større etablerte foreninger, som bidrar til at andelen frivillige igjen er tilbake på samme nivåer som før. De som derimot ser ut til å komme svekket ut av pandemien hva gjelder frivillige, er de små etablerte foreningene.

Aktiviteter i lokalforeningene og i de nasjonale organisasjonene

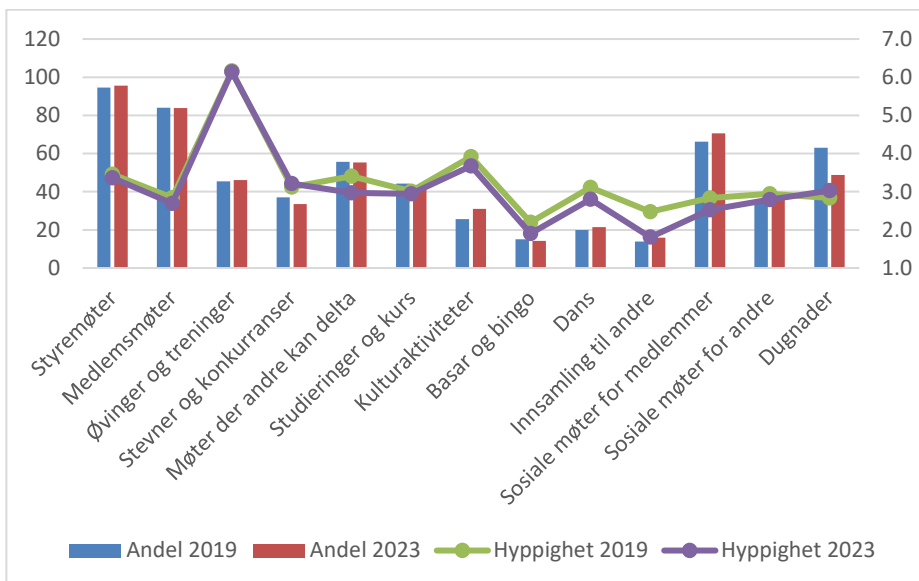
Undersøkelser som ble gjennomført under koronapandemien, viste at det var mange foreninger som reduserte eller satte sine aktiviteter på vent. En hovedårsak var nok restriksjonene som ble innført på aktiviteter innenfor idrett og frivillighet. De gjorde det vanskeligere å gjennomføre aktiviteter på vanlig måte, og noen aktiviteter var det til og med forbud mot (Arnesen & Sivesind, 2021). Frivillige aktiviteter har lave oppstartskostnader og kan lettere skaleres ned og opp. Slik det vil være rimelig å tenke seg at foreninger flest kunne ta opp normal aktivitet igjen ganske raskt etter pandemien. Samtidig kan pandemien ha skapt endringer i foreningenes aktivitetsmønstre, for eksempel ved at de har videreført tilpasninger de gjorde under pandemien, inn i aktiviteten etter den. Endringer i tallet på eller sammensetningen av foreninger vil også kunne slå ut på aktivitetsmønsteret, eksempelvis dersom visse typer foreninger har endt opp med å legge ned aktiviteten som følge av pandemien.

For å undersøke dette tar vi utgangspunkt i spørsmål stilt i undersøkelsene om hvorvidt og hvor ofte foreningene hadde arrangert ulike aktiviteter i løpet av de siste 12 månedene. Siden undersøkelsen fra 2023 ble gjennomført på vårparten, dekker den en periode der vi forventer at aktiviteten har normalisert seg i en eller annen grad sammenlignet med under pandemien.. Figur 14 viser hvor mange foreninger som hadde ulike aktiviteter i 2019 og 2023, og hvor ofte de i gjennomsnitt gjennomførte dem. Skalaen som respondentene svarte på, omfatter de følgende alternativene: 1 «En gang i året», 2 «En gang i halvåret»,

3 «Noen ganger i året», 4 «En gang i måneden», 5 «Noen ganger i måneden», 6 «Annenhver uke» og 7 «Hver uke». I tillegg kunne de svare «Har ingen slik aktivitet». Dersom en forening arrangerer aktiviteten en gang i året eller oftere, regnes det som at den har aktiviteten.

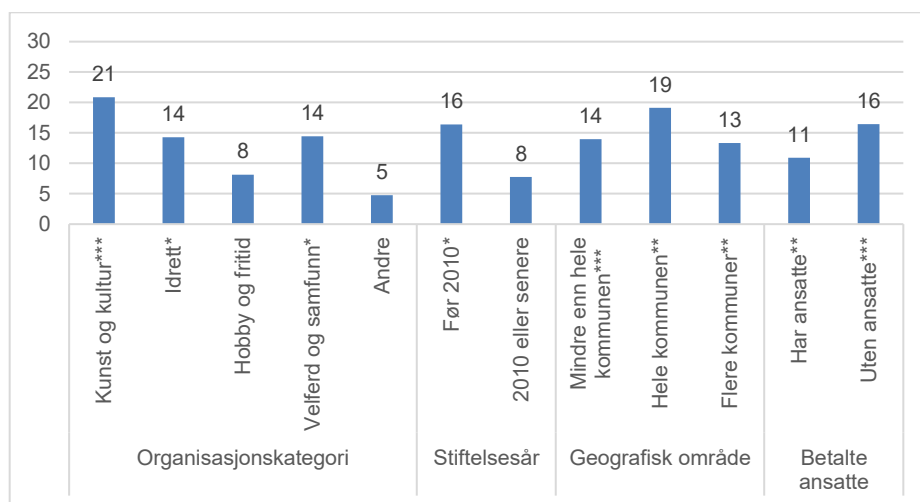
Figuren viser at det jevnt over er små endringer i andelen foreninger som har de ulike aktivitetene. Hovedbildet er slik sett stabilitet i aktivitetsmønsteret på lokallagsnivået. En slående endring er imidlertid at signifikant færre foreninger oppgir å ha dugnader, fra 63 prosent i 2019 til 49 prosent i 2023. Det er likevel ingen endring i hvor ofte foreningene som arrangerer dugnad, gjør dette. Videre finner vi også en mindre økning i andelen foreninger som har kulturaktiviteter, fra 26 til 31 prosent. Det er også signifikante økninger i hyppigheten for dans (fra 2,8 til 3,1), for møter der andre kan delta (fra 3,0 til 3,4), og for pengeinnsamlinger til andre (fra 1,8 til 2,5), selv om endringene ikke er store. Vi kan ikke fastslå noe om hvorvidt endringene henger sammen med koronapandemien. For eksempel kan innsamlingsaktiviteten ha blitt fremmet under pandemien, da pengegaver var en måte mange bidro på, og flere organisasjoner økte innsamlingsarbeidet (Arnesen & Sivesind, 2021). Men i perioden er det også andre hendelser, som ankomst av flyktninger fra Ukraina og dyrtid der flere har det vanskelig økonomisk, som også kan tenkes å spille inn.

Figur 14. Andel foreninger som hadde ulike aktiviteter (prosent) og gjennomsnittlig hyppighet (1–7) i aktivitetene (blant foreninger som hadde aktiviteten). Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023. N 2019/2023 = 608/960

I figur 15 nedenfor ser vi nærmere på endringene i dugnadsaktivitet ved å undersøke bivariate sammenhenger med kjennetegn ved foreningene. Figuren viser at andelen som har dugnader, synker i alle organisasjonskategoriene, men endringen er signifikant bare innenfor kunst og kultur, idrett og velferd og samfunn. Innenfor hobby og fritid og tro og lokalmiljø er endringene også relativt sett mindre. Videre ser vi at andelen synker signifikant blant foreninger stiftet før 2010, men ikke for foreninger som er stiftet etter. Andelen synker også uavhengig hvilket geografisk dekningsområde foreningene har. Den synker mer blant foreninger uten ansatte enn med ansatte, men det er en signifikant tilbakegang i begge gruppene.

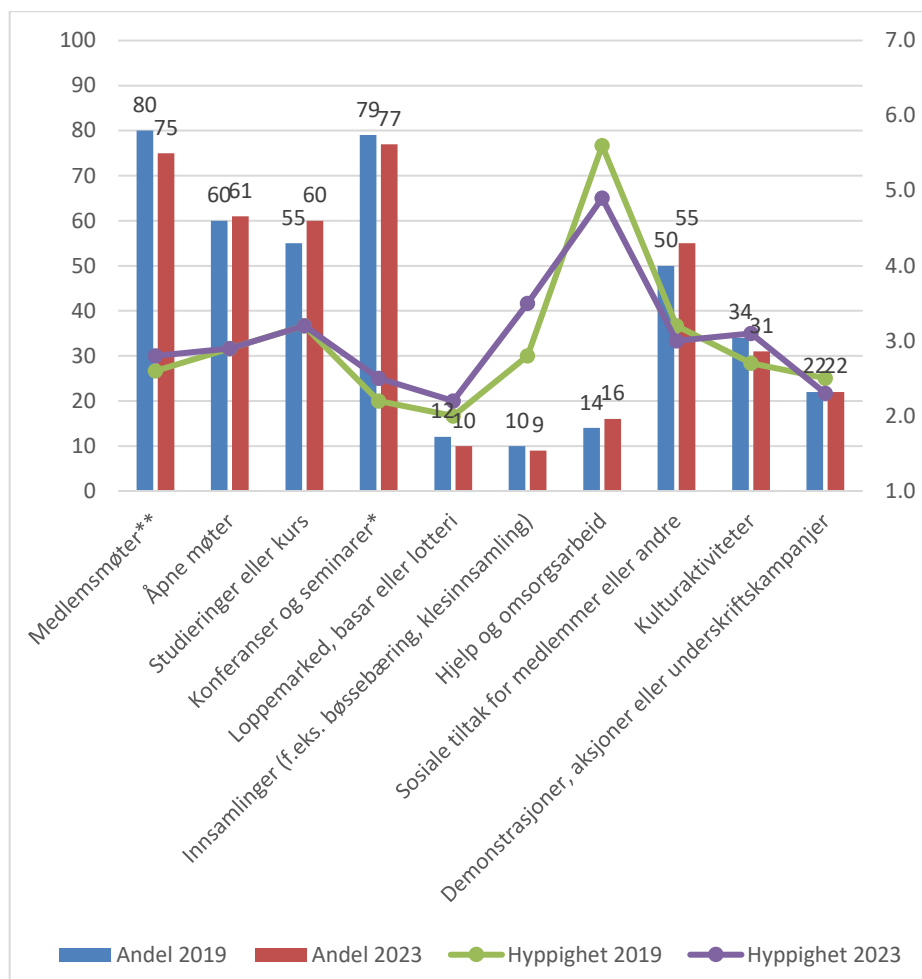
Figur 15. Endring i andel som ikke hadde dugnader fra 2019 til 2023 etter ulike kjennetegn. Tverrsnittsutvalg. Prosentpoeng. $N_{2019/2023} = 383/468$. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Det er også interessant å se på de nasjonale organisasjonenes aktivitetsnivå før og etter pandemien. I de nasjonale undersøkelsene var det spørsmål om organisasjonenes aktiviteter med samme svarskala som i de lokale undersøkelsene. Figur 16 viser hvor mange organisasjoner som hadde ulike aktiviteter i 2019 og 2023, og hvor ofte de i gjennomsnitt gjennomførte dem. Skalaen som organisasjonene svarte på, er lik som i figur 14: 1 «En gang i året», 2 «En gang i halvåret», 3 «Noen ganger i året», 4 «En gang i måneden», 5 «Noen ganger i måneden», 6 «Annenhver uke» og 7 «Hver uke». I tillegg kunne de svare «Har ingen slik aktivitet». Det er den sistnevnte kategorien som ikke inngår i prosentandelen som har hver respektiv aktivitet. Figur 16 viser svarfordelingene for dem som svarte på begge undersøkelsene, og vi ser at aktivitetsnivået til de nasjonale organisasjonene er ganske likt før og etter

pandemien. For åpne møter og demonstrasjoner, aksjoner eller underskriftskampanjer er det knapt eller ingen forskjell i prosentandelene for de to årene. For de andre aktivitetene er det også ganske små forskjeller, og kun endringer (reduksjon) i medlemsmøter er signifikante. For konferanser og seminarer er det en signifikant økning (fra 2,2 til 2,5) i hyppighet fra 2019 til 2023. Det er også verdt å merke seg at det er en økning i andelen som har sosiale tiltak for medlemmer eller andre, fra 50 prosent i 2019 til 55 prosent i 2023. Dette, sammen med hyppigere seminarer og konferanser, kan være en mulig etterdønning fra pandemien, hvor slike tiltak og arrangementer måtte gjøres digitalt eller ikke i det hele tatt. Men det er ikke slik at de som gjennomfører sosiale tiltak for medlemmer eller andre, gjør dette oftere i 2023 enn i 2019. Den gjennomsnittlige hyppigheten per aktivitet i 2019 og 2023 er ganske lik, med unntak av innsamlinger (f.eks. bøssebæring eller klesinnsamling) hvor den var 2,8 i 2019 og 3,5 i 2023, og hjelp og omsorgsarbeid som lå på 5,6 i 2019 og 4,9 i 2023. Disse endringene er ikke signifikante slik som endringen i konferanser og seminarer. Selv om prosentandelene som gjør dette blant de nasjonale organisasjonene, ligger på «kun» 10–15 prosent, er hyppigheten blant disse andelene den høyeste på tvers av aktivitetene, med et gjennomsnitt på noen ganger i måneden eller oftere. Økningen i hyppigheten i klesinnsamling kan til dels skyldes den store flyktningstrømmen fra Ukraina, men et høyere antall flykninger til Norge har likevel ikke ført til at flere organisasjoner (i panelet) gjør denne aktiviteten.

Figur 16. Andel nasjonale organisasjoner som hadde de ulike aktivitetene (prosent) og gjennomsnittlig hyppighet (1–7) i aktivitetene (blant organisasjoner som hadde aktiviteten). Paneldata. 2019 og 2023.

Ser vi på alle som svarte i 2019 og 2023 (figur ikke vist), er andelene på tvers av år fortsatt ganske like. Det er likevel en systematisk tendens til en liten økning fra 2019 til 2023 i alle aktiviteter med unntak av loppemarked, basar eller lotteri og innsamlinger, hvor andelene er konstante. Disse økningene er imidlertid kun signifikante for medlemsmøter, hjelp og omsorgsarbeid og sosiale tiltak for medlemmer eller andre. Tendensene til mer hjelp og omsorgsarbeid og sosiale tiltak finner vi også i paneldataanalysen. Det kan være at disse endringene til dels kan skyldes pandemien og/eller økningen i antall flyktninger som kommer til Norge. Men i så fall er dette heller ønskede enn

uønskede effekter som sådan i form av mer aktivitet blant de nasjonale organisasjonene.

Bruk av sosiale medier i lokale foreninger og i nasjonale organisasjoner

Som følge av restriksjoner på ansikt-til-ansikt-aktivitet under pandemien la en del foreninger om til digitale løsninger (Arnesen & Jøsok, 2021; Arnesen & Sivesind, 2021). Et spørsmål er om måten foreningene bruker sosiale medier på, varig har endret seg. Selv om de fleste lokalforeninger etter hvert har begynte å ta i bruk sosiale medier, har studier tidligere vist at de i liten grad har utnyttet potensialet for interaktivitet som ligger i disse. Frivillige organisasjoner både lokalt og nasjonalt har i større grad brukt slike medier til å formidle informasjon enn til å samhandle med medlemmer, frivillige og andre (Beyer & Steen-Johnsen, 2018; Eimhjellen, 2014). Dette er noe som kan ha endret seg i forbindelse med pandemien.

I undersøkelsene ble respondentene bedt om å svare om i hvilken grad foreningen bruker sosiale medier til en rekke ulike formål. De kunne svare på en skala som gikk fra i svært liten grad til i svært stor grad. Tabell 9 viser hvor mange som svarte i liten eller svært liten grad og i stor eller svært stor grad på disse spørsmålene. Mellomalternativet som var i noen grad, vises ikke i tabellen, men er del av analysegrunnlaget.

Tabell 9. Andel lokale foreninger som i stor / svært stor grad brukte sosiale medier til ulike formål. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent.

	2019	2023	Diff.
Informere medlemmene om foreningsaktiviteter	78	84	5*
Informere offentligheten om foreningsaktiviteter	55	46	-9**
Ta imot innspill og forslag fra medlemmer og/eller frivillige	36	46	10**
Ta imot innspill og forslag fra andre enn medlemmer	21	22	1
Skape en arena for diskusjon mellom medlemmer og/eller frivillige	28	26	-2
Organisere medlemsaktiviteter	59	66	6**
Lage arrangementer og sende ut invitasjoner	68	70	2
Gjennomføre aksjoner	10	9	-1
Kontakt med hovedorganisasjon	15	44	28***
Kontakt med andre foreninger	13	28	15***
Samle inn penger	11	22	11***
Selge produkter	5	9	4*
Generere annonseinntekter	2	4	1
Markedsføre og profilere foreningen	52	40	-11***
Skape debatt i offentligheten om saker foreningen er opptatt av	14	13	-1
Påvirke opinionen eller politikere i bestemte saker	11	14	3
N	481	924	

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tabellen viser at de største endringene i bruken av sosiale medier knytter seg til kontakt med hovedorganisasjon og andre foreninger. Andelen som svarer at de i stor eller svært stor grad bruker sosiale medier til disse formålene, øker henholdsvis fra 15 til 44 prosent og fra 13 til 28 prosent. Det kan slik sett se ut til at foreningene i større grad bruker slike medier til å koordinere aktivitet vertikalt opp mot høyere nivåer i organisasjonen og horisontalt mot andre foreninger. Videre øker andelen foreninger som i stor eller svært stor grad bruker sosiale medier til å samle inn penger, fra 11 til 22 prosent. Det er litt flere foreninger som svarer det samme om bruk av sosiale medier til salg av produkter, der andelen øker fra 5 til 9 prosent. Dette er relativt sett en dobling i tallet på foreninger som bruker mediene til disse formålene. Det kan speile at det har kommet stadig flere digitale løsninger for innsamling og salg, noe som også trolig var viktig under pandemien. En annen form for utadrettet bruk av sosiale medier er markedsføring og profilering av foreningen. Andelen som i stor eller svært stor grad bruker sosiale medier til dette formålet, synker fra 52 til 40 prosent. En mulig forklaring kan være at markedsføring og profilering ofte skjer i forbindelse med arrangementer, som i mindre grad kunne gjennomføres under pandemien, og at mange ikke har tatt opp igjen slik bruk i etterkant.

Når det gjelder bruk av sosiale medier for kontakt med medlemmer, frivillige og andre, er det tegn til at de interaktive funksjonene har fått noe større betydning, i tillegg til formidling av informasjon. Andelen som svarer at de i stor eller svært stor grad bruker sosiale medier til å ta imot innspill og forslag fra medlemmer og/eller frivillige, øker fra 36 til 46 prosent. Det er også litt flere som svarer det samme om bruk av mediene til å organisere medlemsaktiviteter, fra 59 til 66 prosent. Samtidig øker også andelen som i stor eller svært stor grad bruker sosiale medier til å informere medlemmer, fra 78 til 84 prosent, mens andelen som bruker mediene til å informere offentligheten, derimot synker fra 55 til 46 prosent. Når det gjelder andre formål, som å ta imot innspill fra andre enn medlemmer, lage arrangementer og å skape debatt eller påvirke opinionen, er det ingen signifikante endringer. Samlet sett tyder tallene på at foreningene flest fortsatt bruker sosiale medier oftere som en informasjonskanal, men at flere foreninger også bruker dem for å samhandle med medlemmer og frivillige. Det er sannsynlig at disse endringene kan skyldes en kombinasjon av den økte digitaliseringen under pandemien og en generell trend om økende bruk av ny teknologi på mange områder i samfunnet.

Ser vi på tilsvarende spørsmål i de nasjonale undersøkelsene for de organisasjonene som svarte på disse både i 2019 og i 2023 (paneldata), viser tabell 10 at det er små forskjeller fra 2019 til 2023. For formålene samle inn penger til organisasjonens virke, selge produkter, generere annonseinntekter og lage arrangementer og sende ut invitasjoner er det ingen forskjell i bruk av sosiale medier før og etter pandemien når det gjelder andelen som svarer at de gjør dette i stor eller svært stor grad. For de andre formålene varierer

differansen med 2–7 prosentpoeng, men ikke i noen systematisk retning. Det er kun en forskjell som er signifikant på femprosentnivå: ta imot innspill og forslag fra andre enn medlemmer. Her er gjennomsnittet i 2019 signifikant forskjellig fra 2023. Tabell 10 viser at det var en nedgang i andelen som svarte at de bruker sosiale medier i stor eller svært stor grad til dette formålet, fra 20 prosent i 2019 til 15 prosent i 2023. Gjennomsnittene til å informere medlemmene om organisasjonsaktiviteter og å skape en arena for diskusjon mellom medlemmer og/eller frivillige er imidlertid signifikante på ti prosentnivå. På disse aktivitetene har det også vært en nedgang fra 2019 til 2023.

Tabell 10. Andel nasjonale foreninger som i stor / svært stor grad bruker sosiale medier til ulike formål. Paneldata (N = 248 per år), 2019 og 2023, prosent.

	2019	2023	Differanse
Informere medlemmene om organisasjonsaktiviteter*	78	71	-7
Informere offentligheten om organisasjonsaktiviteter	53	60	7
Ta imot innspill og forslag fra medlemmer og/eller frivillige	28	25	-3
Ta imot innspill og forslag fra andre enn medlemmer**	20	15	-5
Skape en arena for diskusjon mellom medlemmer og/eller frivillige*	38	33	-5
Organisere medlemsaktiviteter	46	42	-4
Lage arrangementer og sende ut invitasjoner	59	59	0
Gjennomføre aksjoner (for eksempel underskriftskampanjer)	19	15	-4
Kontakt med lokallag, fylkeslag	23	18	-5
Kontakt med andre organisasjoner	17	22	5
Samle inn penger til organisasjonens virke	13	13	0
Selge produkter	6	6	0
Generere annonseinntekter	3	3	0
Markedsføre og profilere organisasjonen	60	62	2
Skape debatt i offentligheten om saker organisasjonen er opptatt av	38	36	-2
Påvirke opinionen eller politikere i bestemte saker	29	34	5

Tidsseriedataene fra de nasjonale undersøkelsene viser også tilsvarende små eller ingen forskjeller fra 2019 til 2023, og kun to av forskjellene er signifikante (tabell ikke vist). Disse forskjellene er for det første og akkurat som i panelet en nedgang i å ta imot innspill og forslag fra andre enn medlemmer. For det andre er det en signifikant økning i å samle inn penger til organisasjonens virke, hvor andelen som bruker sosiale medier i svært / stor grad, øker fra 11 prosent i 2019 til 13 prosent i 2023.

Lokalforeningenes orientering

I undersøkelsene ble respondentene bedt om å ta stilling til en rekke påstander om foreningen, som vist i tabell 11. Disse spørsmålene bygger på Hordalandsundersøkelsen (Wollebæk & Selle, 2002), hvor ett formål er å fange inn to dimensjoner i foreningenes orientering: på den ene siden i hvilken grad de orienterer aktiviteten mot medlemmene sine eller lokalsamfunnet (medlem vs. samfunn), og på den andre siden i hvilken grad de arbeider for å endre samfunnet (konflikt vs. konsensus). I tillegg knytter andre påstander seg til betydningen av demokratiske prosedyrer, medlemsrekruttering og deltakelseskultur. Endringer i disse ulike dimensjonene i foreningenes orientering har i hovedsak vært knyttet til nyetablering og utskiftning i lokallagspopulasjonen snarere enn endring i enkeltforeninger, som igjen har vært knyttet til strukturelle og ideologiske endringer i organisasjonssamfunnet (Arnesen mfl., 2016; Christensen mfl., 2011; Wollebæk & Selle, 2002). Det er sider ved pandemien som kan tenkes å fremme både medlemsorientering og konfliktorientering. Medlemmer blir viktigere når arrangementer som åpner for andre, i mindre grad kan gjennomføres. Foreningene kan også komme mer i konflikt med samfunnet ellers når medlemmenes rettigheter og interesser blir underordnet brede samfunnsinteresser om smittevern.

I tabellen gjengis de ulike påstandene som respondentene i foreningene ble bedt om å ta stilling til. De ble bedt om svare på i hvilken grad påstandene passet til deres forening. Skalaen gikk fra 1 til 11, der 1 var «passer ikke i det hele tatt» og 11 var «passer svært godt». Noen foreninger valgte av ulike årsaker å ikke svare på alle påstandene. For å kunne inkludere alle foreningene i analysen har vi imputert gjennomsnittsverdier totalt for disse, slik at de teller med i analysen, men i liten grad trekker gjennomsnittsskåren i den ene eller andre retningen.

Tabell 11. Medlems- vs. samfunnsorientering og konflikt- vs. konsensusorientering i foreningene. Gjennomsnittsskår på skala fra 1 til 11. Tverrsnittsutvalg, 2019 og 2023.

	2019	2023	Diff.
Medlems- vs. samfunns-orientering	5,53	4,65	-0,87***
Foreningen arbeider først og fremst for medlemmene. – Foreningen arbeider først og fremst for lokalsamfunnet.	4,91	4,01	-0,91***
De fleste aktivitetene i foreningen er åpne bare for medlemmer. – De fleste aktivitetene i foreningen er åpne for alle.	6,14	5,29	-0,85***
Konflikt- vs. Konsensusorientering	6,39	6,59	0,20†
Foreningen er i opposisjon til rådende holdninger i samfunnet. – Foreningen er ikke i opposisjon til rådende holdninger i samfunnet.	8,10	7,53	-0,57***
Det er svært viktig for oss å overbevise andre om våre ideer. – Det er ikke viktig for oss å overbevise andre om våre ideer (reversert).	4,68	5,65	0,96***
Demokratiske prosedyrer bør følges selv om det kan gjøre foreningsarbeidet mindre effektivt. – Demokratiske prosedyrer bør vike dersom de gjør foreningsarbeidet mindre effektivt.	3,27	2,97	-0,30*
Når våre medlemmer melder seg ut, er det alltid et tap for foreningen. – Når medlemmer melder seg ut, er det del av en naturlig utskifting.	5,07	5,22	0,15
Bare aktive medlemmer er av stor verdi for foreningen. – Også passive medlemmer er en stor verdi for foreningen.	7,32	7,09	-0,24
N	608	960	

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

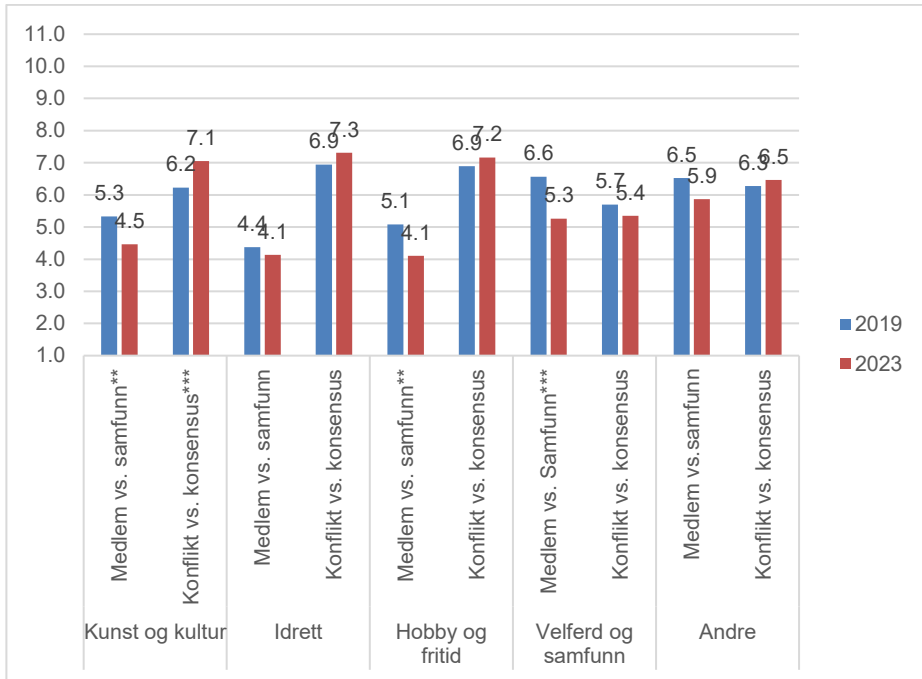
Tabellen peker i retning av at det har vært noen endringer i foreningenes orientering. Foreningene ser for det første ut til å ha blitt mer medlemsorienterte. De skårer i gjennomsnitt 0,91 poeng lavere på påstanden om foreningen først og fremst arbeider for medlemmene eller for lokalsamfunnet, og i gjennomsnitt 0,85 poeng lavere på påstanden om hvorvidt de fleste av aktivitetene er åpne bare for medlemmer eller åpne for alle. Gjennomsnittlig skår på indeksen som baserer seg på disse to påstandene, endrer seg tilsvarende. Foreningene arbeider i noe større grad for medlemmene, og aktiviteten ser ut til å være noe mer rettet inn mot medlemmer i 2023 sammenlignet med i 2019. Samtidig ligger skåren på påstanden om aktivitetene er åpne bare for medlemmer eller åpne for alle, omtrent midt på skalaen, slik at det ikke er en klar orientering den ene eller andre veien. På påstanden om foreningene arbeider for medlemmene eller for lokalsamfunnet, heller de derimot mer mot det førstnevnte enn det sistnevnte.

På konflikt- og konsensusdimensjonen er det endringer som trekker i litt ulike retninger. Foreningene skårer i gjennomsnitt 0,57 poeng lavere på påstanden om de er i opposisjon til rådende holdninger i samfunnet eller ikke, det vil si at de i noe større grad er i opposisjon. Samtidig skårer de i gjennomsnitt 0,96 poeng høyere på påstanden om at det er svært viktig å overbevise andre om deres ideer eller ikke, altså er de i mindre grad opptatt av å overbevise andre. Fordi skåren på de to påstandene går i motsatt retning av hverandre, er det ikke noen signifikant endring på indeksen som måler konflikt- og samfunnsorientering. Samlet sett er foreningene fortsatt i større grad konsensusorienterte enn konfliktorienterte. På påstanden om foreningen er i opposisjon til rådende holdninger i samfunnet eller ikke, er tyngdepunktet også på at de ikke er det, tross endringene. På spørsmålet om det er viktig å overbevise andre om foreningens ideer eller ikke, ligger skåren midt på skalaen og går dermed ikke klart i den ene eller andre retningen.

På påstanden om forholdet mellom demokratiske prosedyrer og effektivitet i foreningsarbeidet er det en liten, men signifikant reduksjon på 0,30 poeng. Dette betyr at foreningene har trukket litt mer i retning av at demokratiske prosedyrer bør følges, selv om det gjør foreningsarbeidet mindre effektivt. Det er ingen endringer i hvordan foreningene skårer på de to siste påstandene, som dreier seg om medlemmers utmelding er et tap for foreningen eller del av en naturlig utskiftning, og om bare aktive medlemmer har verdi for foreningen, eller om også passive medlemmer har verdi. På den første av disse plasserer foreningene seg i gjennomsnitt midt på skalaen, slik at det ikke er noen tydelig orientering den ene eller andre veien. På den andre påstanden heller foreningene i gjennomsnitt mot at passive medlemmer også har verdi.

I figur 17 ser vi på endringer i medlems- versus samfunnsorientering og konflikt- versus konsensusorientering blant foreninger i ulike organisasjonskategorier.

Figur 17. Medlems- versus samfunnsorientering og konflikt versus konsensusorientering etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, gjennomsnittlig indeksskår. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Fra figuren ser vi at gjennomsnittlig skår på indeksen for medlems- versus samfunnsorientering synker signifikant innenfor kunst og kultur, hobby og fritid og velferd og samfunn. Med andre ord er det en økt medlemsorientering blant foreningene i disse kategoriene. Det er ikke noen endring innenfor idrett, men lagene har også tradisjonelt vært mer medlemsorienterte enn andre organisasjonskategorier. Skåren innenfor tro og lokalmiljø synker, men ikke signifikant, og den er høyest av alle organisasjonskategoriene. Gjennomsnittlig skår på indeksen for konflikt- versus konsensusorientering øker signifikant kun innenfor kunst og kultur, mens det ikke er endringer for andre kategorier. I tråd med det overordnede mønsteret kan imidlertid skåren på de to påstandene trekke i litt ulike retninger.

Samlet sett kan de se ut til at organisasjonene blir mer medlemsorienterte og mindre ideologiske, samtidig som de står relativt støtt i en konsensusorientering der de søker samsvar med rådende holdninger i samfunnet. Sammen med den økte medlemsorienteringen er det i tillegg en liten dreining mot at foreningene i større grad vektlegger demokratiske prosedyrer. Samtidig er flere av endringene knyttet til spesifikke kategorier. En økt medlemsorientering svarer

imidlertid til forventningen om at medlemmer er blitt viktige når foreningene i en lengre periode ikke har kunnet gjennomføre arrangementer som har vært åpne for andre. Den stabile konsensusorienteringen kan på sin side muligens ses i kontekst av den «nasjonale dugnaden» og en (sen)moderne sivilsamfunnsstradisjon der samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor om å løse større samfunnsproblemer er et sentralt element.

Myndighetskontakt og samarbeid med andre

Undersøkelsene omfatter også spørsmål om foreningenes kontakt med offentlige myndigheter og samarbeid med andre (for eksempel kommune, næringsliv, nærmiljøforeninger og andre foreninger). På flere områder var samarbeid mellom frivillighet og det offentlige en viktig del av responsen på koronapandemien, blant annet i form av informasjonsformidling, støtte i kriseberedskapen og sosial beredskap rettet mot spesifikke målgrupper (Sivesind mfl., 2022; Arnesen & Sivesind, 2021). En forventning kan være at dette har styrket kontakten og samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter på ulike nivåer. Man kan tenke seg at samarbeidsrelasjonene som ble etablert under pandemien, er videreført i nye samarbeid i etterkant. En alternativ forventning kan være at samarbeidet har blitt styrket, men at det også har endret form, for eksempel ved at det har blitt mer formalisert eller dreid seg fra en type samarbeidspartner til en annen. En tredje mulighet er naturligvis at samarbeid under pandemien var avgrensede og situasjonsbetingede, og at det ikke har vært noen slik økning. Det kan til og med tenkes at samarbeidet under pandemien tæret på foreningene som følge av en dreining bort fra kjerneaktivitet til krise- og sosial beredskap, og at foreningene i ettertid har blitt mer vare på å inngå i samarbeid som kan gå på bekostning av kjerneaktiviteten. I det følgende vurderer vi disse forventningene ut fra hva vi ser i foreningenes kontakt- og samarbeidsmønstre.

Tabell 12 viser hvor hyppig de lokale organisasjonene har kontakt med kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter i 2019 og 2023. Den viser andelen som har kontakt ukentlig, månedlig, årlig og sjeldnere eller aldri.

Tabell 12. Kontakt med kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter i lokalforeninger. 2019 og 2023, prosent. Tverrsnittsutvalg.

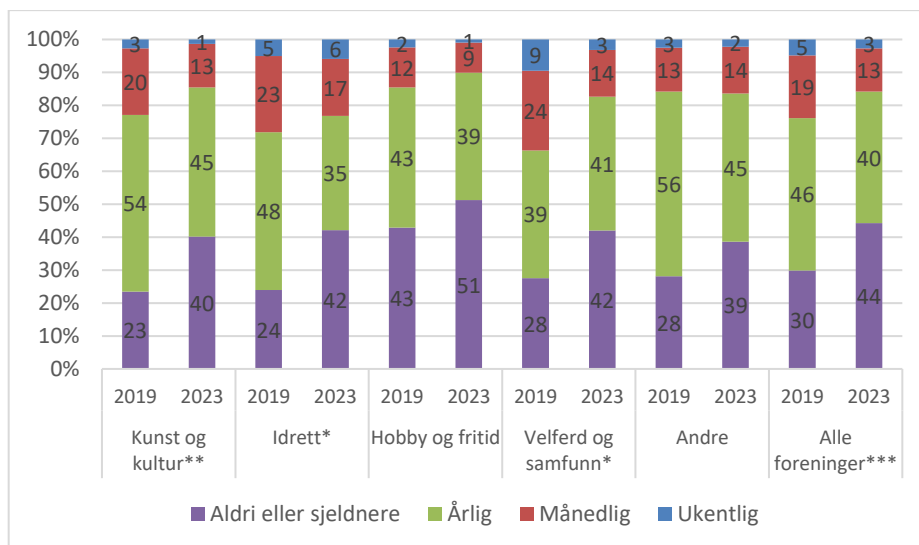
	Kommunale myndigheter			Fylkeskommunale myndigheter			Statlige myndigheter		
	2019	2023	Diff.	2019	2023	Diff.	2019	2023	Diff.
Ukentlig eller oftere	5	3	-2	1	1	0	0	1	0
Månedlig	19	13	-6**	6	4	-1	4	5	1
Årlig	46	40	-6**	21	17	-3	20	17	-3
Sjeldnere eller aldri	30	44	14***	73	77	4	76	78	2
Total	100	100		100	100		100	100	
N	608	960		608	960		608	960	

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tabellen viser at andelen foreninger med kontakt med kommunale myndigheter synker fra 2019 til 2023. Andelen foreninger med månedlig og årlig kontakt med kommunale myndigheter synker signifikant fra 19 til 13 prosent og fra 46 til 40 prosent. Samtidig øker andelen med kontakt sjeldnere eller aldri fra 30 til 44 prosent. Andelen med kontakt ukentlig eller oftere, som i utgangspunktet er liten, endrer seg ikke signifikant. Det er ellers små endringer i foreningenes kontakt med fylkeskommunale eller statlige myndigheter, slik at kontaktmønsteret på disse nivåene er uendret. Flertallet av lokalforeningene har ikke slik kontakt, og blant de som har det, er det i hovedsak snakk om årlige kontakter.

I figur 18 ser vi nærmere på endringene i kontakten med kommunale myndigheter ved å bryte ned tallene på organisasjonskategorier.

Figur 18. Kontakt med kommunale myndigheter etter organisasjonskategori. 2019 og 2023, prosent. Tverrsnittsutvalg. (Statistisk signifikans: † $p<0.10$, * $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$)

Figuren viser at andelen med kontakt med kommunale myndigheter sjeldnere eller aldri øker signifikant innenfor kunst og kultur, idrett og velferd og samfunn. Andelen med årlig og månedlig kontakt synker tilsvarende, slik som vi så i det overordnede mønsteret.

I undersøkelsen er det også stilt spørsmål om hvorvidt og hvordan foreningene blir spurt til råds av kommunen. Respondentene ble bedt om å svare om de blir spurt til råds i felles samarbeidsorgan, gjennom uformell kontakt og ved formelle skriv. Tabell 13 viser andelen innenfor ulike organisasjonskategorier og for alle foreninger som ble spurt på disse tre måtene.

Tabell 13. Andel foreninger som spurt til råds av kommunen på ulike måter. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent.

	Felles samarbeidsorgan			Gjennom uformell kontakt			Ved formelle skriv			N	
	2019	2023	Diff.	2019	2023	Diff.	2019	2023	Diff.	2019	2023
Kunst og kultur	17	15	-2	25	23	-3	25	20	-5	122	172
Idrett	24	20	-4	32	24	-9	38	30	-8	118	167
Hobby og fritid	9	17	8*	23	17	-6	26	27	2	130	239
Velferd og samfunn	20	26	6	22	22	0	25	33	8	148	271
Tro og lokalmiljø	10	17	7	21	20	-1	43	40	-3	81	88
Alle foreninger	16	20	3	25	21	-4	30	29	-1	608	960

Statistisk signifikans: † $p<0.10$, * $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Det er samlet sett små og ikke-signifikante endringer i andelen som ble spurt både i felles samarbeidsorgan, gjennom uformell kontakt og ved formelle skriv. Det er heller ikke store endringer for disse tre formene for rådspørring når vi bryter ned tallene på organisasjonskategorier. Det eneste utslaget er at andelen foreninger innenfor hobby og fritid som blir spurt gjennom felles samarbeidsorgan, øker fra 9 til 17 prosent. Det kan også se ut til at det er større endringer i andre kategorier, både for dette og andre spørsmål, men det er ikke en signifikant forskjell mellom de to årene. Totalt sett er bildet stort sett uendret.

I begge undersøkelsene er det stilt spørsmål om foreningenes samarbeid med andre, som kommune, næringsliv, nærmiljøforeninger og andre organisasjoner. Spørsmålsstillingen er imidlertid litt ulik mellom de to årene. I 2019 ble respondentene først spurt om de hadde slikt samarbeid, og deretter ble de bedt om å svare om det viktigste samarbeidet. Dernest kunne de oppgi inntil fire ytterligere samarbeid. I 2023 har tilsvarende spørsmål blitt brukt, men kun med mulighet for å svare om de to viktigste samarbeidene. I stedet har det også blitt stilt spørsmål om hvorvidt foreningene har samarbeidet med andre om å ta imot ukrainske flyktninger og om tiltak for barn og unge. Undersøkelsene er også forskjellige ved at respondentene i 2019 ble bedt om selv å beskrive samarbeidspartnerne, mens de i 2023 valgte mellom forhåndsdefinerte alternativer. Svarene fra 2019 er derfor kodet slik at de samsvarer med kategoriene brukt i 2023, det vil si samarbeid med kommune, næringsliv, nærmiljøforeninger, andre foreninger og andre (restkategori). Disse forskjellene kan påvirke sammenlignbarheten på dette spørsmålet.

Tabell 14 viser andelen som samarbeidet med de ulike typene aktører i 2019 og 2023, etter organisasjonskategori.

Tabell 14. Andel foreninger som samarbeider med andre, og typer aktører de samarbeider med. Tverrsnittsutvalg og panelutvalg. 2019 og 2023, prosent.

	Tverrsnitt			Panel		
	2019	2023	Diff.	2019	2023	Diff.
Samarbeidet med andre	60	39	-20	67	53	-13
N	608	960		141		
Kommune	37	58	21**	38	68	29
Næringsliv	10	19	9**	11	19	8
Nærmiljøforening	12	20	9**	6	20	14
Andre foreninger	65	64	-1	63	71	9
Andre	17	12	-5	9	8	-1
N	388	376		59		

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

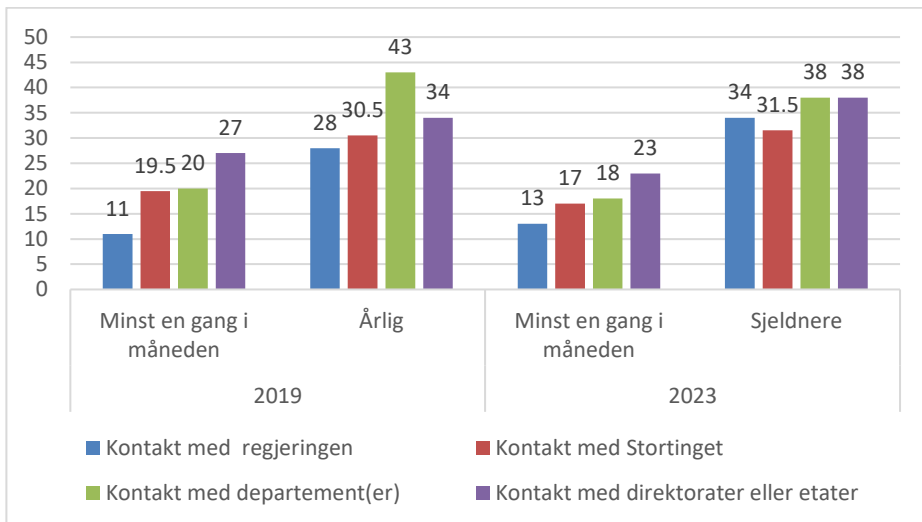
Tabellen viser at andelen foreninger som samarbeidet med andre, synker både i tverrsnittsutvalget og i panelutvalget, henholdsvis fra 60 til 39 prosent og fra 67 til 53 prosent. Blant foreninger som svarte at de samarbeidet med andre, ser vi en betydelig økning i samarbeid med kommunen. I tverrsnittsutvalget øker andelen fra 37 til 58 prosent, og i panelutvalget fra 38 til 68 prosent. Tabellen viser også en økning i samarbeid med næringsliv og nærmiljøforeninger i begge utvalgene, mens andelen som svarer restkategorien andre, er uendret eller synker litt. Andelen som samarbeider med andre foreninger, er omtrent den samme i tverrsnittsutvalget, men den øker derimot blant foreningene i panelutvalget.

Endringene er statistisk signifikante, men det er mulig at de dels skyldes forskjeller i spørsmålsstillingen mellom de to undersøkelsene. Økningen i andelen som samarbeider med kommunen, må også ses i sammenheng med reduksjonen i andelen som samarbeider med andre totalt sett. Endringen betyr ikke nødvendigvis at flere samarbeider med kommunen enn før, men primært at reduksjonen i samarbeid i mindre grad har skjedd blant foreningene som gjør dette. Sagt på en annen måte, foreningene som samarbeider med kommunen utgjør en større andel av de som har samarbeid med andre totalt sett i 2023 enn de gjorde i 2019 som følge av at det er nedgang i samarbeid med andre typer partnere. Nedgangen i samarbeid ser ut til å ha skjedd blant foreninger som samarbeider med andre foreninger eller andre aktører, ettersom andelen her holder seg uendret eller går tilbake. Samtidig finner vi en økning i samarbeid både med kommunen og med andre foreninger i panelet, der de samme organisasjonene har svart begge år. Det kan indikere at samarbeidet med kommunen potensielt kan ha blitt styrket i kjølvannet av pandemien, men også som følge av behov knyttet til mottak av flyktninger og tiltak rettet mot barn og unge som foreningene bidrar til å fylle.

Når det gjelder myndighetskontakt blant de nasjonale organisasjonene, viser figur 19 svarfordelingen på spørsmål om kontakt med regjeringen, Stortinget (både enkeltmedlemmer og grupper), departementer og direktorater i 2019 og

2023 for de organisasjonene som svarte på begge undersøkelsene. I tråd med utviklingen i forskningen er kategoriene og svaralternativene utvidet noe i 2023, så undersøkelsene er ikke direkte sammenlignbare. I tillegg skilte vi mellom kontaktforsøk og (selvrapportert) tilgang til hver myndighetsarena i 2023, mens vi i 2019 kun spurte om «kontakt med» hver arena. Gjennomgående i spørreundersøkelsen for 2023 hadde vi også med muligheten til å svare «vet ikke», mens undersøkelsen i 2019 i mindre grad inkluderte dette svaralternativet. Til tross for dette er tallene over tid ganske stabile – men disse forskjellene kan nok også til dels forklare at vi ser en liten nedgang i kontaktfrekvens fra 2019 til 2023 når det gjelder alternativet «minst en gang i måneden». Det er kontakt med direktorater som er mest vanlig i 2023, dersom vi summerer de to andelene i figur 19. Denne andelen blir da 61 prosent og er lik på tvers av de to tidspunktene. I 2019 var det kontakt med departementer som var aller vanligst, hvor summen av de to prosentandelene i figur 19 var 63 prosent, mot 56 prosent i 2023. Ser vi på alle organisasjonene som svarte i 2019 og 2023, er mønsteret ganske likt, det er små forskjeller på tvers av årene, og disse forskjellene er tilsvarende som i panelet (figur ikke vist).

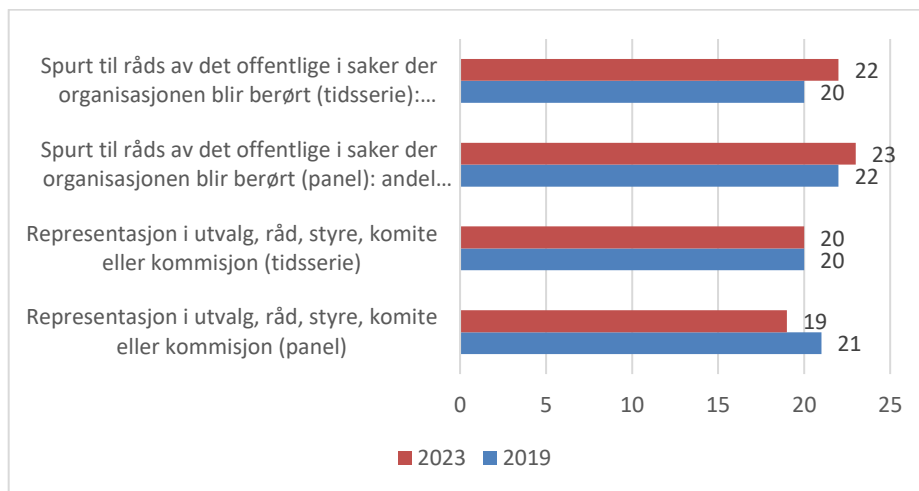
Figur 19. Kontakt med nasjonale myndigheter. 2019 og 2023, prosent. Paneldata.

Vi kan også se nærmere på de nasjonale organisasjonenes kontakt og samarbeid med myndighetene for to spørsmål som ble stilt i både 2019 og i 2023: «Er det vanlig at det offentlige spør organisasjonen til råds i saker der organisasjonen blir berørt?» og «Er deres organisasjon representert i noe utvalg, råd, styre, komite eller kommisjon oppnevnt av regjering eller departement?». I figur 20

ser vi at andelen ligger på rundt 1/5 og er veldig like på tvers av både år og datasett (alle organisasjoner (tidsserie) eller kun panel).

Figur 20. Spurt til råds og representasjon. 2019 og 2023, prosent. Paneldata (N=248) og tidsserie (N= 929, 2019 og 507, 2023).

Det er dermed ingen signifikante forskjeller fra 2019 til 2023, og vi ser at i snitt er det cirka 1 av 5 nasjonale organisasjoner som er representert i utvalg, råd, styre, komite eller kommisjon, og cirka 1 av 5 som rapporterer at de i stor eller svært stor grad blir spurt til råds av det offentlige i saker der organisasjonen blir berørt. Noter at korrelasjonen mellom disse to spørsmålene (variablene) bare er moderat (0,42 i tidsseriedatasettet), slik at det ikke nødvendigvis er de samme organisasjonene som både er representert og blir spurt til råds. Dette poenget understrekes også når vi zoomer inn på hvordan de enkelte gruppekategoriene har svart på disse to spørsmålene (se tabell 15). Her ser vi at variasjonen i forskjellene for begge spørsmålene er større når vi ser på gruppetyper innenfor de nasjonale organisasjonene i tidsseriedatasettet. Tendensene i begge spørsmålene er nokså stabile for kultur/idrett, allmenne/samfunnsrettede organisasjoner og profesjonsorganisasjoner, mens variasjonen på tvers av år er større for næringslivsorganisasjoner i tillegg til identitetsbaserte organisasjoner og fagforeninger spesielt. Dette kan reflektere forskjeller i hvem som har svart fra et år til et annet, men også forskjeller i hvilke saker som har vært på agendaen. Økningen i andelen for identitetsbaserte organisasjoner (slik som pasient- og helseorganisasjoner) fra 31 til 39 prosent (i representasjon) og 27 til 38 prosent i spurt til råds) kan skyldes at det har vært mye oppmerksomhet rundt denne typen organisasjoner og innsatsen deres innenfor helsefrivilligheten i forbindelse med pandemien (se Sivesind mfl. (2022) for en analyse av

helsefrivillighetens bidrag under pandemien). Men noter at mange helse- og beredskapsorganisasjoner også befinner seg innenfor kategorien allmenne/samfunnsrettede organisasjoner, hvor det også er en økning, men likevel i mindre grad, fra 2019 til 2023.

Tabell 15. Representasjon og spurt til råds etter gruppetyper. Nasjonale organisasjoner (tidsserie), 2019 og 2023.

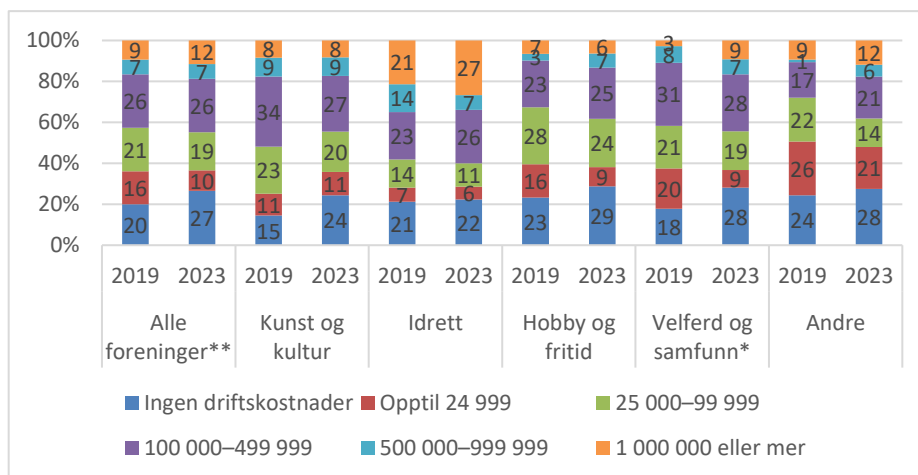
	Representasjon		Spurt til råds	
	2019	2023	2019	2023
Kultur/idrett	7	7	8	11
Allmenne/samfunnsrettede	18	20	17	22
Identitet	31	39	27	38
Næringsliv/arbeidsgiver	22	23	33	43
Profesjon	22	23	23	21
Fagforeninger/arbeidstaker	50	31	56	17
N	928	508	929	507

Endringer i økonomien i organisasjonene

Tidlig i koronapandemien bekymret organisasjonslivet seg for at endringer i medlemstall og aktiviteter ville kunne svekke økonomien i de frivillige organisasjonene både på kort og på lang sikt. Mange organisasjoner forventet at deler av inntektene ville falle bort. Det offentlige etablerte støtteordninger for frivilligheten for å kompensere for inntektsbortfall og for å stimulere til aktivitet (Arnesen mfl., 2020). Undersøkelser har imidlertid vist at det var en nedgang i inntektene, men samtidig gikk også kostnadene tilbake i noenlunde samme omfang. Det betyr at det først og fremst var snakk om en tilbakegang i den generelle økonomiske aktiviteten (Arnesen & Sivesind, 2021; Fladmoe & Arnesen, 2022). Et viktig spørsmål er om pandemien har bidratt til noen varig endring i den økonomiske aktiviteten i foreningene. Gitt at vi ikke ser betydelige endringer i medlemstall eller aktiviteter, vil det være nærliggende å forvente stabilitet også her. Samtidig kan det ha skjedd endringer i sammensetningen av inntekter og kostnader som følge av pandemien. For eksempel tyder noe på at støtte fra stiftelser og fond ble viktigere under pandemien (Arnesen & Josøk, 2022), og det kan det tenkes at slike inntektskilder nå i større grad har blitt en del av inntektsgrunnetlaget i sektoren. Et aspekt er også hvorvidt det er noen tegn til vekst i økonomien i den lokale frivillige sektoren.

Figur 21 viser foreningenes driftskostnader i 2019 og 2023 basert på en inndeling i seks intervaller. Tallene om driftskostnader baserer seg på spørsmål der respondentene ble bedt om å anslå foreningenes totale kostnader.

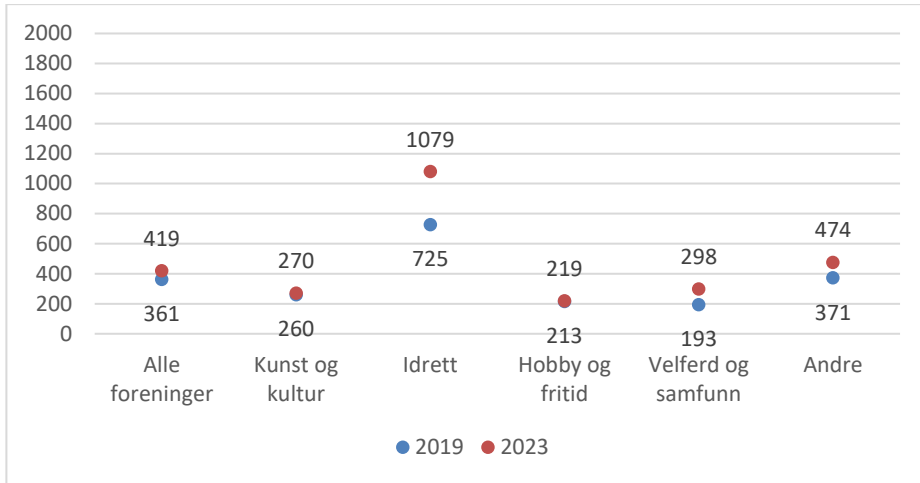
Figur 21. Driftskostnader i foreningene. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent. $N_{2019/2023} = 608/960$. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Figuren viser at andelen foreninger med ingen eller ubetydelige driftskostnader øker fra 20 til 27 prosent, mens andelen med driftskostnader på opptil 24 999 kroner synker fra 16 til 10 prosent. Det kan dermed se ut til at har skjedd en endring i det nedre sjiktet. Videre er det en signifikant økning i andelen både på topp og bunn innenfor velferd og samfunn. Andelen med ingen driftskostnader øker fra 18 til 28 prosent, mens de med 1 million eller mer i driftskostnader øker fra 3 til 9 prosent. Andelen med opptil 24 999 kroner i driftskostnader synker samtidig fra 20 til 9 prosent. Innenfor de øvrige kategoriene er det mindre og ikke signifikante endringer. På kunst- og kulturfeltet øker andelen med ingen driftskostnader, mens innenfor idrett øker de med 1 million eller mer i driftskostnader. Økningen i andelen foreninger med svært små driftskostnader kan enten indikere en nedgang i aktiviteten i foreninger som i utgangspunktet hadde aktivitet av begrenset omfang, eller at det har kommet til nye små foreninger. Sett opp mot analysene av medlemmer og frivillige kan noe tale for at det heller er det sistnevnte enn det førstnevnte som driver endringene her.

Vi kan også utdype dette ved å se på gjennomsnittlige driftskostnader. Figur 22 viser gjennomsnittlige driftskostnader i foreningene i 2019 og 2023, etter organisasjonskategori.

Figur 22. Gjennomsnittlige driftskostnader (i 1 000 kroner) i foreningene etter organisasjonskategori. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Hovedbildet er at gjennomsnittlige driftskostnader i foreningene holder seg på et stabilt nivå mellom de to årene, selv om det er et par endringer som er verdt å merke seg. Innenfor idrett finner vi at driftskostnadene øker fra 725 000 til 1,1 millioner kroner (signifikant på tiprocentnivå), og innenfor velferd og samfunn øker de fra 193 000 til 298 000 kroner (signifikant på femprosentnivå). Dette tilsvarer en relativ økning på henholdsvis 49 og 55 prosent i disse kategoriene. For det første tyder tallene ikke på noen nedgang i gjennomsnittlige driftskostnader, til tross for at vi ovenfor så at andelen foreninger med små driftskostnader økte noe. Dels kan selvsagt foreninger med svært høye driftskostnader bidra til å trekke gjennomsnittet opp, men det tyder ikke på noen markant nedgang i sektorens økonomi som helhet. Videre viser tallene her også at det i spesifikke kategorier også ser ut til å vært en viss vekst i den økonomiske aktiviteten. Økningen innenfor velferd og samfunn kan potensielt ses i sammenheng med rollen som foreningene i denne kategorien spilte under pandemien, og som kan ha blitt videreført i hjelpeaktiviteter i etterkant. Samtidig kan disse foreningene også ha mer aktivitet i forbindelse med andre samfunnsutfordringer, som å ta imot og aktivisere flyktninger og å gi hjelp til personer med dårlig råd.

Tabell 16 viser fordelingen av foreningenes inntekter fra ulike kilder i 2019 og 2023. I undersøkelsene ble respondentene bedt om å anslå hvor stor andel av inntektene som kom fra de ulike kildene. For hver inntektskilde oppga de i utgangspunktet et tall mellom 0 og 100. Summen for alle kildene samlet skulle da bli 100 prosent. Siden det er snakk om anslag over mange ulike typer

inntekter, må det tas forbehold om at det kan det forekomme mangler og unøyaktigheter i respondentenes svar.

Tabell 16. Inntekter fra ulike kilder som andel av totale inntekter i foreningene. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent.

	2019	2023	Diff.
Medlemskontingent	22	20	-1
Utlodning, basar, bingo og lignende	5	2	-3
Loppemarked og annet salg	2	2	0
Gaver og innsamlinger	6	9	3
Arv og testamentariske gaver	0	1	1
Tilskudd fra hovedorganisasjon	3	4	0
Tilskudd fra kommune	9	8	-1
Tilskudd fra stat/fylke	14	16	2
Støtte fra stiftelser og fond	4	6	2
Inntekter fra arrangementer	14	11	-3
Utleie av lokaler	3	5	2
Reklame eller sponsing	6	3	-3
Andre inntekter	10	11	1
Total	100	100	
N	608	910	

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Sammensetningen av inntektene til foreningene ser ikke ut til å endre seg signifikant mellom de to årene. Imidlertid er det en tendens til en nedgang i andelen egengenererte inntekter (medlemskontingent, utlodning, loppemarked og inntekter fra arrangementer), samtidig som andelen fra private bidrag (gaver, arv, støtte fra stiftelser og fond, og reklame og sponsing) og fra tilskudd fra stat/fylke/kommune og hovedorganisasjon øker. Legger vi sammen de egengenererte inntektene, er det en signifikant reduksjon fra 46 til 41 prosent, mens private bidrag og tilskudd øker fra 43 til 47 prosent. Under pandemien var det til dels smitteverntiltak som satte begrensninger, samtidig som folk la begrensninger på seg selv. På mange områder innenfor kunst, kultur, kino, konserter og lignende er det fortsatt vanskelig å få like mange deltakere som før pandemien. Det gir grunn til å tro at mange typer frivillige organisasjoner har noen tilsvarende problemer med sine utadrettede aktiviteter. Dette er noe som krever videre undersøkelser av foreningenes økonomi. En eventuell nedgang i medlemskontingent kan videre skyldes at også medlemmer er mindre aktive deltakere, og at de dermed heller ikke vil betale kontingent. De ser på det mer som en serviceavgift i noen organisasjonskategorier. Det er imidlertid noe overraskende at loppemarkeder har kommet opp på samme nivå som før pandemien, selv om andelen inntekter fra disse samlet sett er liten i utgangspunktet. Her kan det være nærliggende å se dette i sammenheng med

økt oppmerksomhet om betydningen av gjenbruk av miljømessige årsaker og muligheten til å spare penger i dyrtiden.

Tabell 17 viser en tilsvarende fordeling av utgifter til ulike formål som andelen av totale driftsutgifter i foreningene. På samme måte som med inntektene ble respondentene her bedt om anslå hvor andel av utgiftene som var til ulike formål.

Tabell 17. Utgifter til ulike formål som andel av totale utgifter i foreningene. Tverrsnittsutvalg. 2019 og 2023, prosent.

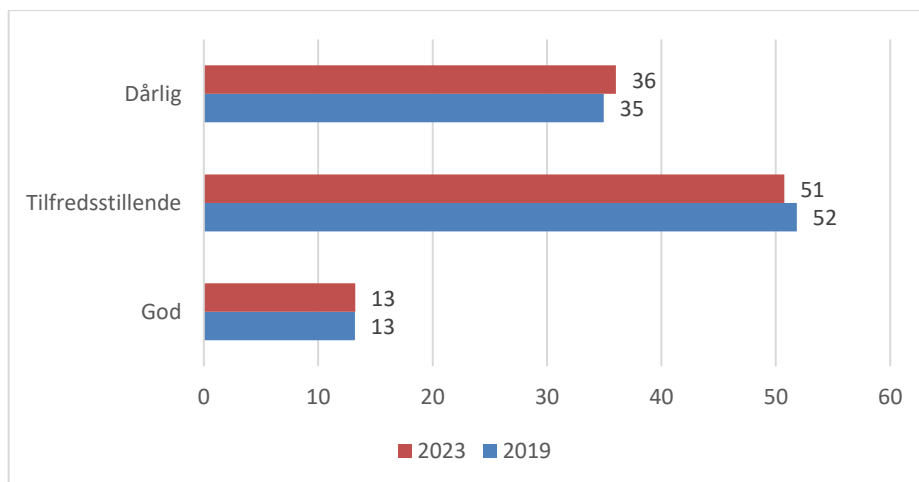
	2019	2023	Diff.
Administrasjon	4	5	1
Lokaler	12	15	4*
Aktivitet	21	24	3
Utstyr	11	7	-4*
Lederopplæring	2	1	0
Informasjonsmateriell	2	2	-1
Lønn til fast ansatte	24	24	0
Godtgjørelse	8	8	-1
Overføring til egen hovedorganisasjon	4	2	-2
Andre utgifter	13	13	0
Total	100	100	
N	608	910	

Statistisk signifikans: †p<0.10, * p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Fra tabellen ser vi at det er noen mindre endringer. Andelen av utgiftene som går til lokaler og aktiviteter, øker signifikant fra 12 til 15 og 21 prosent. Samtidig synker andelen til utstyr fra 11 til 7 prosent. Økningen i lokalutgifter kan det være nærliggende å se i sammenheng med den økonomiske utviklingen i samfunnet, og spesielt med økte strømpriser i 2022. Det kan også se ut til at andelen til aktivitet øker fra 21 til 24 prosent, men denne endringen er ikke signifikant. På andre poster som også er nært knyttet til aktiviteten, som godtgjørelse, er det ingen markante endringer. Utgiftene som går til lønn til faste ansatte, er også stabile. Dette kan være knyttet til at slike kostnader ikke er så enkle å endre på kort sikt, og at faste ansatte er viktige for å holde hjulene i gang i organisasjonene, og de må dermed prioriteres. Sammensetningen av utgiftene er også ellers preget av stabilitet. Det er lite i utgiftene som tyder på noen betydelige endringer i aktiviteten i foreningene.

I tillegg til at respondentene ble bedt om å oppgi tall om foreningens driftskostnader, inntekter og utgifter, ble de også bedt om å gi en enkel vurdering av foreningens økonomi. Figur 23 viser fordelingen på dette spørsmålet i 2019 og 2023, der respondentene ble bedt om å oppgi om foreningens økonomi var dårlig, tilfredsstillende eller god.

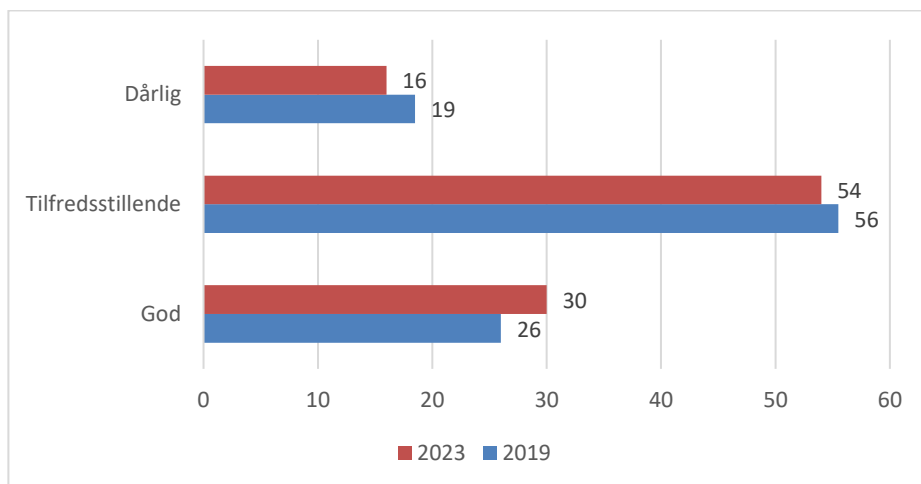
Figur 23. Lokale foreningers vurdering av egen økonomi. 2019 og 2023, prosent. N 2019/2023: 579/916. (Statistisk signifikans: † $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$)

Figuren viser at det i grunnen ikke er noen endringer i hvordan foreningene vurderer sin egen økonomi. Rundt halvparten vurderer den som tilfredsstillende, mens en tredjedel svarer at den er dårlig. Bare én av ti foreninger svarer at økonomien er god. I sum ser det ikke ut til at koronapandemien har bidratt verken negativt eller positivt til foreningenes økonomi totalt sett eller hvordan de vurderer den. Samtidig kan vi ikke her utelukke for eksempel at ikke offentlig støtte og andre bidrag har motvirket en nedgang i økonomien. Dette analyserer vi imidlertid nærmere i neste kapittel.

For økonomien til de nasjonale organisasjonene viser vi først og fremst til de omfattende analysene av driftskostnader i kapittel 5, hvor vi undersøker endringer i organisasjonenes økonomi og effekter av offentlige støtteordninger. I dette kapittelet nøyer vi oss med å se på hvordan organisasjonene vurderer sin egen økonomi i 2019 og i 2023 (paneldata). Det er ingen store forskjeller i hvordan de selv vurderer den økonomiske situasjonen sin, men andelen som svarer «god», har økt fra 26 prosent i 2019 til 30 prosent i 2023 (se figur 24). Det er imidlertid ingen signifikant forskjell mellom årene. Vi finner heller ingen signifikant forskjell mellom årene når vi sammenligner alle organisasjonene som svarte i 2019, med alle organisasjonene som svarte i 2023 (figur ikke vist). Men i dette tidsseriedatasettet er det 30 prosent som vurderer økonomien sin som god i 2019, og 29 prosent som svarer det samme i 2023, når vi ikke vekter svarene etter organisasjonstype. Vekter vi svarene etter organisasjonstype, er prosentandelen 31 for begge årene. I sum, er det dermed ikke slik at organisasjonene vurderer økonomien sin som annerledes i 2023 enn det de gjorde i 2019 – før pandemien.

Figur 24. Nasjonale organisasjoners vurdering av egen økonomi. Paneldata, 2019 og 2023.

Tendenser i organisasjonenes fritekstsvar

De lokale og nasjonale organisasjonene hadde anledning til å utdype sitt syn på «vilkårene for foreningsdriften i dag og i tiden fremover» helt til slutt i spørreundersøkelsene. I denne delen ser vi på disse svarene fra undersøkelsene som ble gjort i 2023, etter koronapandemien. Blant de lokale foreningene var det 4116 (68 prosent) som benyttet seg av denne muligheten, mens det blant de nasjonale organisasjonene var 35 (6 prosent). Til tross for få svar blant de nasjonale organisasjonene er det flere tendenser i svarene som er like for både de nasjonale og de lokale organisasjonene. Vi gjør kun en forenklet analyse av fritekstsvarene hvor hovedvekten av det som gjengis, er hentet fra svarene til de lokale foreningene. Enkle ordtelling av svarene til de lokale foreningene viser at ordet «god» ble brukt 1076 ganger (i ca. 26 prosent av besvarelsene), «vanskelig» 687 ganger (17 prosent), «bra» 304 ganger (7 prosent), «utfordrende» 204 ganger (5 prosent), «dårlig» 193 ganger (5 prosent) og «krevende» 144 ganger (3,5 prosent).

I stort er det ingen krisestemning i disse dataene. Mange rapporterer at de er tilbake igjen til normaltstanden etter pandemien, men en god del har fortsatt en vei å gå – selv om utviklingen er positiv. Mange svarer også at økonomien er god, men at dette jo ikke hjelper dersom medlemmene uteblir. Små foreninger påpeker at de er sårbare for endringer, og at pandemien har vært ødeleggende for dem. En organisasjon utdypet:

Nesten alle medlemmer falt bort under koronaperioden og har ikke kommet tilbake. Vi har rekruttert noen nye medlemmer i 2. halvdel av 2022 og nå i 2023, men vi er små og veldig sårbare!

Det er også mange som forteller om at de er bekymret for den videre driften fordi ildsjeler og nøkkelspillere har falt fra under pandemien, og de må jobbe litt ekstra for å for eksempel få med seg «de nye foresatte» etter brudd i aktiviteten. Dette innebærer at det er «kohorter» som ikke har fått være med på aktiviteter, og som ikke har fått løpende opplæring i hva de kan gjøre som frivillige. Dermed blir det et opphold i rekken av overføring av organisasjonslæring. Dette kan også føre til større press på de ildsjelene som er igjen, noe som igjen kan føre til en negativ spiral som også kan påvirke villigheten til å gjøre en ekstra innsats, ta på seg verv og stille til gjenvalg. En av de lokale foreningene forklarer:

Dugnadsånden er dalende, mange vil delta i aktiviteter, og det er økt interesse for oss, men de fleste vil komme til dekket bord og ikke bidra selv. Dette er utfordrende på mange måter, drift/aktivitet/dugnad må gjøres av færre hender, og det blir slitenhet i organisasjonsleddene. De som ikke bidrar, går glipp av fellesskap, samhold, mestring og det å vokse som menneske sammen med andre med samme interesse.

Dette sitatet finner vi imidlertid også gjenklang av i tidligere undersøkelser før pandemien, og mange av organisasjonene peker på ulike kortsiktige og langsiktige trender i frivilligheten og rammebetingelsene til sektoren som mange opplever uavhengig av koronapandemien. I analysen av befolkningsundersøkelsen av frivillig arbeid ser vi en nedgang i andelen som oppgir at de bidrar til organisasjonens drift, sammenlignet med andelen som oppgir at de deltar i organisasjonens utadrettede aktivitet, fra 2019 til 2023 (figur 5). Andelene som utfører frivillig arbeid, og som er «kjernefrivillige», det vil si at de utfører med enn to timer arbeid per uke, har imidlertid nådd nesten samme nivå som før pandemien (figur 3), da andelen kjernefrivillige lå stabilt fra 1998 til 2017 (Fladmoe mfl., 2018). Selv om utadrettet aktivitet tar seg opp når muligheten byr seg, kan det ha blitt færre som bidrar til organisasjonens drift. Nedstengningene og restriksjonene kan ha forsterket noen av trendene som man så tegn til før. Nå er det også andre forhold som bidrar i samme retning. For det første pekes det på at prisøkninger og trangere økonomi for folk flest påvirker medlemsmassen og aktivitetene i organisasjonene:

Prisstigning generelt påvirker graden av fysiske møter fordi Nordland er et fylke med store avstander, og det er kostbart med reise og overnatting. Teams har ikke samme nytten, og mange i foreningen er eldre og ikke så digitalt oppegående. Stort offentlig byråkrati mht. søknad om støtte. Rekruttering av tillitsvalgte er utfordrende – stor arbeidsmengde for beskjedne honorarer.

For det andre ser man endringer blant dem som er frivillige. Flere påpeker at tyngden i medlemsmassen blir eldre, og at det er vanskelig å nå de yngre. Det

er også et skille mellom de yngre og de eldre når det gjelder bruk av sosiale medier og digitale plattformer. En nasjonal organisasjon sier:

Det er et generasjonsskifte i frivilligheten og medlemsmassen. De eldre er uvante og ukomfortable med digitale verktøy og møteplasser, mens de yngre ønsker større aktivitet og digitale møteplasser. Digitale møteplasser og aktivitetstilbud/kunnskapsformidling digitalt åpner også for videre demografisk og geografisk inkludering. Vi ønsker å inkludere digitale møter og aktiviteter som likeverdige tilbud, og at Bufdir teller dette som en aktivitet når vi skal motta aktivitetstilskudd.

For det tredje skaper trender på både individ- og samfunnsnivå behov for mer profesjonalisering i de enkelte organisasjonene:

Det er vanskeleg å få personar til å ta på seg verv, spesielt styreverv. I tillegg ønsker sjeldan nokon å sitje utover valgt periode (2 år). Dette gjer det utfordrande mtp. kontinuitet og muligheten til å få til noko. Det vert ofte mykje på enkeltpersonar, og i tillegg må ein ofte stå i utfordrande situasjonar/misnøye. Organisasjonen eg representerer, oppretta i år ein dagleg leiar-stilling, for å avlaste styret og sikre kontinuitet.

Behov for profesjonalisering henger også sammen med tilskuddsordninger og rapportering på disse, og organisasjonene etterlyser mer stabilitet, mer støtte til drift og mer støtte til mangfoldet av organisasjonslivet (da flere faller «mellom stolene» i tilskuddsordningene). De peker også på at frivilligheten bruker mye ressurser på å beskytte det de allerede har av anlegg og lokaler. I mange kommuner er det ulike hensyn som skal tas, og lovpålagte oppgaver og nye reguleringsplaner kan innebære innskrenkninger for frivilligheten.

I sum peker disse fritekstsvarene på *noen viktige nyanser til de kvantitative analysene* i dette kapittelet. Det er dermed verdt å merke seg at selv om tallene før og etter pandemien er nokså stabile generelt sett (med noen unntak), er det også en andel i befolkningen som fortsatt er preget av den ustabiliteten som pandemien skapte. Det var også noen organisasjoner som svarte på undersøkelsen i 2023, som skrev at de var i ferd med å avvikle eller hadde avvirket driften (til dels på grunn av pandemien).⁵ Avslutningsvis er det derfor viktig å understreke at dataene som er presentert i dette kapittelet, i liten grad inneholder svar fra organisasjoner som ble lagt ned som følge av pandemien.

⁵ 130 organisasjoner fortalte dessuten (per e-post) at foreningen var lagt ned. Mange av disse skrev at foreningen ikke hadde overlevd pandemien. En vitenskapelig assistent holdt oversikt over antallet e-poster i datainnsamlingsperioden.

Endringer i organisasjonenes økonomi og effekter av offentlige støtteordninger

Dette kapittelet utforsker hvordan koronapandemien har påvirket økonomien til frivillige organisasjoner, og effekten av støtteordningene som ble introdusert av Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) under pandemien i 2020 og 2021. Disse ordningene var designet for å gi økonomisk støtte til organisasjonene gjennom pandemien, men de kan ha hatt mer langvarig innvirkning på den finansielle situasjonen til organisasjonene i etterkant. Analysen er avgrenset til frivillige organisasjoner som mottar momskompensasjon, ettersom vi bruker økonomiske data fra Lotteritilsynets behandling av søknader om momskompensasjon. Dette er den best egnede datakilden fordi det er få organisasjoner som registrerer regnskapsdata i Frivillighetsregisteret på eget initiativ. Organisasjoner som har plikt til å rapportere regnskap til Brønnøysundregistrene fordi de er arbeidsgivere m.m., gir et altfor fragmentert bilde av den frivillige sektoren til å egne seg for denne analysen. Det ville vært en fordel for å forstå konsekvensene av støtteordninger og tiltak om alle organisasjoner over en viss økonomisk størrelse måtte rapportere driftskostnader og noen hovedtall fra regnskapene de uansett må føre i Frivillighetsregisteret. Dersom vi hadde hatt tall på organisasjonenes inntekter fra ulike kilder, ville det tilført den følgende analysen viktig informasjon. De seks støtteordningene som ble etablert under pandemien, er beskrevet i kapittel 2 og omtales i analysen (se også Arnesen & Sivesind, 2021; Arnesen mfl., 2020).

Blant organisasjonene i datamaterialet fra behandlingen av momskompensasjon finnes det organisasjoner i kategorier der det tildeles støtte, men som ikke har fått støtte, enten fordi de ikke har søkt, eller fordi de ikke har fått godkjent støtte. Dette kan være fordi de ikke har hatt stor nok nedgang i inntekstyper som gjør at de ville vært kvalifiserte. I tillegg er det organisasjoner i andre kategorier som ikke har adgang til å søke på støtteordningene. Organisasjoner som ikke mottar støtte, utgjør dermed et sammensatt sammenligningsgrunnlag, og det er ikke lett på peke på systematiske forskjeller fra dem som mottar støtte. Den rimeligste

forventningen er dermed at organisasjonene har lik økonomisk utvikling under pandemien, og at eventuelle forskjeller skyldes støtteordningene.

Endringer i driftskostnader fra 2019 til 2022

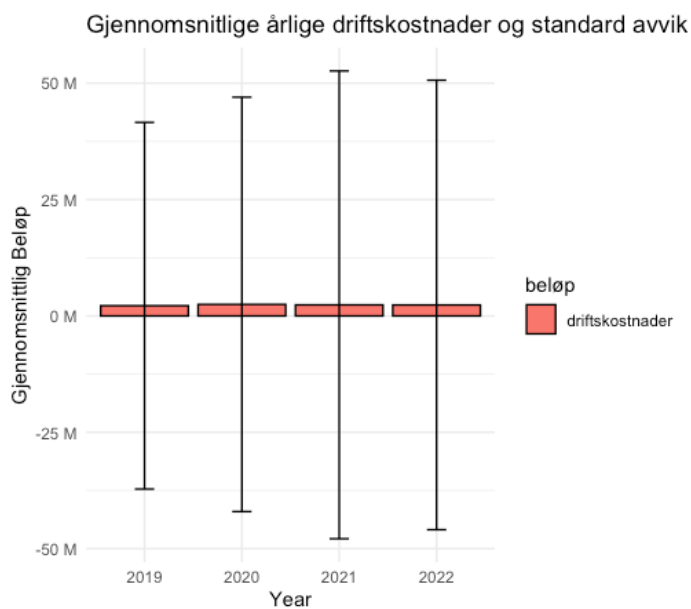
Tabell 18 presenterer deskriptiv statistikk for nøkkelvariablene som analysen er basert på. Den gir innsikt i antallet organisasjoner som har mottatt midler fra ulike støtteordninger, og dessuten de gjennomsnittlige driftskostnadene deres i 2019 og 2022. Tabellen indikerer at driftskostnadene i gjennomsnitt har økt med 2,3 millioner mellom 2019 og 2022 for organisasjonene som er inkludert i analysen. Det er imidlertid viktig å merke seg at det er betydelige variasjoner rundt gjennomsnittet, med både positive og negative avvik, blant organisasjonene.

Tabell 18. Antall organisasjoner som har mottatt de ulike ordningene, og antall organisasjoner inkludert i analysen (tilgjengelige data for 2019, 2020, 2021 og 2022 fra momskompensasjonsregistret).

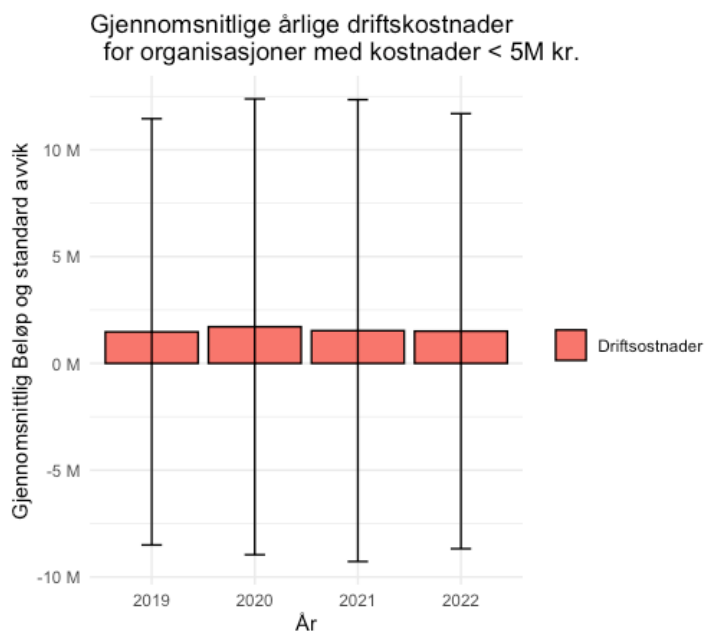
Variabel	N	Gj.snitt.	Std.avvik	Min	Max
c1	2,102	122 589,8	736 105	0	24 500 000
c2	5,301	166 125,8	547 664,6	0	14 900 000
c3	5,044	143 879,2	963 046,3	0	49 300 000
c4	20,673	12 166,56	81 625,61	0	4 730 946
c5	5,435	183 660,5	513 561,2	0	12 600 000
c6	145	1 460 776	4 561 847	0	4 210 000 000
Driftskostnader 2019	21,711	2 197 296	39 400 000	28	4 640 000 000
Driftskostnader 2022	16,921	2 481 228	44 500 000	0	5 570 000 000
Forskjell driftskostnader 2022–2019	22,234	2 358 837	48 300 000	-3 382 247	24 500 000

Figur 25 og 26 illustrerer utviklingen i driftskostnader fra 2019 til 2022. Selv om driftskostnadene i gjennomsnitt økte fra 2019 til 2020, ble de redusert i 2021 for deretter å returnere til 2019-nivået i 2022. Det er verdt å merke seg at avvik fra gjennomsnittet ble mer uttalt under koronapandemien enn tidligere. Dette viser at organisasjonene ble påvirket i ulik grad både positivt og negativt.

Figur 25. Driftskostnader over tid 2016–2022. (Data: momskompensasjon)

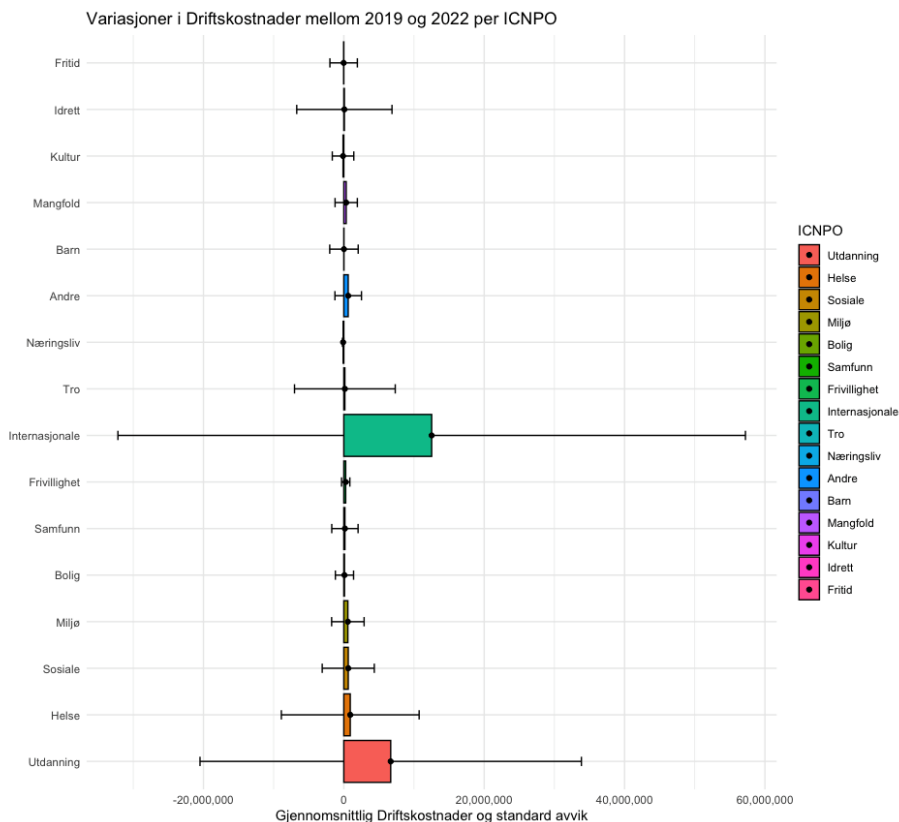

Figur 26. Driftskostnader over tid 2016–2022. Mindre enn 5 M. (Data: momskompensasjon)

Figur 27 illustrerer forskjellen i driftskostnader mellom 2019 og 2022, fordelt på ulike organisasjonskategorier (ICNPO).

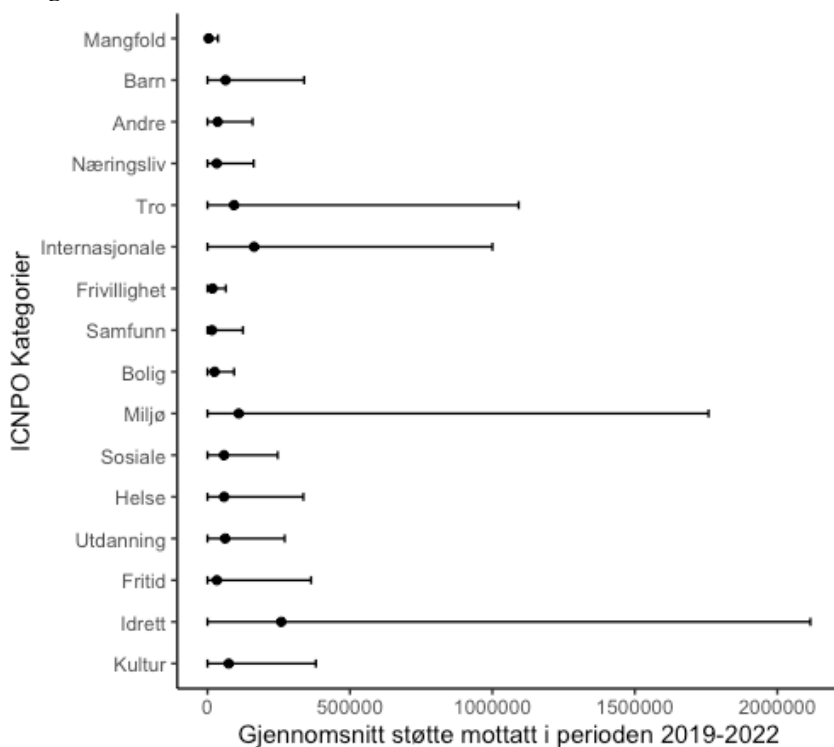
Figur 27. Differanse i driftskostnader mellom 2022 og 2019 etter ICNPO kategorier.

Selv om de fleste organisasjonstypene viser en relativt liten differanse, fremkommer det en betydelig positiv differanse i gjennomsnitt for internasjonale organisasjoner i tillegg til organisasjoner innenfor utdanning og helse. Disse kategoriene viser også en bredere variasjon rundt gjennomsnittet. I tillegg observeres større avvik innenfor kategoriene idrett og tro- og livssyn.

Figur 28 fremstiller gjennomsnittlig støtte mottatt i perioden 2020–2021, fordelt etter organisasjonskategorier.

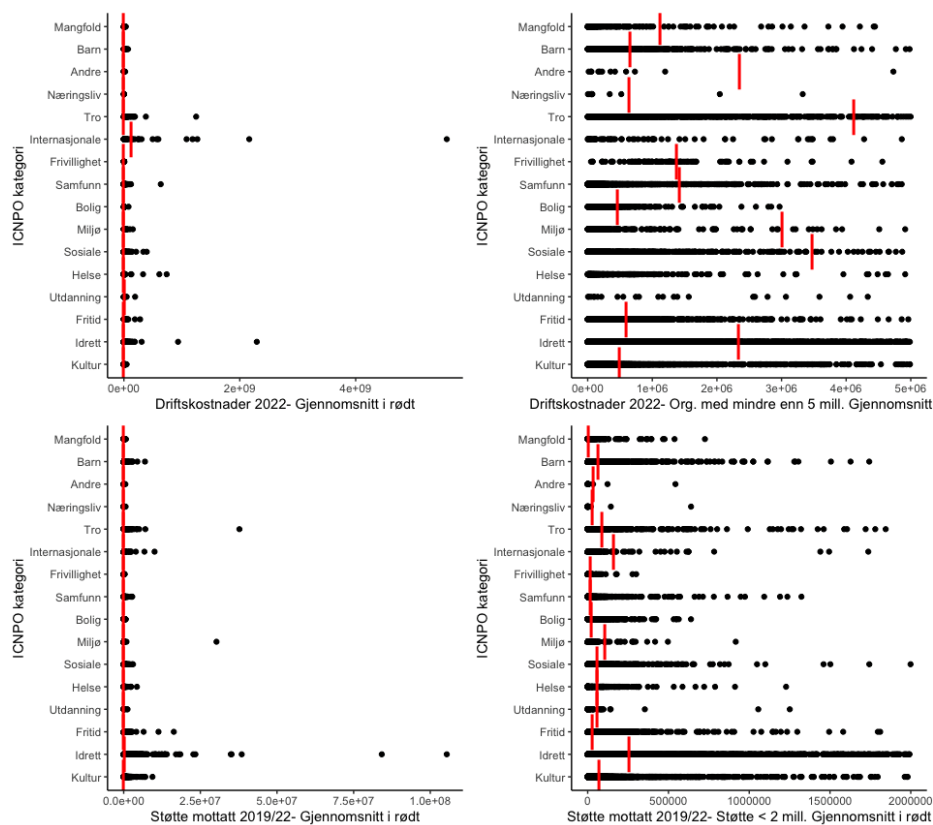
Figur 28. Gjennomsnittlig støtte mottatt i perioden 2020–2021 etter ICNPO-kategorier.

Figuren viser at idrettsorganisasjoner, internasjonale organisasjoner og miljøorganisasjoner i gjennomsnitt har mottatt større støttebeløp sammenlignet med andre kategorier av organisasjoner. Det er også observert større variasjoner rundt gjennomsnittet for disse organisasjonene. Dette er en konsekvens av innretningen av støtteordningene, noe vi skal se nærmere på senere.

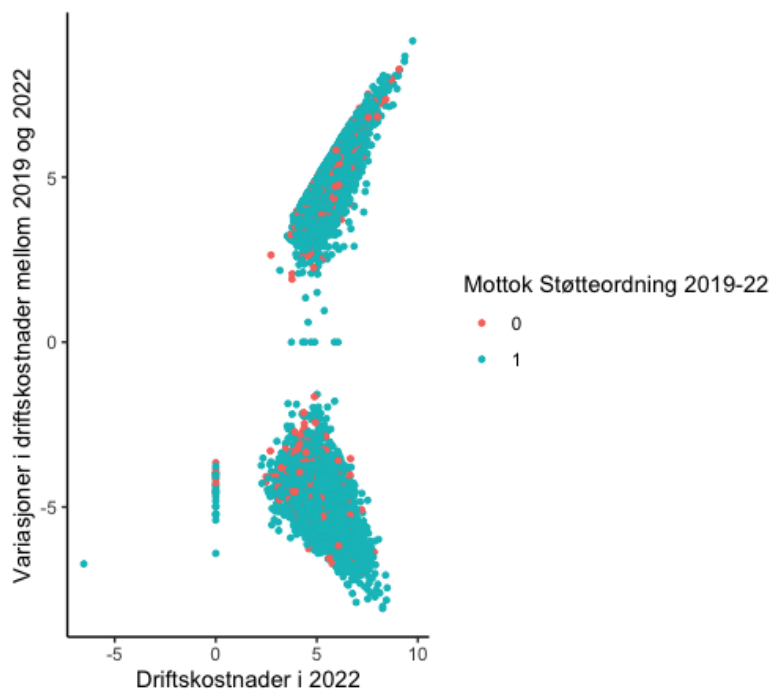
Figur 29 illustrerer fordelingen av driftskostnader i forhold til fordelingen av mottatt beløp fra støtteordningene, kategorisert etter organisasjonstype (med alle organisasjoner vist til venstre og organisasjoner med driftskostnader under 5 millioner kr til høyre). Figuren antyder at de kategoriene med de høyeste driftskostnadene ikke nødvendigvis er de kategoriene som mottar mest støtte.

Figur 29. Driftskostnader i 2022 og støtte mottatt i 2019–22 etter ICNPO kategorier. (Data: momskompensasjon)

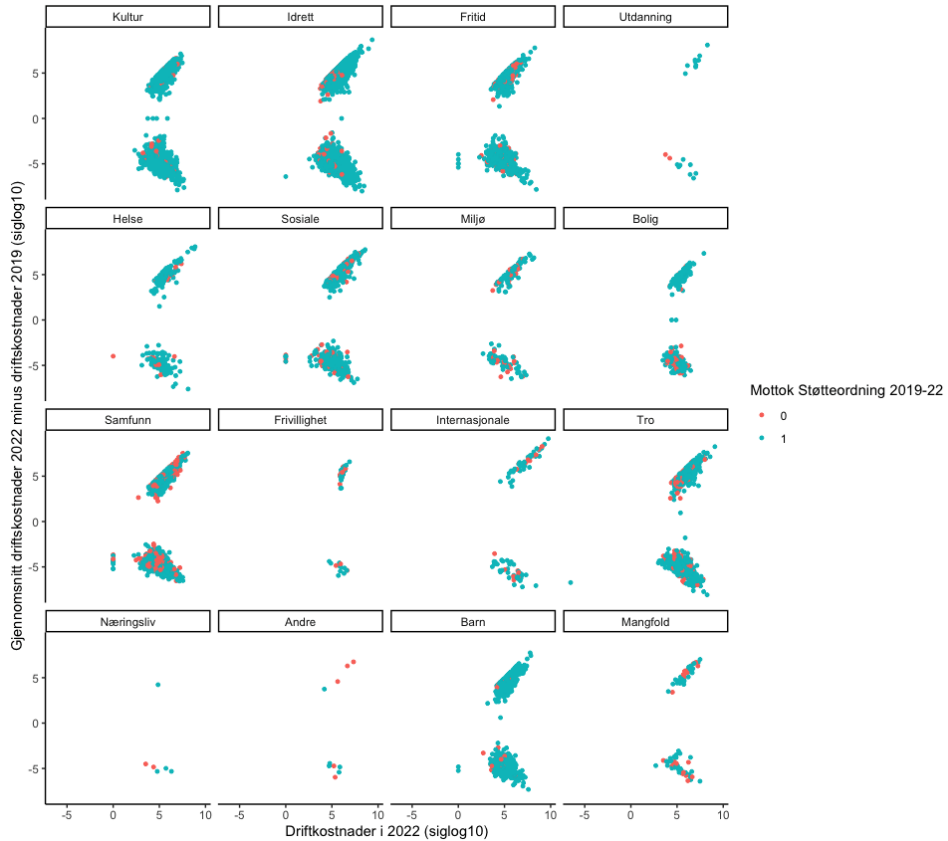
Ettersom det er betydelige variasjoner rundt gjennomsnittet av driftskostnadene, og differansen mellom 2022 og 2019 kan være både positiv og negativ, kan en logaritmisk skala være en effektiv måte å visualisere disse variasjonene på. Figur 30 presenterer en slik visualisering og indikerer at det ikke er noen klare og systematiske forskjeller mellom organisasjoner som har mottatt støtte, og organisasjoner som ikke har det, i tråd med forventningene våre innledningsvis.

Figur 30. Differanse driftskostnader 2021–2019 i forhold til driftskostnader i 2022 (målt signert logaritme) etter mottakelse av støtteordninger i 2020.

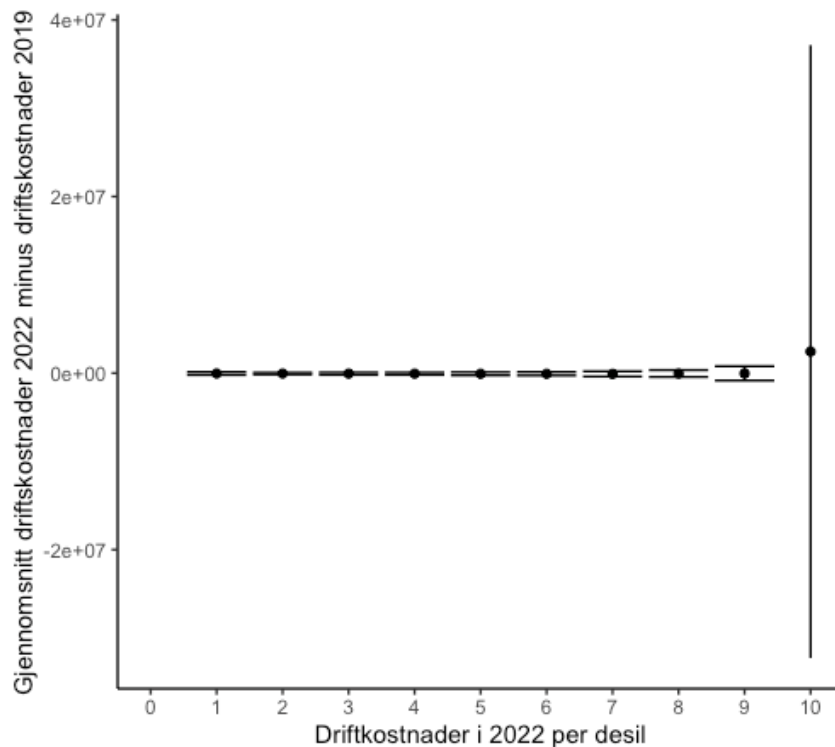
Figur 31 gir en tilsvarende visualisering, men denne gangen sortert etter organisasjonskategorier. Den indikerer også at det ikke foreligger klare og systematiske forskjeller mellom organisasjoner som har mottatt støtte, og organisasjoner som ikke har det, på tvers av de ulike organisasjonstypene. Dette kan ha sammenheng med at organisasjoner i kategorier som ikke mottar støtte, har vært påvirket av tilsvarende økonomiske forhold, også som forventet.

Figur 31. Differanse driftskostnader 2021–2019 i forhold til driftskostnader i 2022 (målt signert logaritme) etter mottakelse av støtteordninger 2019–2022 og ICNPO kategorier.

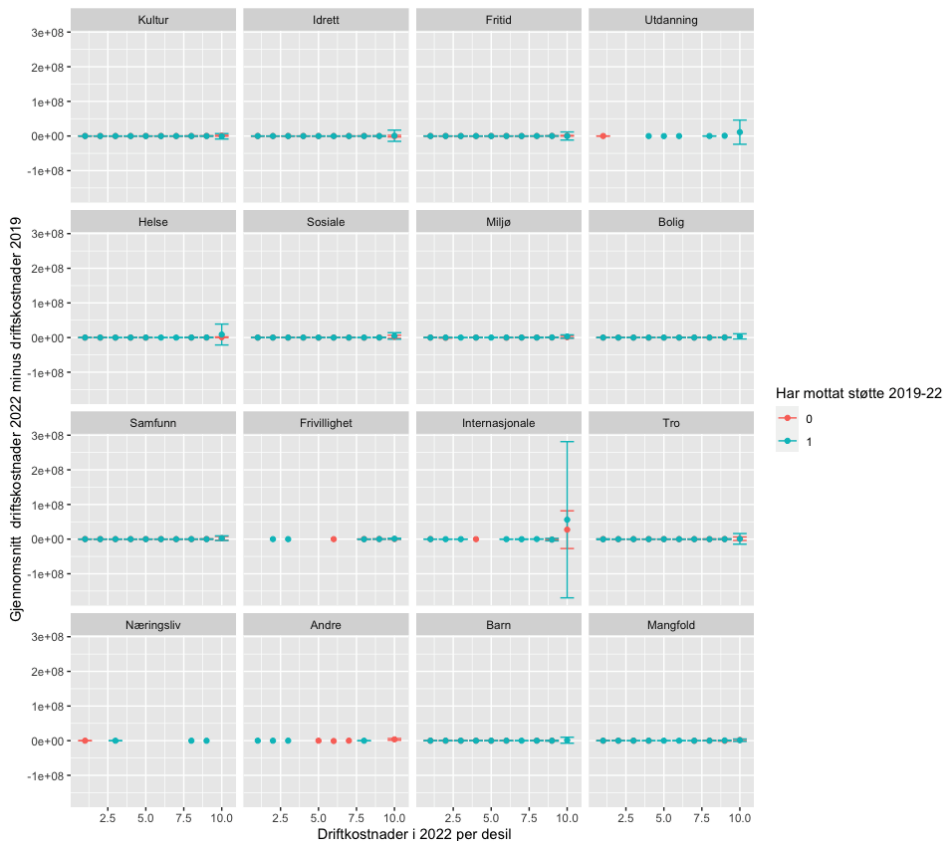
Figur 32 illustrerer fordelingen av differansen i driftskostnader mellom 2022 og 2019 for hver desil. Denne visualiseringen antyder at de største organisasjonene har opplevd den mest markante økningen i driftskostnader i løpet av denne perioden.

Figur 32. Differanse driftskostnader 2022–2019 etter driftskostnader per desil i 2022.

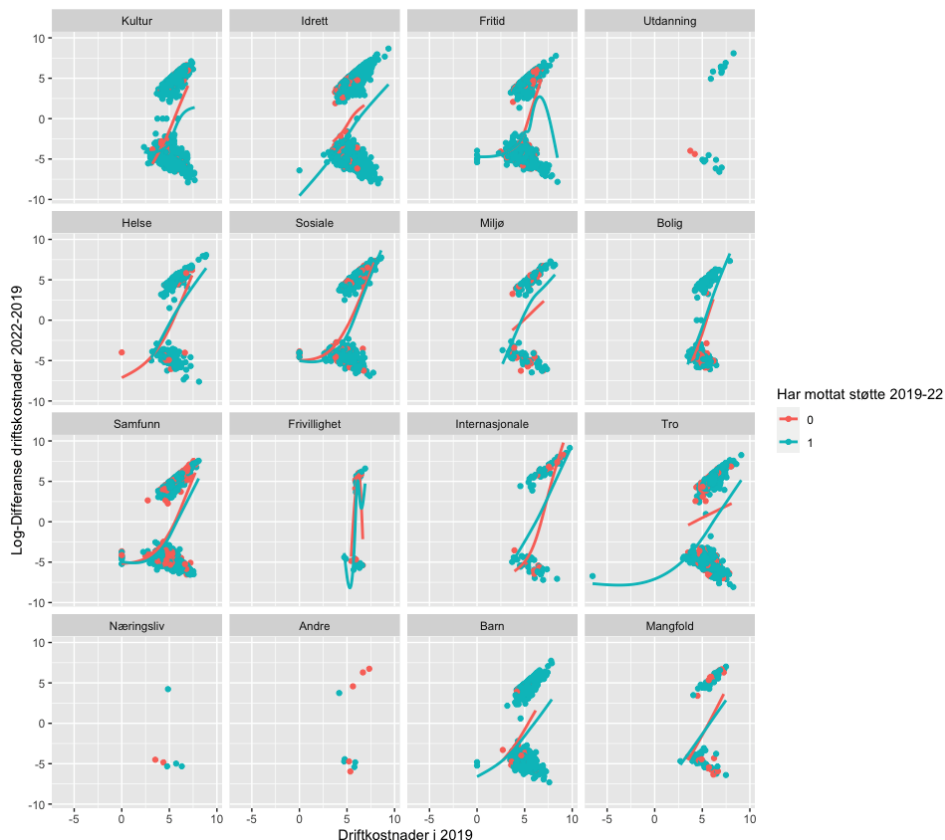
Figur 33 fremstiller en tilsvarende fordeling som figuren ovenfor, men kategorisert etter organisasjonstype. Generelt synes ikke støtteordningene å ha påvirket differansen i driftskostnader, med unntak av for de største internasjonale organisasjonene og de største utdanningsorganisasjonene. De har hatt både større økninger og større nedganger i driftskostnader.

Figur 33. Differanse driftskostnader 2022–2019 etter driftskostnader per desil i 2022, ICNPO kategorier og mottakelse av støtte 2019–2022.

Figur 34 viser log-differansen i driftskostnader mellom 2022 og 2019, sortert etter driftskostnader per desil i 2019 og ICNPO-kategorier i tillegg til om organisasjonene mottok støtteordninger i perioden 2019–2022. Figuren gir ingen indikasjoner på systematiske forskjeller mellom organisasjoner som har mottatt støtte, og organisasjoner som ikke har det, uavhengig av organisasjonskategori.

Figur 34. Log-differanse driftskostnader 2022–2019 etter driftskostnader per desil i 2019, ICNPO kategorier og mottakelse av støtte 2019–2022.

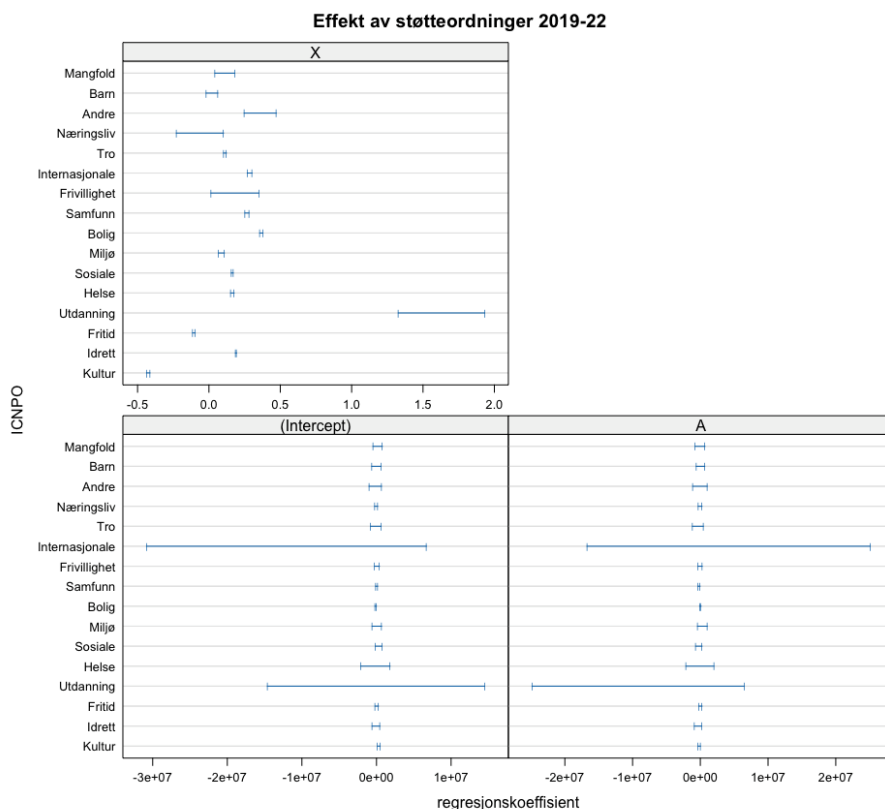
Behandlingseffekter av offentlig støtte på organisasjonenes økonomi

For å utforske effekten støtteordningene har på organisasjonenes økonomi, kan vi gå et skritt videre fra enkel visualisering av variablene ved å anvende metoden for behandlingseffekter. Denne statistiske metoden estimerer effekten av en intervensjon eller «behandling» i observasjonsstudier eller eksperimentelle design, med mål om å isolere «behandlingens» effekt på en avhengig variabel, mens den kontrollerer for andre faktorer. En utfordring ved å bruke denne metoden er seleksjonsskjevhet (bias) som kan oppstå ved valg av mottakere av behandlingen og dermed gi en skjevhet i estimatene av behandlingseffekten. For å korrigere for seleksjonsskjevhet kan teknikker som «matching» – som kobler sammen enheter fra behandlings- og

kontrollgruppene som er like, med hensyn til observerte karakteristikk – eller «Propensity Score Matching» – som bruker sannsynligheten for å motta behandlingen, basert på observerte karakteristikk, for å matche enheter fra behandlings- og kontrollgruppene – brukes. I denne delen bruker vi slike metoder for å estimere hvilken effekt støtteordningene har på organisasjonsøkonomien, spesifikt differansen i driftskostnader mellom 2022 og 2019. Dette bygger på antakelsen om at dersom støtteordningene har hatt en positiv effekt på organisasjonsøkonomien, burde dette reflekteres i økte driftskostnader i 2022 sammenlignet med i 2019.

Figur 35 fremstiller resultatene fra en lineær regresjonsanalyse av effektene av støtteordninger (A) på differansen i driftskostnader fra 2019 til 2022 (Y), med kontroll for driftskostnader i 2019 (X), og dette er stratifisert etter ICNPO-kategorier. Panelet A i figuren indikerer at mottak av en eller flere støtteordninger ikke gir noen signifikante utslag på endringen i driftskostnader.

Figur 35. Lineær regresjon: Effekt av støtte (A) på differansen mellom driftskostnader 2022–2019 (Y) kontrollert for driftskostnader i 2019 (X) etter ICNPO-kategorier.

Tabell 19 viser resultatene fra beregningen av den gjennomsnittlige behandlingseffekten (ATE) av å ha mottatt midler fra støtteordninger (for hver enkelt ordning, c1–c4, i tillegg til alle fire ordningene samlet) i perioden 2020–2022, på differansen i driftskostnader mellom 2019 og 2022, med kontroll for driftskostnader i 2019.

Tabell 19. Behandlingseffekt av støtteordningene (alle organisasjoner): Effekt av å ha mottatt støtteordninger i perioden 2020–2022 på differansen i driftskostnader mellom 2019 og 2022, kontrollert for driftskostnader i 2019.

	Model 1 C1	Model 2 C2	Model 3 C3	Model 4 C4	Model 5 Alle
ATE					
treat_1 (1 vs. 0)	-714 900***				
treat_2 (1 vs. 0)		-518 300***			
treat_3 (1 vs. 0)			-468 600***		
treat_4 (1 vs. 0)				-157 100**	
total_treat (1 vs. 0)					-207 500***
POmean					
0.treat_1	361 436,479***				
0.treat_2		397 899,518***			
0.treat_3			372 526,423***		
0.treat_4				355 521,582***	
0.total_treat					404 890,687***
OME0					
driftsk~2019	0,282***	0,283***	0,281***	0,186***	0,188***
_cons	-3,19700***	-2,85300***	-3,06100***	-93 330,383**	-49 971,392
OME1					
driftsk~2019	0,141***	0,142***	0,141***	0,256***	0,256***
_cons	-6,93500***	-4,63600***	-4,35900***	-4,21400***	-4,22100***
N	18 184	18 184	18 184	18 184	18 184

Resultatene indikerer en negativ gjennomsnittlig behandlingseffekt. Organisasjoner som har mottatt midler fra støtteordningene, viser en høyere sannsynlighet for å ha opplevd en reduksjon i driftskostnader i 2022 sammenlignet med i 2019. Det kan ikke utelukkes at denne negative effekten kan tilskrives en seleksjonseffekt, det vil si at organisasjonene som har mottatt støtte, også er de som økonomisk er mest sårbare (med store faste kostnader). I så fall synes det ikke som om støtten har vært tilstrekkelig til å motvirke en nedgang i aktivitet.

For å justere for en mulig seleksjonseffekt presenterer tabell 20 resultatene fra beregningen av den gjennomsnittlige behandlingseffekten (ATE) av å ha mottatt støtteordninger (for alle fire ordningene samlet) i perioden 2020–2022 på differansen i driftskostnader mellom 2019 og 2022. Dette er gjort ved å benytte to ulike matching-prosedyrer: Inverse Probability Weighting og Propensity Score Matching. Resultatene indikerer at det ikke er noen signifikante effekter av støtteordningene på differansen i driftskostnader.

Tabell 20. Behandlingseffekt med matching (alle ordninger).

Variable	Model 1 Inverse Probability Weights	Model 2 Propensity Scores Matching
ATE		
Treatment (1 vs. 0)	-81 482,643	128 739,645
PO-mean		
0.total_tr~t	281 220,086***	
TME1		
ICNPO_1	0,001***	
driftsk~2019	0,000	
_cons	1,597	
N	18 184	18 184

Difference-in-Differences-analyse av effekter av offentlig støtte

Difference-in-differences (DiD) er en annen statistisk teknikk som brukes for å estimere kausaleffekter av en behandling eller intervensjon. Metoden sammenligner forskjellen i utfall over tid mellom en gruppe som mottar behandlingen, og en kontrollgruppe som ikke gjør det.

I konteksten av DiD refererer heterogenitet (variasjon eller ulikhet i én eller flere variabler) til variasjon i behandlingseffekter på tvers av forskjellige grupper eller enheter.

DiD forutsetter to perioder og to grupper:

- behandlingsgruppe: gruppen som mottar intervensjonen eller behandlingen (som mottok støtte)
- kontrollgruppe: gruppen som ikke mottar behandlingen (som ikke mottok støtte)
- før og etter: data samles både før og etter at behandlingen er administrert

Heterogen DiD tillater at behandlingseffekter varierer over forskjellige grupper eller enheter. Dette kan være viktig når det gjelder koronastøtteordninger til frivillige organisasjoner, fordi effekten av støtten er forskjellig for ulike

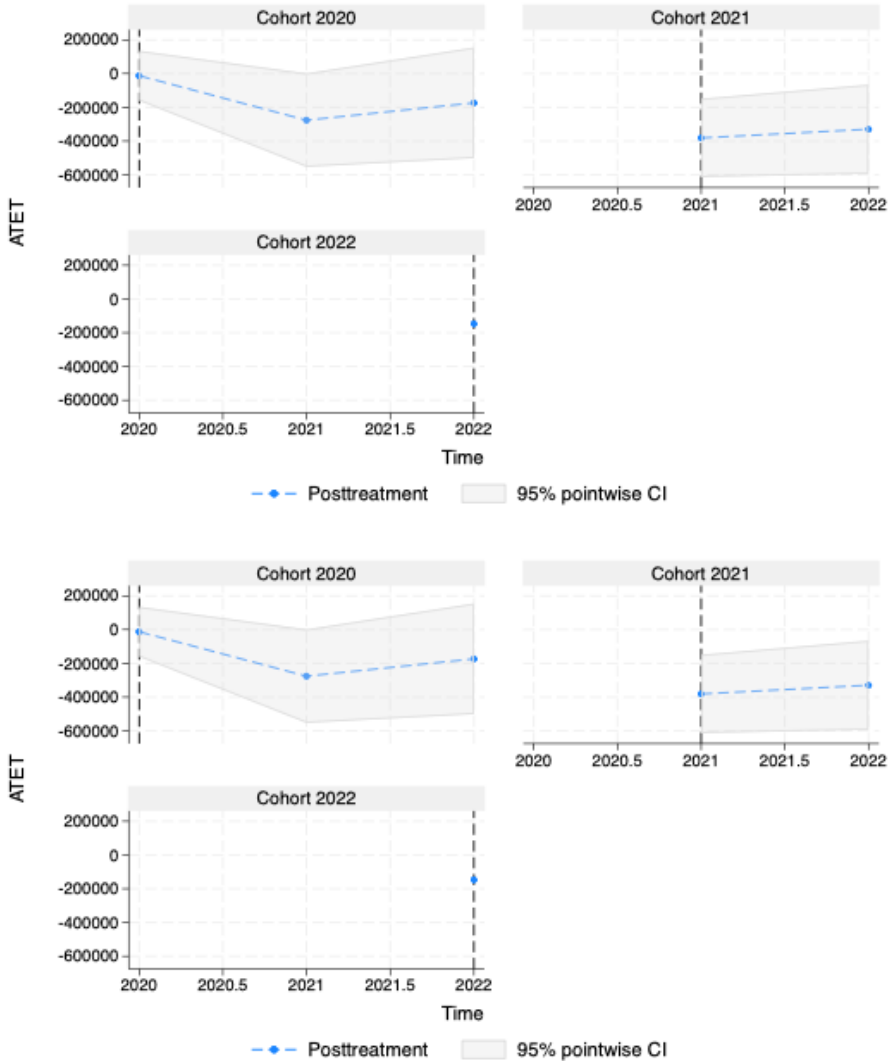
undergrupper av organisasjoner. Fordelene med DiD er at metoden kontrollerer for tid-inkonstante uobserverte variabler som kan påvirke utfallet, og dessuten at den gjør det mulig å utforske hvordan effekter varierer mellom forskjellige grupper. Den forutsetter imidlertid at uten behandlingen ville trendene i utfallene vært parallelle mellom behandlings- og kontrollgruppene, og denne forutsetningen kan det være vanskelig å godta. I denne delen av kapittelet viser vi resultater av en DiD-analyse av momskompensasjonsdata som måler effekten av å ha mottatt midler fra én eller flere støtteordninger i 2020 og 2021 på utvikling i driftskostnader mellom 2019 og 2022 med en kontrollgruppe som består av organisasjonene som ikke har mottatt noen former for støtte i samme periode. Modellen som er rapportert, er estimert ved hjelp av *Extended Two-Way Fixed Effects (TWFE)* som kontrollerer for alle tid-konstante uobserverte variabler på enhetsnivå og alle enhet-konstante uobserverte variabler på tidsnivå.

Tabell 21 og figur 36 viser effekten på driftskostnader av å ha mottatt støtte fra ordningene på ulike tidspunkter. Effekten på driftskostnader er negativ, noe som betyr at organisasjonene som har mottatt støtte over én eller flere støtteordninger, har hatt en negativ utvikling av driftskostnader sammenlignet med organisasjoner som ikke har mottatt noen form for støtte i forbindelse med koronapandemien. Likevel øker driftskostnadene til organisasjonene som har mottatt støtte, over tid etter en nedgang i 2021.

Tabell 21. Gjennomsnittlig behandlingseffekt på de behandlede (ATET) som kan variere over tid og over behandlingskohorter. Behandlingskohorter er grupper som er gjenstand for behandling på ulike tidspunkter (2019–2022). Extended two-way fixed effects (TWFE).

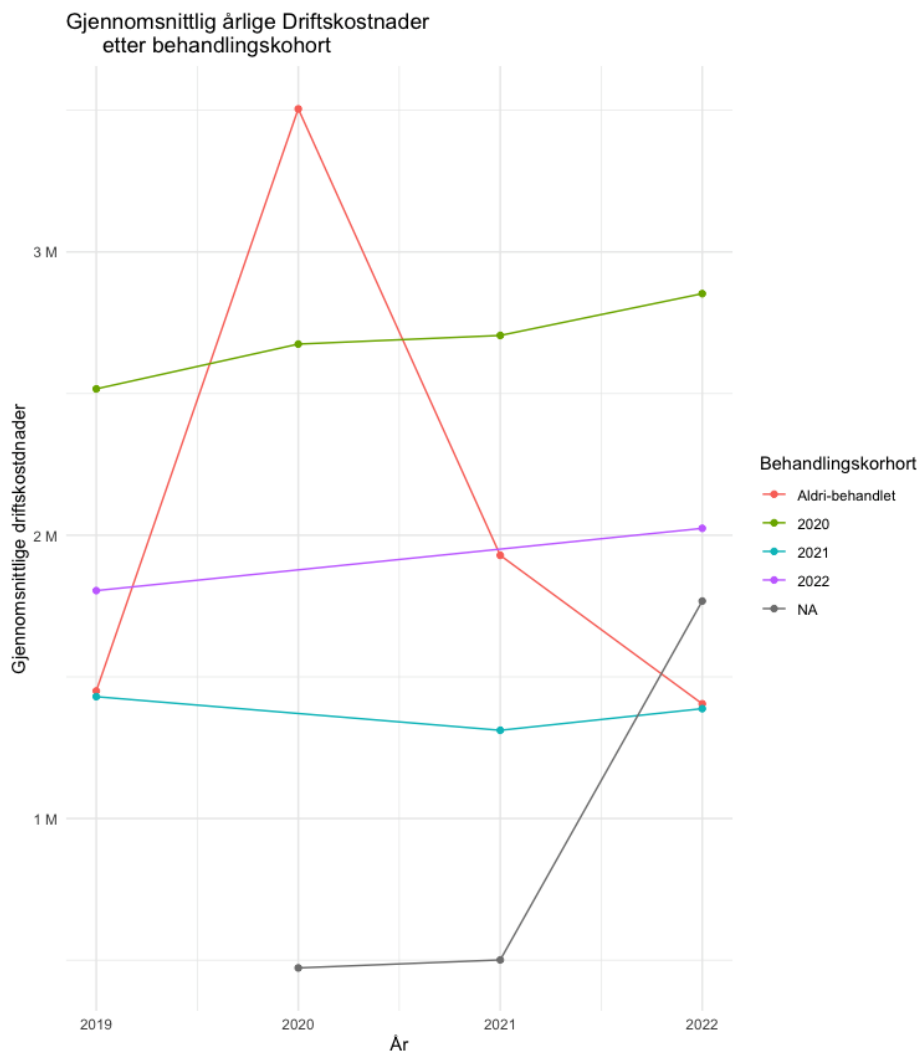
Kohorter	ATET
2020	
År	
2020	-12 756,863
2021	-276 097,6
2022	-173 412,2
2021	
År	
2021	-381 321,2**
2022	-329 759,3*
2022	
År	
2022	-146 310
N	
Behandlet	
2020	52 841
2021	434
2022	7 910
Aldri behandlet	10 829

Figur 36. Postbehandling. Gjennomsnittlig behandlingseffekt på de behandlede (ATET) for hver kohort.

Disse resultatene er paradoksale i og med at man kunne forvente at organisasjonene som har mottatt en form for støtte i forbindelse med koronapandemien, vil ha en positiv økonomisk utvikling. Figur 37 kan hjelpe oss å forklare denne uventede utviklingen.

Figur 37. Gjennomsnittlige driftskostnader 2019–2022 etter behandlingskohort.

Figuren viser utvikling over tid for de gjennomsnittlige kostnadene til organisasjoner som ikke har mottatt støtte (aldri-behandlet), og for organisasjoner som har mottatt støtte på ulike tidspunkter. Organisasjonene som har mottatt støtte i 2020 og i 2022, har i gjennomsnitt hatt en liten økning i driftskostnader mellom 2019 og 2022, mens organisasjonene som ikke har mottatt støtte, har hatt en betydelig økning i 2020 og deretter en betydelig reduksjon av driftskostnader i 2021 og 2022 og befinner seg i 2022 på samme nivå som i 2019. Dette tyder på at støtten har motvirket effekten av

koronapandemien for et gjennomsnitt av organisasjonene som har mottatt den, samtidig som den gjennomsnittlige behandlingseffekten (sammenlignet med de som ikke har vært behandlet) har vært negativ. De to gruppene (behandlet og ikke behandlet) har hatt veldig ulike utviklingsbaner under og etter pandemien, det som gir utslag på måling av behandlingseffekten. Denne analysen viser at organisasjonene som har mottatt støtte og ikke mottatt støtte, i motsetning til våre forventninger innledningsvis, har vært påvirket av ulike økonomiske forhold, og at det er med på å forklare hvorfor effekten av støtten tilsynelatende er liten eller til og med negativ. Det er imidlertid sannsynlig at de som mottok støtte ville ha hatt en mer negativ utvikling av driftskostnader uten økningen i inntekter fra tilskuddene.

Oppsummering

En nøkkelobservasjon fra analysen er at det ikke nødvendigvis er en direkte sammenheng mellom størrelsen på driftskostnadene til en organisasjon og mengden støtte den har mottatt. Dette har antakelig å gjøre med at utgifter som gir kompensasjon, er ulikt fordelt. Vi har imidlertid ikke tilgang på regnskapsdata kunne vært brukt av en nærmere analyse av slike forskjeller. Videre, selv om det har vært en generell økning i driftskostnader fra 2019 til 2020, fulgt av en reduksjon i 2021 og en retur til 2019-nivåer i 2022, er det ingen klare og systematiske forskjeller mellom organisasjoner som har mottatt støtte, og organisasjoner som ikke har det, på tvers av ulike organisasjonskategorier.

Metoden for behandlingseffekter ble anvendt for å isolere og estimere effekten av støtteordningene på organisasjonenes økonomi, kontrollert for andre faktorer. Selv om denne metoden gir et robust estimat av effektene, ble det identifisert en potensiell utfordring relatert til seleksjonsskjevhet (bias), som ble forsøkt rettet opp ved å bruke matching-teknikker som Inverse Probability Weighting og Propensity Score Matching. Difference-in-differences-analyse med heterogenitet har også blitt benyttet for å estimere behandlingseffekten av koronarelaterte støtteordninger.

Resultatene fra behandlingseffektanalysen indikerer et overraskende funn: Det er ingen signifikante effekter av støtteordningene på differansen i driftskostnader fra 2019 til 2022. Resultatene fra Difference-in-differences-analysen indikerer til og med en negativ effekt av støtteordningene på driftskostnadene. Dette kan tyde på at mens støtteordningene kan ha tilført organisasjonene nødvendige midler, har de ikke nødvendigvis ført til en økning i driftskostnadene fra 2019 til 2022, særlig i sammenligning med organisasjonene som ikke har mottatt støtte.

Her viste analysen imidlertid at kontrollgruppen har hatt et annet utviklingsforløp. Organisasjonene som deltok i støtteordningene, har ikke hatt den samme økonomiske utviklingen sammenlignet med organisasjonene som ikke har mottatt støtte, slik vi forventet innledningsvis. Dette kan indikere at

støtteordningene, relativt sett, ikke har vært tilstrekkelig målrettede eller omfattende til å motvirke de økonomiske utfordringene som disse organisasjonene har møtt under pandemien (se oversikten over støtteordninger i slutten av kapittel 2). Det er imidlertid sannsynlig at utviklingen i driftskostnader ville vært mer negativ om de ikke hadde mottatt støtte. Dersom vi hadde hatt tilgang på regnskapsdata som viser inntekter fra ulike kilder, kunne vi sett nærmere på effekten av støtteordningene. Da kunne vi også analysert andelen av faste kostnader som ikke kunne reduseres når aktiviteten gikk ned under pandemien, som er en viktig faktor når det gjelder hvilken økonomisk utvikling organisasjonene har hatt.

Det er viktig å merke seg at selv om denne analysen gir verdifull innsikt i dynamikken i organisasjonenes økonomi og effekten av støtteordningene, er det begrensninger som må tas i betraktning. For det første er analysen begrenset til organisasjonene som mottar momskompensasjon, og den er dermed ikke representativ for hele den norske frivillige sektoren. For det andre kan det fortsatt være uobserverte variabler som påvirker resultatene, selv om matching-teknikker ble brukt for å kontrollere for seleksjonsskjevhet. Resultater fra DiD-analysen er også avhengige av kontrollgruppen, som bestod av organisasjoner i Lotteritilsynets behandling av momskompensasjon som ikke mottok koronastøtte. Dette kan være en gruppe organisasjoner med andre forutsetninger og økonomiske forhold under pandemien. For det tredje har indikatoren på økonomisk effekt bare basert på driftskostnader sine begrensninger, og tolkningen av variasjoner er ikke entydig. Resultatene bør dermed tolkes med forsiktighet.

Oppsummering: Frivillighet før og etter pandemien

I denne rapporten har vi undersøkt endringer i frivillig innsats, i medlemskap og i frivillige organisasjoners aktiviteter og økonomi som følge av koronapandemien.

Når det gjelder frivillig innsats og medlemskap, viste analysene at det fra før pandemien til sent i pandemien (vinteren 2022) var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap. Omfanget av innsatsen til de frivillige var også redusert, både målt ved antall organisasjoner de engasjerte seg i, og målt i de frivilliges tidsbruk. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført tidsavgrenset frivillig arbeid, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Utover i 2022 økte omfanget av ulike former for frivillig innsats igjen, og våren 2023 var nivåene nesten som før pandemien. På tross av nedgangen under pandemien er det verdt å merke seg at andelen av den voksne befolkningen som utførte frivillig arbeid i løpet av et år aldri falt under 50 prosent, noe som er høyt sammenlignet med internasjonale data fra før pandemien. På mellomlang sikt er det likevel en tendens til at andelen kjernefrivillige – de som bruker spesielt mye tid på frivillig innsats – er noe lavere enn før pandemien. Det var også litt færre som utførte rutineoppgaver i organisasjonene, knyttet til styrearbeid, kontor og administrasjon, og nettsider og sosiale medier.

Nedgangen i frivillig innsats gjennom pandemien var større for kvinner enn for menn, og også større blant dem med barn i husholdningen enn blant dem uten barn, men disse forskjellene jevnet seg igjen ut på mellomlang sikt. De geografiske variasjonene i endringer i andelen som deltok i frivillig innsats, var forholdsvis begrensede, på tross av tidvis betydelige variasjoner i smitteverntiltak. En mulig forklaring på hvorfor de geografiske forskjellene ikke var større på kort sikt, er at vi målte frivillig innsats gjennom nesten hele 2021 («de siste 12 månedene»), og smitteverntiltakene var jevnt over begrensede gjennom sommeren og høsten 2021. Samtidig er det verdt å merke seg at på mellomlang sikt er det likevel en tendens til at nivået på innsatsen har

vedvart på et lavere nivå i de mest sentrale kommunene, sammenlignet med i mellomsentrale og mindre sentrale kommuner.

Vi har i rapporten også sett på endringer i medlemmer og frivillige på organisasjonsnivået, basert på opplysninger fra undersøkelser i 2019 og 2023 der respondenter fra de lokale foreningene har rapportert inn antall medlemmer og frivillige. Det gjennomsnittlige antallet frivillige i foreningene ser ut til å gå litt ned, og andelen foreninger med relativt sett få frivillige øker, men analysene tyder på at dette trolig kan ses i sammenheng med at det kommer til nye småskalaforeninger. Det kan tolkes dithen at oppgangen vi ser i befolkningens frivillige innsats, delvis har å gjøre med nydannelser etter koronapandemien og delvis vekst i frivillige i store, etablerte foreninger. Slik sett speiler funnene egentlig utviklingen på befolkningsnivå, når vi tar i betraktning at populasjonsendringer kan påvirke tolkningen av tallene fra foreningsundersøkelsene. Samtidig illustrerer tall fra et ikke-representativt panel av foreninger at de minste foreningene også har hatt et frafall av frivillige. Det er derfor mulig at samtidig som det kommer til nye, mindre foreninger som bidrar til økt frivillig aktivitet, er det også blant de små foreningene som eksisterte før pandemien, enkelte som har kommet svekket ut av den. Det ser derimot ikke ut til å være tilfellet for større foreninger. Fritekstsvarene til foreningene understreker også sårbarheten til de små foreningene under og etter pandemien.

Antallet medlemmer holder seg derimot stabilt sett fra foreningsnivået, og det ser også ut til å øke litt for foreninger innenfor velferd og samfunn. Det kan potensielt ses i sammenheng med rollen som slike foreninger spilte under pandemien, hvilket kan ha gitt grobunn for økt medlemsmobilisering. Et interessant generelt trekk er dessuten at vi ser en økt dreining i retning medlemsorientering blant foreningene, det vil si at de i større grad retter aktiviteten inn mot medlemmer fremfor mot andre eller samfunnet i stort. Det svarer til en forventning om at medlemmene kan ha kommet mer i fokus når foreningene i en periode ikke har kunnet gjennomføre åpne arrangementer som normalt. Det kan også ha blitt viktigere for foreningene å legge vekt på tilbudet til medlemmene for å forsøke å unngå økt frafall under pandemien. Denne endringen er interessant fordi den trekker i motsatt retning av det nyere undersøkelser har funnet om foreningenes orientering (Arnesen & Sivesind, 2020).

Aktiviteten i de lokale foreningene og i de nasjonale organisasjonene ser stort sett ut til å ha samme bredde og omfang før og etter koronapandemien. Den mest påfallende endringen er en nedgang i andelen lokale foreninger som svarer at de har dugnader. Dugnad må nok forstås i relativt bred forstand slik dette er spurt om i undersøkelsene, og det kan derfor romme både typisk «dugnad» i form av avgrenset frivillig arbeid og for eksempel frivillige innsatser fra styremedlemmer og tillitsvalgte og dugnadsbasert salgsaktivitet. Det er derfor vanskelig å si noe om akkurat hva denne nedgangen består i, og

endringen må tolkes med forsiktighet. Det er lite som tyder på at den er et uttrykk for at frivillig arbeid blir mindre viktig i foreningene. Det er også mulig at endringen skyldes populasjonsendringer, og at små foreninger som primært baserer seg på dugnad, har blitt svekket eller lagt ned under pandemien. Vi ser også noe økning i frekvensen i pengeinnsamlinger til andre. Mange bidro med pengegaver under pandemien (Arnesen & Sivesind, 2021), og økningen her kan være uttrykk for at en del foreninger har omsatt dette i økt innsamlingsaktivitet i etterkant. Imidlertid kan også andre hendelser og utviklingstrekk være medvirkende, slik som flyktninger fra Ukraina og økte økonomiske utfordringer i samfunnet.

Digitale verktøy som sosiale medieplattformer ble viktige som følge av at sosiale restriksjoner under pandemien begrenset mulighetene for å møtes ansikt-til-ansikt. Blant de lokale foreningene ser det ut til at sosiale medier i større grad brukes internt til kontakt mot sentralledd og andre foreninger. Slik sett kan det se ut til at sosiale medier i etterkant av pandemien har blitt viktigere for intern koordinering. Det er også noe økning i bruk av sosiale medier til innsamling og salg og dessuten til samhandling med medlemmer og frivillige. Foreningene bruker fortsatt sosiale medier oftere til formidling av informasjon, men interaktive funksjoner, slik som å ta imot innspill og forslag fra medlemmer og/eller frivillige, ser ut til å ha fått noe større betydning i perioden. Blant de nasjonale organisasjonene er det stabilitet i bruk av sosiale medier når vi sammenligner 2019 med 2023. Vi ser likevel en nedgang når det gjelder ta imot innspill og forslag fra *andre* enn medlemmer. Denne nedgangen er signifikant både i panel- og tidsserieanalysen. Dette kan tyde på en liten medlemsdreining også blant de nasjonale organisasjonene.

Samarbeid mellom frivillighet og lokale og nasjonale myndigheter var en viktig del av responsen på koronapandemien. Man kunne tenke seg at dette ville bidra til økt samarbeid også i etterkant. Blant lokale foreninger finner vi imidlertid noe overraskende en nedgang i kontakten med kommunale myndigheter, og dette gjelder både andelen som har kontakt hyppig, og andelen som har kontakt sjeldent. Kontakten med fylkeskommunale og statlige myndigheter holder seg på samme nivå både før og etter pandemien, men det er fortsatt langt færre som har kontakt med disse myndighetene enn med kommunale myndigheter. Andelen foreninger som samarbeider med andre, går noe tilbake i perioden. Men blant foreningene som har samarbeid med andre, øker andelen som samarbeider med kommunen. Det kan være flere mulige forklaringer. Én kan være at økt samarbeid under pandemien har bidratt til større formalisering av samhandlingen mellom frivillighet og kommune, for eksempel i egne samarbeidsorganer eller mer varige avtaler. Det vil kunne skape mindre behov for at de enkelte foreningene har kontakt med kommunen. Vi finner riktignok ikke noen økning i andelen foreninger som svarer at de har blitt spurt til råds av kommunen gjennom felles samarbeidsorganer, men

spørsmålet fanger antakelig ikke opp tilfeller hvor initiativet kommer fra foreningene selv.

Blant de nasjonale organisasjonene er tallene nokså stabile når det gjelder kontakt med nasjonale myndigheter (regjering, Stortinget, departementer og direktorater). Vi ser, både før og etter pandemien, at det i snitt er cirka 1 av 5 nasjonale organisasjoner som er representert i utvalg, råd, styre, komite eller kommisjon, og cirka 1 av 5 som rapporterer at de i stor eller svært stor grad blir spurt til råds av det offentlige i saker der organisasjonen blir berørt. Tendensene i begge spørsmålene er nokså stabile også på tvers av gruppetyper, men det er noen unntak blant annet for identitetsbaserte organisasjoner. Økningene i representasjon og det å bli spurt til råds blant identitetsbaserte organisasjoner (slik som pasient- og helseorganisasjoner) og til dels blant samfunnsrettede/allmenne organisasjoner kan blant annet skyldes at helsefrivilligheten som inngår i disse to kategoriene, har mobilisert spesielt i forbindelse med pandemien. Helsefrivilligheten ble et viktig bindeledd mellom myndighetene og befolkningen under pandemien (Sivesind mfl., 2022).

Det er ikke noen store endringer i økonomien til lokale foreninger. Driftskostnadene holder seg i gjennomsnitt uendret, men det er tegn til noe økning i enkelte kategorier, spesielt velferd og samfunn. Sammensetningen av inntekter fra ulike kilder endrer seg heller ikke fundamentalt, men noe kan tyde på en liten økning i andelen fra private bidrag og offentlige tilskudd. Det kan speile at støtte fra stiftelser og fond i tillegg til offentlige tilskudd har blitt enda viktigere etter pandemien. Utgifter til lokaler ser samtidig ut til å stå for mer av kostnadene i foreningene. En nærliggende forklaring på det kan være at strømprisene økte fra høsten 2022. Når det gjelder økonomien til de nasjonale organisasjonene, vurderer organisasjonene på generell basis denne som lik før og etter pandemien. Ser vi på analysen av driftskostnadene, finner vi at det ikke nødvendigvis er en direkte sammenheng mellom størrelsen på en organisasjons driftskostnader og støtten de har mottatt. Til tross for en generell økning i driftskostnader fra 2019 til 2020, fulgt av en reduksjon i 2021 og en retur til 2019-nivåer i 2022, er det ingen klare og systematiske forskjeller mellom organisasjoner som har mottatt støtte, og organisasjoner som ikke har det, på tvers av ulike organisasjonskategorier. Dette har sammenheng med at alle organisasjonene har opplevd mange av de samme endringene i økonomiske forhold, og at støtteordningene ikke har vært tilstrekkelig målrettede eller omfattende til å motvirke de økonomiske utfordringene som disse organisasjonene har møtt under pandemien. Det er likevel sannsynlig at utviklingen i driftskostnader ville vært mer negativ om de ikke hadde mottatt støtte. Det er imidlertid begrensninger i disse analysene som gjør at resultatene bør tolkes med noe varsomhet.

Avsluttende konklusjon

I sum viser analysen av befolkningens deltakelse i frivillig arbeid at pandemien hadde noen tydelige konsekvenser for nivået og omfanget av deltakelse på kort sikt, og at disse konsekvensene var ujevnt fordelt. Samtidig var deltakelsen omtrent tilbake til «normalnivået» for de fleste gruppene våren 2023. Det er kanskje særlig to funn det er verdt å merke seg og følge med på i fremtidige undersøkelser av frivillig innsats.

For det første: Mens den totale andelen frivillige er nesten på samme nivå som før pandemien, er det en tendens til at omfanget av innsatsen har falt noe. Det er litt færre frivillige som utfører innsatser for mange organisasjoner, det er litt færre som bruker mange timer på innsatsen (kjernefrivillige), og det er litt færre som engasjerer seg i den daglige driften av organisasjonene (styre- og administrasjonsarbeid). Flere nyhetsreportasjer har illustrert rekrutteringsproblemer i enkelte deler av frivilligheten etter pandemien,⁶ og dette er noe som kan reflekteres i et lite fall i andelen kjernefrivillige og i andelen som påtar seg tyngre oppgaver i organisasjonene.

For det andre: Frivillig deltakelse er høyest i de minst sentrale kommunene, og deltakelsen har vedvart på et litt lavere nivå i de mest sentrale kommunene. De største byene hadde større smittespredning og sterkere koronarestriksjoner enn mindre kommuner. Selv om alle kommuner opplevde nedgang i frivilligheten på kort sikt, har nivået i de mest sentrale kommunene vedvart på et tydelig lavere nivå enn andre steder.

Skal vi løfte et par ting spesielt for organisasjonsanalysene, er det først og fremst tendensen til økt medlemsorientering og sårbarheten til de små foreningene som vi særlig kan merke oss. Tendensen til en dreining mot medlemmene, en forsterket medlemsorientering eller prioritering, finner vi både i de lokale og de nasjonale organisasjonsundersøkelsene. Dette er kanskje ikke så rart ettersom pandemien skapte ekstra utfordringer for å rekruttere nye og å ivareta eksisterende medlemmer. Det er dermed naturlig at organisasjonene prioriterer medlemmene etter pandemien. Det blir likevel spennende å følge med på dette videre for å se om trenden er langsiktig eller ikke.

Små foreninger vil ofte være mer sårbare for endringer enn større foreninger, og pandemien har trolig bidratt til å forsterke dette. Denne sårbarheten er verdt å understreke, siden den ikke alltid kommer til syne i kvantitative undersøkelser, som viser stabilitet i stort. Små foreninger er ofte mer avhengig av enkeltpersoner og ildsjeler, som legger ned en særlig innsats. Når befolkningsundersøkelsene viser at færre deltar i mange organisasjoner, færre deltar med mange timer, og færre deltar i organisasjonens driftsoppgaver, vil dette være spesielt kritisk for de små foreningene. I verste fall kan redusert

⁶ Se for eksempel <https://www.vg.no/nyheter/i/VPazzp/slaar-alarm-om-frafall-mange-orke-ikke-mer-frivillighet>

innsats fra frivillige før til redusert aktivitet eller nedleggelse. Organisasjonsundersøkelsene har også vist at flere små foreninger ikke overlevde pandemien.

Den overordnede konklusjonen fra denne rapporten, basert på analyser av befolkningsundersøkelser, organisasjonsundersøkelser og data fra momskompensasjonsordningen og koronastøtteordninger over tid, er at frivillig innsats i befolkningen og aktiviteter og økonomi blant lokale foreninger og nasjonale organisasjoner ligger på omtrent tilsvarende nivå før og etter pandemien. Dette er gode nyheter for frivillig sektor i Norge, men etter pandemien er det nye utfordringer med for eksempel høy prisvekst og dårligere økonomi blant folk flest. Fremtidige analyser vil kunne avdekke hvordan dette påvirker sektoren, og om koronapandemien har gitt varige endringer for frivilligheten som denne rapporten ikke har hatt mulighet til å fange opp enda.

Appendiks

Tabell A1. Andel som har deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon, 2019, 2022 og 2023. Sosiodemografiske kjennetegn. Prosent.

	Vinter 2019	Vinter 2022	Høst 2022	Vår 2023
Kjønn				
Menn (n = 658)	58,4	54,9	53,2	57,0
Kvinner (n = 591)	52,9	45,9	49,9	49,7
Alder				
Under 30 år (n = 64)	53,6	49,5	42,9	51,0
30–44 år (n = 204)	47,9	48,0	49,1	50,9
45–59 år (n = 340)	55,5	47,9	46,9	51,3
60 år eller eldre (n = 641)	58,0	52,6	54,5	55,3
Høyeste utdanningsnivå				
Grunnskole (n = 105)	40,4	43,1	40,2	44,7
Videregående skole (n = 721)	54,9	49,4	50,3	50,9
Universitet/høyskole (n = 423)	61,0	54,6	56,6	59,9
Barn i husstanden				
Ikke barn (n = 924)	53,0	49,3	49,6	50,5
Barn (n = 325)	64,8	55,1	58,2	64,0
Bosted				
Oslo og omegn (n = 317)	55,6	50,8	49,3	51,9
Østlandet øvrig (n = 333)	56,0	52,5	55,0	53,3
Sør-/Vestlandet (n = 380)	59,1	51,7	54,2	54,9
Nord-Norge/Trøndelag (n = 219)	50,2	45,7	45,5	53,6
Kommunesentralitet				
Minst sentrale kommuner (n = 159)	64,6	61,2	63,6	61,0
Mellomsentrale kommuner (n = 499)	54,2	51,4	51,1	55,2
Mest sentrale kommuner (n = 589)	54,8	47,2	49,0	49,9
n	1249	1249	1249	1249

Kilde: Panelutvalg. Prosentnivåene er estimert fra en regresjonsmodell der alle variabler er inkludert samtidig.

Litteratur

- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998–2014. Dokumentasjonsrapport*. Rapport 2015:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Jøsok, A. B. (2021). *Nordnorsk frivillighet etter ett år i koronakrise: Resultater fra undersøkelse blant lag og foreninger i Nord-Norge*. Rapport 2021:4. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Sivesind, K. H. (2021). *Frivillighet og koronakrisen: Befolkningens frivillige innsats og frivillige organisasjoners rolle, aktiviteter og økonomi under koronakrisen i Norge*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Sivesind, K. H. (2022). Organisasjoners involvering i og innflytelse på offentlig politikk under koronapandemien: Pluralisering eller korporatisering? *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*(3), 81–100.
- Arnesen, D., Sivesind, K. H. & Enjolras, B. (2021). *Kompensasjonsordningen for idrett og frivillighet i forbindelse med covid-19*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D., Sivesind, K. H. & Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 2016:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Beyer, A. & Steen-Johnsen, K. (2018). Nasjonale organisasjoners bruk av sosiale medier. Muligheter og barrierer for bruk. I E. Bernard & I. Eimhjellen (red.), *Fra kollektiv til konnektiv handling?* (s. 235–270). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. doi:doi: 10.23865/noasp.45.ch9

- Christensen, D. A., Strømsnes, K. & Wollebæk, D. (2011). *Organisasjonene i Hordaland 1999–2009*. Rapport 2011:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I. S. (2014). *From face-to-face to Facebook? : web technologies in Norwegian civil society*. Ph.d., University of Bergen, Bergen.
- Fladmoe, A. & Arnesen, D. (2022). *Frivillighet i pandemiens tid. Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale organisasjoner*. Rapport 2022:8. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Arnesen, D. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017*. Rapport 2018:2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Eimhjellen, I. (2017). *Endringer i frivillig innsats. Norge i et skandinavisk perspektiv*. Rapport 2017:10. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Høydahl, E. (2020). *Sentralitetsindeksen. Oppdatering med 2020-kommuner*: Notat 2020/4. Statistisk sentralbyrå.
- ILO. (2011). *Manual on the Measurement of Volunteer Work*. Geneva: International Labour Organization. Hentet fra: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_167639.pdf
- Qvist, H.-P. Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S. W. (2019). Trends in Volunteering in Scandinavia. I L. S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (red.), *Civic Engagement in Scandinavia. Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*. Cham: Springer.
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. & Associates (red.). (2004). *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- Selle, P., Strømsnes, K., Svedberg, L., Ibsen, B. & Henriksen, L. S. (2019). The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and Different. I L. S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (red.), *Civic Engagement in Scandinavia. Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*. Cham: Springer.
- Sivesind, K. H., Arnesen, D., Hansen, V. W., Fladmoe, A. & Enjolras, B. (2022). *Helsefrivillighetens samfunnsbidrag under koronapandemien*. Rapport 2022:9. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Sivesind, K. H. & Enjolras, B. (2022). *Frivillige organisasjoners sivilsamfunnsrolle: påvirkningsstrategier og tilgang til politiske beslutningsfora*. Rapport 2022:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002). Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 31(1), 32-61.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2023:7

<p><i>Forfatter/Author</i> Daniel Arnesen, Bernard Enjolras, Audun Fladmoe, Vibeke Wøien Hansen og Karl Henrik Sivesind</p>
<p><i>Tittel/Title</i> Frivillighet i pandemiens tid Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale frivillige organisasjoner</p>
<p><i>Sammendrag</i> Denne rapporten undersøker hvilke konsekvenser koronapandemien hadde på kort og mellomlang sikt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi. Rapporten baserer seg på data fra befolkningsundersøkelser, organisasjonsundersøkelser, momskompensasjonsordningen og koronastøtteordninger over tid. Hovedkonklusjonen fra analysene er at frivillig innsats i befolkningen og aktiviteter og økonomi blant lokale foreninger og nasjonale organisasjoner ligger på omtrent tilsvarende nivå før og etter pandemien. Fremtidige analyser vil kunne avdekke om koronapandemien har gitt varige endringer for frivilligheten som denne rapporten ikke har hatt mulighet til å fange opp enda.</p> <p>Mer spesifikt viser analysene at det fra før pandemien til sent i pandemien var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført tidsavgrenset frivillig arbeid, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Deretter økte den frivillige innsatsen gradvis igjen, og våren 2023 var nivået nesten tilbake til «normalen». Det var imidlertid tegn til at færre frivillige engasjerer seg mye: Færre frivillige bidrar for mange organisasjoner; andelen kjernefrivillige, de som bruker mest tid, er lavere enn før pandemien; og andelen som engasjerer seg i organisasjonenes driftsoppgaver, er færre enn før pandemien.</p> <p>Nedgangen i frivillig innsats under pandemien var større for kvinner enn for menn, for høyt utdannede enn for lavt utdannede, og for dem med barn i husholdningen enn for dem uten barn. På mellomlang sikt er disse gruppeforskjellene igjen som før pandemien. De geografiske variasjonene i frivillig deltakelse var begrensede, men omfanget av innsatsen til de frivillige i Oslo og omegn er forblitt på et noe lavere nivå enn andre steder i landet.</p> <p>Aktiviteten i de lokale foreningene og i de nasjonale organisasjonene ser stort sett ut til å ha samme bredde og omfang før og etter koronapandemien. Andelen lokale foreninger som samarbeider med andre, går imidlertid noe tilbake i perioden. Men blant foreningene som har samarbeid med andre, øker andelen som samarbeider med kommunen. Det kan være flere mulige forklaringer. En kan være at økt samarbeid under pandemien har bidratt til større formalisering av samhandlingen mellom frivillighet og kommune, for eksempel i egne samarbeidsorganer eller mer varige avtaler. Det vil kunne skape mindre behov for at de enkelte foreningene har kontakt med kommunen. Det er ikke noen store endringer i økonomien til lokale foreninger og nasjonale organisasjoner.</p> <p>I organisasjonsanalysene er merker vi oss spesielt tendensen til økt medlemsorientering og en ytterligere forsterket sårbarhet blant de små foreningene etter pandemien. Tendensen til en dreining mot medlemmene, en forsterket medlemsorientering eller prioritering, finner vi både i de lokale og de nasjonale organisasjonsundersøkelsene. Fremtidig forskning vil kunne se nærmere på om dette er en langsiktig trend.</p>
<p><i>Emneord</i> Frivillig innsats, medlemskap, frivillige organisasjoner, korona</p>

Summary

This report examines the consequences of the corona pandemic in the short and medium term for voluntary efforts and for organisations' recruitment, activity and finances. The report is based on data from population surveys, organizational surveys, the VAT compensation scheme and corona support schemes over time. The main conclusion from the analyses is that voluntary efforts in the population and activities and finances among local associations and national organizations are at approximately the same level before and after the pandemic. Future analyses will be able to reveal whether the corona pandemic has produced lasting changes for volunteering that this report has not had the opportunity to capture yet.

More specifically, the analyses show that from before the pandemic to late in the pandemic there was a greater decrease in voluntary efforts than in membership. There was also a marked decrease in the proportion who had done short-term volunteering, for example in connection with a festival or a sporting event. Thereafter, the voluntary effort gradually increased again, and in the spring of 2023 the level was almost back to "normal". However, there were signs that fewer volunteers are getting involved a lot: Fewer volunteers contribute to many organisations; the proportion of core volunteers, those who spend the most time, is lower than before the pandemic; and the proportion who get involved in the organisations' operational tasks is fewer than before the pandemic.

The decline in voluntary efforts during the pandemic was greater for women than for men, for the highly educated than for the poorly educated, and among those with children in the household than among those without children. In the medium term, these group differences remain as they were before the pandemic. The geographical variations in voluntary participation were limited, but the extent of the efforts of the volunteers in Oslo and the surrounding area has remained at a somewhat lower level than elsewhere in the country.

The activity in the local associations and in the national organizations seems largely to have the same breadth and scope before and after the corona pandemic. The proportion of local associations that collaborate with others, however, declines somewhat after the pandemic. But among the associations that collaborate with others, the proportion that collaborates with the municipality is increasing. There may be several possible explanations. One could be that increased cooperation during the pandemic has contributed to greater formalization of the interaction between volunteering and the municipality, for example in separate cooperation bodies or more permanent agreements. This could create less need for the individual associations to have contact with the municipality. There are no major changes in the finances of local associations and national organisations.

In the organizational analyses, we particularly notice the tendency towards increased member orientation and a further increased vulnerability among the small associations after the pandemic. We find the tendency towards a turn towards the members, a strengthened member orientation, both in the local and the national organization surveys. Future research will be able to look more closely at whether this is a long-term trend.

Index terms

Volunteering, membership, voluntary association, corona

Denne rapporten undersøker hvilke konsekvenser koronapandemien hadde på kort og mellomlang sikt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi. Rapporten baserer seg på data fra befolkningsundersøkelser, organisasjonsundersøkelser, momskompensasjonsordningen og koronastøtteordninger over tid. Hovedkonklusjonen fra analysene er at frivillig innsats i befolkningen og aktiviteter og økonomi blant lokale foreninger og nasjonale organisasjoner ligger på omtrent tilsvarende nivå før og etter pandemien. Fremtidige analyser vil kunne avdekke om koronapandemien har gitt varige endringer for frivilligheten som denne rapporten ikke har hatt mulighet til å fange opp enda.

Mer spesifikt viser analysene at det fra før pandemien til sent i pandemien var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført tidsavgrenset frivillig arbeid, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Deretter økte den frivillige innsatsen gradvis igjen, og våren 2023 var nivået nesten tilbake til «normalen». Det var imidlertid tegn til at færre frivillige engasjerer seg mye: Færre frivillige bidrar for mange organisasjoner; andelen kjernefrivillige, de som bruker mest tid, er lavere enn før pandemien; og andelen som engasjerer seg i organisasjonenes driftsoppgaver, er færre enn før pandemien.

ISBN (digital): 978-82-7763-800-3
ISSN (digital): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no